

Kultúrno-spoločenské aktivity Slovákov žijúcich v Bulharsku a na Slovensku

Bratislava 2016

SPOLOK SLOVÁKOV Z BULHARSKA

Bratislava 2016

„Ľudia z Dolnej zeme akosi od detstva mali dva domovy.

Dolnú zem a neznáme Slovensko.

Ten druhý domov, Slovensko, to bola kedysi naozaj len taká fatamorgána, sviatočná vidina, ktorú si si stvoril v zaprášenom svete dolnozemských dedín. Ktovie, či slovenský sedliak nemal búrlivejšie a obsažnejšie dejiny, ako stvorili tí, o ktorých sa píše dejepisné knihy? A písať dejiny dolnozemských Slovákov. To znamená osvetľovať predovšetkým osudy sedliackeho človeka. A pripomeniem hneď tu, že nie sedliaka nejako blahobytného, večne nasýteného a vyučného, ako si neraz na Slovensku Dolnozemcov predstavujú, ale sedliaka, ktorý úžasne ťažko pracoval a pracuje. A tak tieto rozhovorové poznámky chcú slúžiť tomu, aby vo chvíli, keď výpravy slovenských repatriantov z Juhoslávie nájdu sa na našej pôde, medzi nami, nestretávali sa z nežičlivosťou a nezaujmom. Neprídu cudzí. Nie prišielci. Vlastní. Sú orgán slovenského telesa. A orgán zdravý.“

*Andrej Mráz: Rozhovory
o juhoslovanských Slovákoch, Bratislava 1948*

SPOLOK SLOVÁKOV Z BULHARSKA

**Kultúrno-spoločenské aktivity Slovákov
žijúcich v Bulharsku a na Slovensku**

Bratislava 2016

Spolok Slovákov z Bulharska

Kultúrno-spoločenské aktivity Slovákov žijúcich v Bulharsku a na Slovensku

Táto publikácia vyšla v rámci projektu „Výskum kultúrno-spoločenských aktivít Slovákov žijúcich v Bulharsku a na Slovensku“, ktorý sa realizoval s finančnou podporou **Fondu na podporu Umenia**.

Za obsah zodpovedajú výlučne autori príspevkov.

Vytlačil:	Váry s.r.o.
Vydal:	Spolok Slovákov z Bulharska
Jazyková korektúra:	Lucia Auxtová
Redakčná úprava:	Váry s.r.o.
Grafická úprava:	Martin Váry
Technická spolupráca:	Anna Koláriková
Editor:	Štefan Zelenák
Vydanie:	prvé
Náklad:	300 ks

ISBN 978-80-972561-4-2

OBSAH

Príhovor: Štefan Červenák	6
Úvod: Štefan Zelenák	7
Ján Botík: Slováci v Bulharsku vo svetle vystahovaleckých osudov a podôb ich skupinovej svojbytnosti	9
Štefan Zelenák: K reemigrácii Slovákov a Čechov z Bulharska v rokoch 1945 – 1970.....	39
Štefan Zelenák: Analýza dotazníkového prieskumu: Reemigrácia Slovákov z Bulharska do Československa po roku 1945. Akcia Mať volá	59
Príspevky krajanov	
Anna Hekelová, rod. Mikulášová: Môj príchod do Československa	65
Katka Koňariková-Koláriková: Z rozprávania mojej starej mamy.....	66
Michal Jančík: Moja cesta domov.....	68
Milan Červenák: Rodokmeň ČERVENÁK.....	70
Slováci v Bulharsku a v Československu vo svetle publicistiky, populárno-vedeckej, odbornej a krásnej literatúry	73
Bibliografia prác o Slovákoch v Bulharsku. Spracoval: Štefan Zelenák	75
Prílohy	
Fotografie	85
Dokumenty	91

Vážení čitatelia, milí krajanovia, milí rodáci!

Dostáva sa vám do rúk publikácia o Spolku Slovákov z Bulharska, ktorej zámerom je predstaviť kultúrno-spoločenské aktivity Slovákov žijúcich v Bulharsku a na Slovensku.

Publikácia je určená nielen príslušníkom a sympatizantom nášho Spolku, ale aj širšej čitateľskej verejnosti, aby sme jej priblížili viac ako dve storočia vyst'ahovaleckého a sedem desaťročí reemigrantského života tejto nevel'kej, ale zato životaschopnej skupiny slovenských vyst'ahovalcov.

Využívam túto príležitosť, aby som pripomenul, že Spolok Slovákov z Bulharska od svojho vzniku (1990) uskutočnil už 28 Stretnutí našich rodákov žijúcich na Slovensku, na Morave a v Čechách. Tešia sa výnimočnému záujmu, o čom svedčí vysoká účasť na nich.

Chcel by som všetkým vysloviť poďakovanie za takúto oddanosť nášmu Spolku, ktorou sme si vyslúžili oprávnené uznanie. A našim zlatým *ňaničkám a andikám* by som sa chcel poďakovať za ich skvelé koláče - a ďalšie špeciality, vďaka ktorým sú na našich Stretnutiach všetkým dobre známe chute a vône.

Počas takmer troch desaťročí pôsobenia nášho Spolku, zásluhou jeho výboru a dlhoročných predsedov doc. PhDr. Štefana Zelenáka, CSc. (1990-2003) a Štefana Červenáka (2004-2016), dosiahli sme viaceré organizačné, kultúrno-spoločenské, odborné a publikačné výsledky. Spomeniem iba tie najvýznamnejšie.

- Každoročné Stretnutia Spolku Slovákov z Bulharska, usporadúvané v Bratislave, Trnave, Skalici a Jevišovke.
- Zorganizovanie odborného seminára, reprezentačnej výstavy (Bratislava, Sofia, Plevna), a publikácie pod názvom SLOVÁCI V BULHARSKU v roku 1994, ktoré organizačne a autorsky pripravili výbor Spolku a prof. PhDr. Ján Botík, DrSc.
- Zorganizovanie troch zájazdov do rodných obcí v Bulharsku a štyroch tematických zájazdov po Slovensku.
- Vydanie siedmich zväzkov ROČENKY SPOLKU SLOVÁKOV Z BULHARSKA, do ktorých svojimi spomienkami, rôznymi dokumentmi a odbornými príspevkami o tom, ako sa naši predkovia vyst'ahovali do cudziny, ako si tam našli svoje živobytie, udržovali svoju vieru, materinský jazyk a slovenské kultúrne tradície, ako sa takmer všetci rozhodli k návratu do starej vlasti, ako sa začlenili do rôznych obcí a miest na Slovensku, Morave a v Čechách, o tom všetkom poskytli svoje svedectvá nielen mnohí naši rodáci, ale aj viacerí bádatelia z akademických a univerzitných pracovísk.
- Zorganizovanie odborných seminárov a vydanie publikácií k 50., 60. a 65. výročiu reemigrácie v rámci výzvy *Mat' volá* po roku 1945.
- Zorganizovanie 14 turnajov v hre TABLA, ktorú si naši rodáci osvojili v Bulharsku.
- Z iniciatívy výboru nášho Spolku a Štefana Zelenáka vzniklo Združenie Spolkov dolnozemských Slovákov, ktoré zorganizovalo viaceré krajské plesy, dlhodobý cyklus odborných prednášok k problematike dejín a života dolnozemských Slovákov a 11 ročníkov gastronomického podujatia *Dolnozemska klbásiáda* spojené so súťažou o putovný pohár, ktorý náš spolok získal už trikrát.

Záverom by som chcel poďakovať PhDr. Marošovi Červenákovi, ktorý inicioval a organizačne zabezpečoval žiadosť o poskytnutie prostriedkov na vydanie tejto publikácie. Poďakovať sa chcem hlavne Fondu na podporu umenia, ktorý vyhovel našej žiadosti a poskytol nám požadovanú finančnú podporu. Zároveň sa chcem poďakovať všetkým, ktorí autorsky prispeli do tejto publikácie a Štefanovi Zelenákovi aj za jej editorské spracovanie.

Všetkým prajem príjemné a pútavé čítanie.

Štefan Červenák
predseda Spolku Slovákov z Bulharska

ÚVOD

Publikácia, ktorá sa Vám dostáva do rúk, je venovaná základnej charakteristike dolnozemskej Slovákov, z ktorých malá čiastka sa postupne usadila v Bulharsku. Slováci z dnešného Maďarska, Rumunska a bývalej Juhoslávie sa s malými či väčšími prestávkami sťahovali do bulharského kniežatstva v rokoch 1884 až 1907.

V medzivojnových rokoch si za intenzívnej pomoci Československa postupne vybudovali slovenské školy, zorganizovali cirkevné zbory, budovali modlitebne a postupne aj kostoly. Československá republika významným spôsobom prispievala k udržaniu národnej identity Slovákov a Čechov žijúcich v Bulharsku.

Publikácia spresňuje aj ďalšie dôležité informácie umožňujúce lepšie spoznať kultúrno-civilizačnú misiu našich krajanov v Bulharsku, podrobne si všíma aj medzietnické kontakty, neobchádza ani spoluprácu s Československom v medzivojnovom období, či základné informácie o odchode početnej skupiny našich krajanov do Argentíny.

Po druhej svetovej vojne aj medzi krajanmi v Bulharsku sa čoraz častejšie ozývali hlasy volajúce po návrate do vlasti svojich pradedov. V tomto zmysle treba chápať aj „čiernu migráciu“ v prvých rokoch po skončení poslednej veľkej vojny. No masový príchod krajanov sa uskutočnil po podpísaní Zmluvy o úprave presídlenia osôb českej alebo slovenskej národnosti z Bulharska do Československa (6.máj 1949).

Práve uvedená zmluva umožnila návrat väčšiny Slovákov z Bulharska. Príchody niektorých krajanov pokračovali aj v ďalších rokoch. Väčšia skupina prišla v roku 1957 a jednotlivé rodiny aj neskôr.

Prvé roky života našich krajanov po príchode do povojnového Československa neboli idylické. Úrady ich umiestňovali do pohraničných oblastí Čiech a Moravy. Niektorí sa snažili uchýtiť na Slovensku, no aj oni sa ocitli vo veľmi zložitých podmienkach (ide najmä o roky 1948 – 1949). Aj krajanovia, ktorí prišli do Československa na základe medzištátnej dohody (1949 – 1950), boli umiestnení v dedinách na južnej Morave. No postupne, aj vďaka vzájomnej pomoci a solidarite sa väčšina krajanov podarilo usadiť na Slovensku (Bratislava, Trnava, Skalica.).

Ako sa dívajú potomkovia na prelomovú udalosť v živote ich rodičov a starých rodičov, sa dočítame pri stručnej analýze dotazníkového prieskumu. Zaujímavé sú aj písomné vyjadrenia niekoľkých krajanov k problematike reemigrácie Slovákov a Čechov z Bulharska do Československa.

V záverečnej časti našej publikácie uvádzame aj bohatú bibliografiu vedeckých, odborných a publicisticky ladených statí o osudoch našich krajanov v ďalekej balkánskej krajine, ale aj ich adaptácie v podmienkach povojnového Československa.

Publikácia, ktorá zachytáva vyše 130 rokov dejín najmenej slovenskej komunity v európskom zahraničí, sa môže stať cennou pomôckou pri poznávaní, často dramatických osudov našich krajanov v ďalekej cudzine, no aj ich zložitých príbehov po presídlení do vlasti svojich pradedov.

Štefan Zelenák

SLOVÁCI V BULHARSKU VO SVETLE VYSTAHOVALECKÝCH OSUDOV A PODÔB ICH SKUPINOVEJ SVOJBYTNOSTI

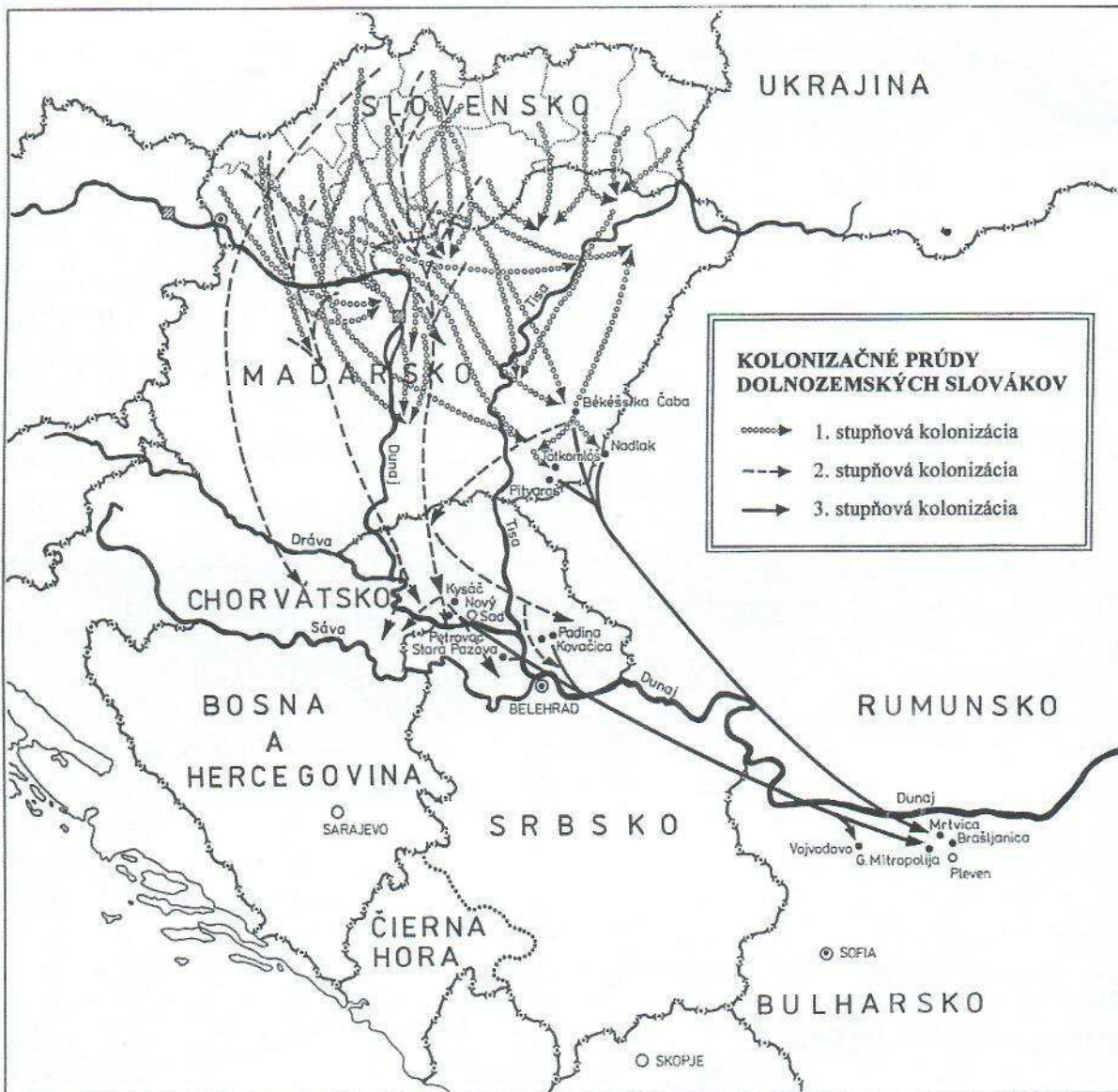
Ján Botík

Slováci v Bulharsku sú najjužnejším výbežkom masívneho migračného prúdu, ktorý v priebehu 18. a 19. storočia strhol okolo 40 tisíc slovenských rodín a približne 200 tisíc osôb. V tom čase to bola približne jedna pätina obyvateľov Slovenska, ktorá sa po porážke a vytlačení vojsk Osmanskej ríše z územia Habsburskej monarchie (1699 – 1718) usadila v južných častiach Uhorska. V rozľahlom priestore podunajsko-panónskej nížiny, na rozhraní terajšieho Maďarska, Rumunska, Srbska a Chorvátska, vytvorili dve desiatky slovenských jazykových ostrovov. Keďže najväčší počet slovenských kolonistov sa skoncentroval na Veľkej uhorskej nížine medzi Dunajom a Tisou, v maďarčine nazývanej *Alföld*, čo v preklade do slovenčiny znamená *Dolná zem*, podľa toho sú tu usadení vystaňovalci nazývaní dolnozemskí Slováci. Keď bolo z područia Osmanov oslobodené aj územie Bulharska (1878), po ktorom bulharské knieža Alexander Batenberg vydal Zákon o osídľovaní riedko obývaného územia Bulharska (1880), na túto výzvu zareagovali aj slovenskí kolonisti usadení v južných regiónoch Uhorska, ktorí zamierili do niekoľkých lokalít v okolí mesta Pleven (MICHALKO 1936, SIRÁCKY 1980, BOTÍK 1994).

O Slovákoch v Bulharsku už vznikla pomerne rozsiahla aj tematicky rozvetvená literatúra. Napriek tomu, že táto nevelká enkláva zahraničných Slovákov už pred siedmimi desaťročiami prestala jestvovať, neprestáva priťahovať pozornosť bádateľov, či už na Slovensku alebo aj v Bulharsku. Historici, jazykovedci, etnológovia, folkloristi, sociálni a kultúrni antropológovia, aj neprofesionálni nadšenci prinášajú nové materiálové svedectvá, odborné pojednania aj súhrnné publikácie, ktorými dotvárajú kompletný obraz tejto donedávna málo známej slovenskej minority z bulharského Podunajska. K tvorbe tohto obrazu sa hlási aj tento príspevok. Jeho zámerom je sumarizovať, čiže zhrnúť najpodstatnejšie historické udalosti, ktoré sprevádzali bulharských Slovákov v ich dlhodobom odlúčení od svojich rodných krajov a od materského národa. Na osnove týchto udalostí predstavíme procesy, čiže to, čo sa udialo v kultúrnom usposobení a v sebauvedomovaní týchto vystaňovalcov, pretože ani Slovákov v Bulharsku neobišlo to všadeprítomné, čo sa odohráva v čase. A tým je vzťah kontinuity a diskontinuity. To znamená vzťah zotrvačnosti a zmeny, tradície a inovácie, prijímania a odmietania, odolávania a splývania (LIPTÁK 2000: 14). To všetko bolo neodmysliteľnou súčasťou historického vývinu Slovákov v Bulharsku. V ňom síce pretrvávala ich slovenskosť, tá sa však v dôsledku kontaktov s novým prostredím a s odlišnými národmi, sformovala do novej a jedinečnej podoby. Do podoby jazykovej a kultúrnej svojbytnosti bulharských Slovákov, ktorou sa ozvláštnili a odlíšili od znakov slovenskosti materského národa.

Prehľad historických udalostí

Dejiny bulharských Slovákov sa nezačínajú ich príchodom do tejto balkánskej krajiny (1884), no ani sa nekončia ich hromadným odchodom z nej (1946 – 1949). Aby sme mohli porozumieť dejinným spojitostiam, ako aj dôsledkom vystaňovaleckých osudov tejto slovenskej enklávy, sprostredkujeme prehľad najpodstatnejších udalostí, ktorými je vykolíkovaný historický vývin a kolektívna tvár tejto časti zahraničných Slovákov.

Kolonizačné prúdy dolnozemsých Slovákov

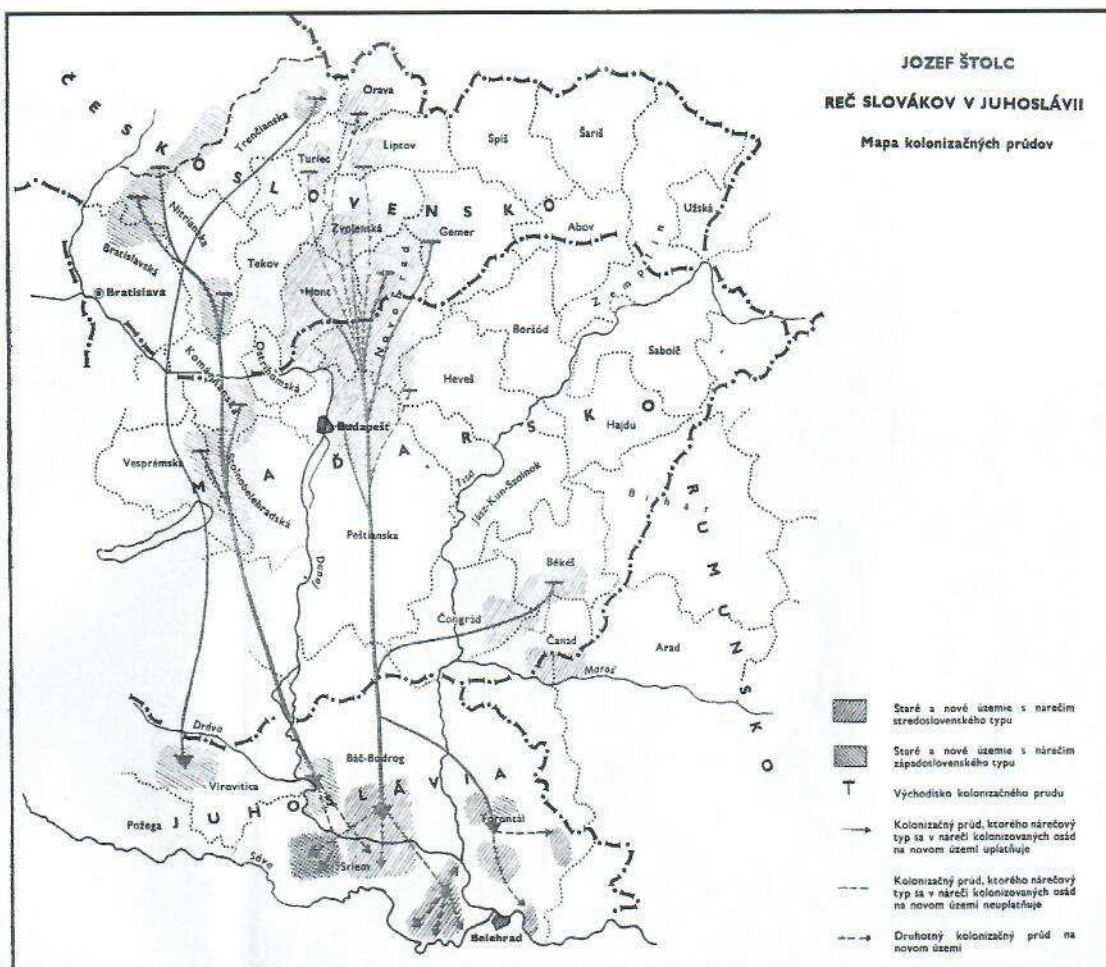
1690 – 1710 = prvá etapa sťahovania Slovákov na Dolnú zem, v ktorej sa slovenskí kolonisti usadzovali v severných regiónoch dnešného Maďarska, najviac ich zakotvilo v Novohradskej a Peštianskej stolici

1711 – 1740 = druhá etapa, v ktorej sa najpočetnejšie slovenské osídlenie s najhustejšou sieťou Slováckmi kolonizovaných lokalít skoncentrovalo v Békešskej a Čanádskej stolici (dnešné Maďarsko)

1740 – 1820 = tretia etapa, v ktorej sa slovenskí migranti začali usadzovať v najjužnejších častiach Uhorska. V tejto etape najviac slovenských migrantov smerovalo na územie srbskej Vojvodiny (Báčka, Banát, Srijem) a do Aradsko-banátskej oblasti na území terajšieho Rumunska.

V tejto etape boli osídlené aj slovenské osady, z ktorých pochádzajú najpočetnejšie skupiny slovenských kolonistov v Bulharsku.

1802 –1803 = príchod slovenských osadníkov do Nadlaku (Rumunsko)
 1802 = príchod slovenských osadníkov do Kovačice (Srbsko)
 1806 = príchod slovenských osadníkov do Padiny (Srbsko)
 1884 – 1910 = príchod slovenských kolonistov do Bulharska v okolí mesta Pleven –
 Mrtvica/Podem, Brašljanica, Gorna Mitropolija. Najpočetnejšie skupiny prišli zo srb-
 skej Vojvodiny a z rumunského Banátu:
 Padina – 120 rodín
 Kovačica – 75 rodín

Najkompaktnejšie ostrovy dolnozemsých Slovákov

Nadlak – 115 rodín
 1906 = príchod slovenských kolonistov do Vojvodova pri rieke Dunaj (30 rodín)
 1922 –1935 = emigrácia bulharských Slovákov do Argentíny, provincia Chaco (okolo 100 rodín a 400 osôb)
 1922 –1926 = reemigrácia niekoľkých rodín bulharských Slovákov do novoutvorenej Československej republiky (tzv. kolonisti na južnom Slovensku)
 1925 – 1934 = Zriadená bola krajanská ustanovizeň bulharských Čechov a Slovákov pod názvom *Československý národný dom* s ústredím v Sofii a s odbočkami v Gornej Mitropoliji, Podeme, Brašljanici a Vojvodove

1923 – 1928 = Zriadené boli slovenské menšinové školy v G. Mitropoliji, Podeme, Brašljanici a Vojvodove, príchod kvalifikovaných učiteľov z Československej republiky

1936 = Vyšla publikácia J. Michalko: *Naši v Bulharsku: Päťdesiat rokov ich života, práce, piesne a zvykov*

1944 = Vyšla zbierka noviel M. Topoľská: *V putách zeme*

1946 – 1947 = Reemigrácia početnej skupiny bulharských Slovákov v rámci *Dohody o najímaní bulharských poľnohospodárskych robotníkov* a ich premiestňovaní na práce v Československu zo 16. 09. 1946

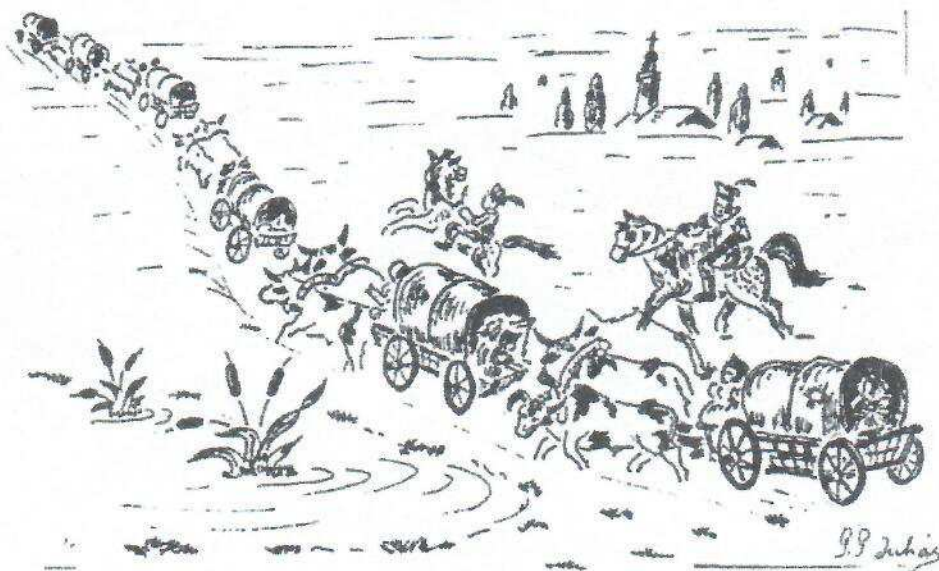
1949 = Reemigrácia najpočetnejšej skupiny bulharských Slovákov v rámci *Zmluvy o úprave presídlenia osôb českej alebo slovenskej národnosti z Bulharska do Československa zo 6. mája 1949*

1990 = Založenie občianskeho združenia pod názvom *Spolok Slovákov z Bulharska* so sídlom v Bratislave

1989 – 2016 = Pravidelné každoročné stretnutia členov Spolku Slovákov v Bulharsku

1994 = Pri príležitosti 110. výročia príchodu Slovákov do Bulharska sa uskutočnila vedecká konferencia pod názvom *Slováci v Bulharsku*, vyšla jubilejná publikácia J. Botíka a bola inštalovaná reprezentačná výstava (Bratislava – Sofia – Plevn).

1992 – 2008 = Vyšlo sedem zväzkov edície *Ročenka Spolku Slovákov v Bulharsku*. (Editor Š. Zelenák)

Sťahovali sa na deregli alebo voz za vozom

O našom pôvode a dlhom hľadaní domova

Z uvedeného prehľadu historických udalostí je zrejmé, že dejiny Slovákov v Bulharsku nemôžeme ohraničiť iba na časový úsek šiestich desaťročí od ich príchodu po ich odchod z Bulharska (1884 – 1949). Takisto ani ich pôvod nemôžeme stanoviť iba lokalitami, z ktorých sa slovenskí kolonisti prisťahovali do Bulharska. Pri ozrejmovaní týchto skutočností je dôležité nestrácať zo zreteľa, že slovenskí kolonisti neprichádzali do Bulharska priamo z územia Slovenska, ale zo slovenských ostrovov, ktoré sa na Dolnej zemi sformovali v priebehu 18. a 19. storočia. Urobme si preto aspoň

Martin Jonáš: Moja Kovačica

stručnú rekapituláciu, kedy sa vlastne začalo a po akých trasách sa odvíjalo putovanie Slovákov, ktorí napokon zapustili svoje korene na Podunajskej nížine Bulharska. Azda najspohľadlivejšie sa k týmto zisteniam dopátrame, keď budeme sledovať stopu slovenských kolonistov počnúc od ich príchodu do Bulharska smerom do minulosti, čiže smerom k ich predchádzajúcim sídlam.

Začnime najpočetnejšou skupinou kolonistov, ktorí prišli do Bulharska počnúc rokom 1884 z Padiny a Kovačice v počte 195 rodín. Obidve tieto ľudnaté slovenské osady sa nachádzajú v srbskom Banáte a vznikli približne v rovnakom období – Kovačica v roku 1802 a Padina 1806. To znamená, že tí, ktorí sa presídlili do Bulharska, oni, resp. ich predkovia, žili v týchto banátskych dedinách približne tri štvrtiny storočia. Padina bola osídlená ako čisto slovenská osada. V hlavnom prúde kolonistov bolo 80 rodín a 340 – 400 osôb, ktorých prevažná časť prišla zo Slovenska, hlavne z Novohradskej a Gemerskej stolice. Avšak tá menšia časť sa do Padiny presídlila zo slovenských dedín v Peštianskej stolici, ktoré vznikli na začiatku 18. storočia. V roku 1887 v Padine žilo okolo 4 tisíc slovenských obyvateľov.

Ján Bačúr: Moja Padina

Aj susedná obec Kovačica bola osídlená iba slovenskými kolonistami. Približne polovica z nich pochádzala z Novohradskej, Zvolenskej a Nitrianskej stolice. Avšak tá druhá polovica prišla z Peštianskej, Békešskej a Vesprénskej stolice, zo slovenských osád, ktoré vznikli začiatkom 18. storočia. V roku 1890 v Kovačici žilo viac ako 4 tisíc Slovákov (SIRÁCKY 1980: 74, BABIAK 2002: 73 – 74).

Druhá veľká skupina slovenských kolonistov prišla do Bulharska z Nadlaku v rumunskom Banáte v počte 115 rodín. Slovenská časť Nadlaku vznikla v rokoch 1802 – 1803 a osídlili ju kolonisti, ktorých prevažná časť prišla zo slovenských osád v Békešskej a Čanádskej stolici – Slovenský Komlôš, Békešská Čaba, Sarvaš a Berinčok, ktoré vznikli na začiatku 18. storočia. Len necelá jedna

štvrtina prišla do Nadlaku priamo zo Slovenska, hlavne z Gemerskej stolice. V roku 1806, v čase odchodu Nadlačanov do Bulharska, žilo v tomto prevažne slovenskom mestečku približne 3400 Slovákov (SIRÁCKY 1980: 84).

Z uvedených údajov možno urobiť približný a zaokrúhlený odhad, že slovenskí kolonisti, ktorí v rokoch 1884 – 1910 prichádzali do Bulharska, v tom čase Padinčania, Kovačičania aj Nadlačania 8 – 9 desaťročí prežili v týchto ich dovtedajších dolnozemsých sídlach. V rokoch 1802 – 1806, keď Padinu, Kovačicu a Nadlak osídľovali slovenskí kolonisti, iba približne polovica z nich prišla priamo zo Slovenska. Tá druhá, mierne nadpolovičná časť, prichádzala do Padiny, Kovačice a Nadlaku po prežití ďalších približne 7 – 8 desaťročí v slovenských osadách v Peštianskej, Vesprémskej a Békeško-Čanádskej stolici. To znamená, že mierne menšia polovica slovenských kolonistov v Bulharsku mala za sebou približne tri štvrtiny storočia vysťahovaleckého pobytu na Dolnej zemi, a tá mierne nadpolovičná časť približne 150 ročný pobyt na Dolnej zemi. Ak k tomu pripočítame približne 65 rokov života v Bulharsku osídlených osadách Podem, Brašljanica, Gorna Mitropolija, celková dĺžka života slovenských kolonistov

v odlúčení od materského národa, v čase ich reemigrácie do krajiny predkov, presiahla dve storočia.

Zostáva nám teraz odpovedať aj na otázku, z ktorých regiónov Slovenska pochádzali tí kolonisti, ktorí po medzipristátiach v rôznych dolnozemsých lokalitách napokon zakotvili v niekoľkých bulharských dedinách neďaleko mesta Pleven. Keď Ján Michalko v tridsiatych rokoch 20. storočia pre pripravovanú monografiu *Naši v Bulharsku* (1936) zhromažďoval doklady pre menovitý súpis slovenských rodín v Bulharsku, nikto o rodných krajoch a dedinách svojich predkov na Slovensku nevedel odpovedať. Neboli o tom ani nejaké písomné doklady. Určitou oporou sa mohli

SALUTARE din NÄDLAC

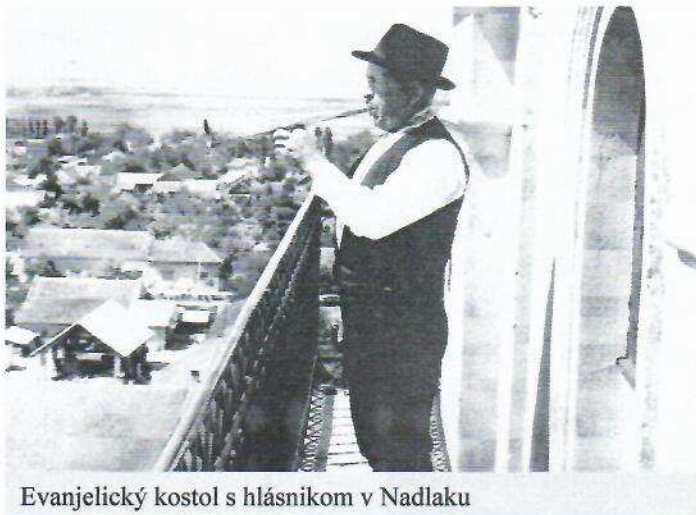

Pohľadnica s kostolom v Nadlaku

Rodina Strakuškovcov z Padinej

stať niektoré priezviská, ktorých podoba mohla byť odvodená od názvov dedín a mestečiek na území Slovenska. Boli to priezviská *Strehovský* (Streháre), *Príbeľa* (Príbelce), *Móťovský* (Môťová), *Tisovský* (*Tisovník alebo Tisovec*), *Klenovský* (Klenovec), *Babinský* (Babiná), *Lahocký* (Lehôtka, Lehota).

Evanjelický kostol s hlásnikom v Nadlaku

Hoci je výpovednosť týchto priezvisk dostatočne priezračná, a ako ukázali výskumy aj z ďalších slovenských ostrovov na Dolnej zemi, aj vysoko hodnoverná (DUDOK 1999: 48), priezviská tohto typu sú iba nepatrným zlomkom voči ďalším priezviskám v danej dolnozemskej osade či jazykovom ostrove. Oveľa efektívnejším nástrojom a v istom zmysle aj spoľahlivým kľúčom k určeniu pôvodu tej-ktorej skupiny dolnozemskej, vrátane aj bulharských Slovákov, sa ukázal byť jazykový rozbor slovenských nárečí. Slovenské nárečia v Bulharsku, ktoré sú odvodené z nárečí

Padinčanov, Kovačičanov a Nadlačanov, patria do tej istej južnostredoslovenskej nárečovej skupiny ako nárečia v juhoslovanskom Banáte, Báčke a Srieme, ako nárečia v rumunskom Banáte a tiež ako nárečia Slovákov v Békešsko-čanádskej oblasti (ŠTOLC 1994: 137). Potvrďuje to aj hĺbkový výskum slovenského nárečia v Gornej Mitropoliji z roku 1959, ktoré si ešte aj v tomto čase zachovalo „všetky výrazné a charakteristické znaky – a to aj napriek rozličnému pôvodu týchto Slovákov – tak v oblasti hláskoslovnia, tvaroslovnia, ako aj v oblasti syntaxe a slovnej zásoby. Boli to znaky južnostredoslovenského typu s osobitosťami príznačnými pre Novohradskú a Hontiansku stolicu, ako aj pre regióny, ktoré s tými stolicami bezprostredne súvisia“ (HABOVŠTIAK 1994: 25).

Rodina Petrákovcov z Kovačice

Rodina Botikovcov z Nadlaku

Ak sa oprieme o priezviská utvorené z názvov obcí, ako aj o výsledky výskumu slovenského nárečia v Gornej Mitropoliji, možno zhrnúť, že pôvodnou domovinou, odkiaľ sa predkovia bulharských Slovákov vystaňovali, boli južné časti stredného Slovenska, niekdajšia Hontianska, Zvolenská, Novohradská a Gemerská stolica. Čiže podhorské a lazničke dedinky v geografickom priestore, vymedzenom mestami a mestečkami Levice, Pukanec, Banská Štiavnica, Krupina, Zvolen, Detva, Revúca, Klenovec, Rimavská Sobota, Lučenec a Modrý Kameň. V tomto priestore sa nachádza naj-

väčší počet dedín, z ktorých sa obyvateľstvo vyst'ahovalo na Dolnú zem a odtiaľ aj do Bulharska. Preto bol tento geografický priestor, a v ňom hlavne oblasť Novohradu, nazvaný *koliskou* dolnozemskej Slovákov (JANČOVIC 2004).

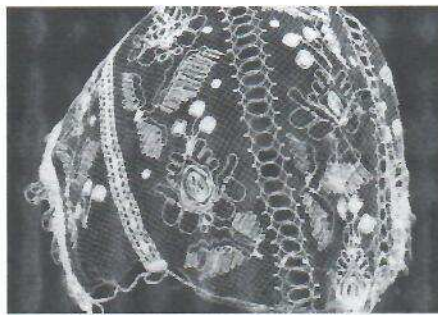
Pri charakteristike pôvodu bulharských Slovákov žiada sa ešte poznámka, prečo ich začleňujeme medzi dolnozemskej Slovákov, keďže ich sídla v okolí bulharského mesta Pleven geograficky nespádajú do priestoru Panónskej nížiny, resp. Dolnej zeme, ale do priestoru Balkánskeho polostrova. Áno, s takouto výhradou možno súhlasiť.

Bulharskí Slováci patria medzi dolnozemskej Slovákov nie z geografických, ale z historických a kultúrno-genetických zreteľov, pretože boli organickou súčasťou toho masívneho migračného prúdu z 18. a 19. storočia, ktorého dôsledkom je rozložitý enklávno-diasporický útvar nazvaný Dolnozemskej Slováci. Taktiež aj preto,

že sa stali spolutvorcami a nositeľmi jazykových a kultúrnych zvláštností, v ktorých sú obsiahnuté etnokultúrne znaky slovenskosti, avšak transformované do jedinečnej podoby slovenskej dolnozemskej svojbytnosti.

Manželia Ambrušovci v tradičnom nadlackom odevu

Ženský čepiec nadlackého typu

Inakosť a kultúrno-civilizačná misia našich v Bulharsku

Príchodom slovenských kolonistov do Bulharska sa v osadách v okolí mesta Pleven stretli a začali spolunažívať príslušníci dvoch značne rozdielnych etnických, jazykových, náboženských a kultúrno-civilizačných spoločenstiev. Jednak to boli domáci autochtónni Bulhari, prislúchajúci

Výroba tehál na ručných lisoch

Ukladanie tehál určených na vypálenie

k južnoslovanskej jazykovej a kultúrnej vetve, s výraznými vplyvmi orientálnych kultúrnych tradícií. K nim sa pričlenili slovenskí kolonisti, prislúchajúci k západoslovanskej jazykovej a kultúrnej vetve, s výraznými vplyvmi západoeurópskych kultúrnych tradícií. K týmto odlišnostiam treba ešte dodať, že kým Bulhari boli príslušníkmi pravoslávneho vierovyznania, Slováci prináležali ku evanjelicko-luteránskej vierovyznaniu.

Domy a ich zariadenie v panónskom slohu

Je teda zrejmé, že v Podeme, Gornej Mitropoliji a Brašljanici sa stretli príslušníci značne odlišných a neznámych skupín, pozostávajúcich z viacerých stoviek osôb. Ako to už bolo od pradávna bežné, pri vzájomnom kontakte takýchto cudzích skupín, nebolo hodno tým druhým dôverovať, bolo sa treba mať pred nimi na pozore. Bolo preto prirodzené, že slovenskí kolonisti sa po príchode do uvedených osád neusadzovali medzi starousadlých Bulharov, ale začali si stavať svoje domy a svoje ulice oddelene od nich, v osobitnej, čiže v slovenskej čiastke osídľovanej dediny.

Odpor starousadlého bulharského obyvateľstva voči cudzím kolonistom, aj vrátane Slovákom, mal rôzne podoby. Avšak to najvyhrotenejšie sa udialo v dedinke Sesek, kde sa v roku 1898 usadila skupina českých rodín zo Svätej Heleny z rumunského Banátu, kde mali problémy so získaním pôdy, pretože bulharskí obyvatelia zo susedných dedín začali podnikat' kroky, aby pôda v Seseku bola pridelená im a nástojili na odchode českých kolonistov. Do ich novopostavených obydľí hádzali zabíjajúcich psov a mačky. Navyše sa im vyhrážali, že: „Ak sa nám budete protivit', ani jedna živá duša z vás nezostane“. Dôvodom negatívneho postoja starousadlých Bulharov bolo, že chotár vymeraný pre kolonizačnú obec Sesek „potrebujú na pasienky a že je to ich územie“. Keďže kolonisti sa rozhodli

Samoviazacie žacie stroje

zotrvať na pridelenej pôde a v osídľovanej obci, nespokojní a rozzúrení starousadlíci prišli k tomu najradikálnejšiemu kroku – novopostavené domy rozvážali, studne zasypali a pastviská rozkopali. Po takomto vyčítaní českí kolonisti napokon Sesek opustili a založili inú kolonizačnú dedinu pri Dunaji, už spomínané Vojvodovo (MICHALKO 1936: 59, JAKOUBEK: 44 – 45).

Aj keď odpor a nepriateľstvo voči cudzincom nemali všade taký vyhrotený prejav ako v Se-seku, nedôvera Bulharov voči slovenským kolonistom bola spočiatku prítomná všade. „Bulharka zd'aleka utekala pred Slovákom, a keby ju bol o zmilovanie prosil, aby sa mu dala vody napíť, ne-dala ani kvapky. Ale tiež žiadnej úsluhy od Slováka neprijala. Ak sa stalo, žeby ju bol dohonil na ceste slovenský voz a ponúkol ju, aby si sadla, že ju zvezie, s krikom utekala do poľa, v obave, že jej chce niečo urobiť. To všetko bol dôsledok tureckého panstva. Bulhari sa aj Slovákov báli, stránili sa, vidiac v nich Čerkezov, s ktorými mali smutné skúsenosti“ (MICHALKO 1936: 82).

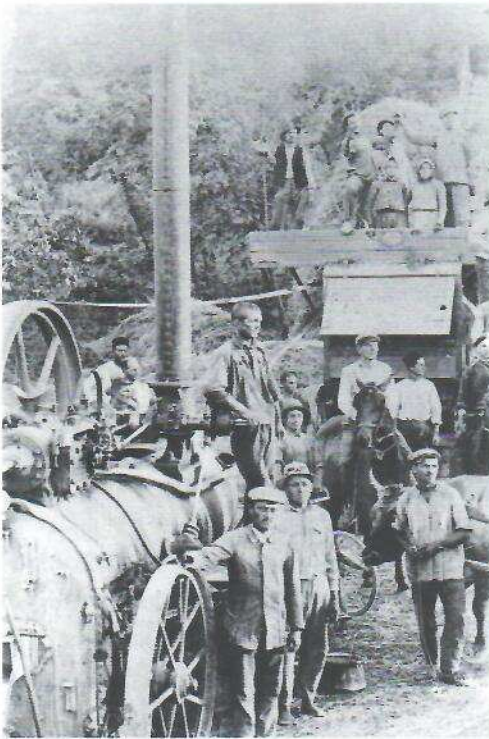
Máme však doklady, že nie všetci Bulhari sa voči slovenským kolonistom správali rovnako. Našli sa medzi nimi aj takí, ktorí mali pre prichádzajúcich spoluosadníkov porozumenie a prejavili voči nim aj istú ústretovosť. Zachovala sa o tom takáto rozpomienka:

„Bola nedeľa po obede. Sedeli sme hrbka mladých mužov na odare (priči) pred kaviarňou deda Gergu. Boli v obci i druhé kaviarne, lepšie, pohodlnejšie, ale Slováci chodili k dedovi Gergovi. Jeho kaviareň bola nízka, ešte z dob tureckých a prispôsobená starým požiadavkám svojou pričou, na ktorej sedávali po svojom orientálnom spôsobe prv Turci a teraz starí Bulhari, vyprávajúc svoje massalie (príhody, vtipy). Mala však iné výhody. Mala dobrú povesť, mala deda Gerga. Veď v tej-

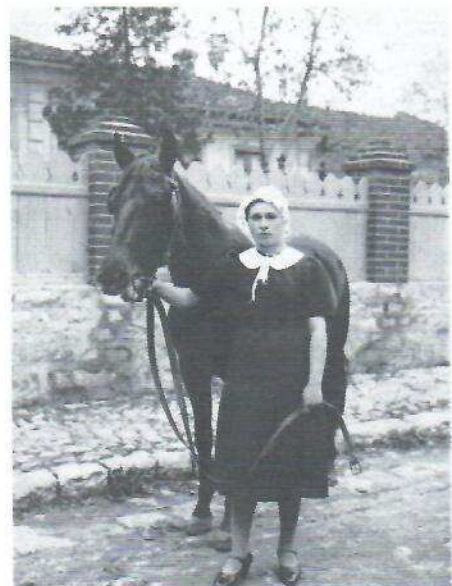
to kaviarni bol ubytovaný štáb ruskej armády roku 1877 pri obliehaní Plevna, ktoré hŕževnate bránil Osman paša celých 5 mesiacov. A dedo Gergo, vtedy ešte mladý muž, obsluhoval a bol dôverníkom dôstojníkov slávneho cára Alexandra, osloboditeľa Bulharov. Dedo Gergo mal styky s povestným, a u Bulharov slávnym revolucionárom a básnikom Christom Botevom. Skrátka, táto kaviareň mala krásnu povesť, a dedo Gergo bol pokladaný za veľkého slavianofila a požíval úcty ako nejaký starozákonný patriarcha.

Deda Gerga poznali a ctili malí i veľkí nielen v obci, ale i z ďalekého okolia. Poznali sme ho i my ako veľmi pohostinného, na svoje rozprávky bohatého 80-ročného starca, Nebolo takých, ktorí by neboli chovali veľkú úctu k dedovi Gergovi a chovali sme ju i my Slováci. Veď dedo Gergo išiel na 20 km postretnúť prvých prisťahovalcov – Slovákov,

keď počul, že idí. On bol prvý Bulhar z obce, ktorý sa naučil po slovensky. On to bol, čo v roku 1905 v kritickom momente zakročil, keď občania Bulhari nedovolili pásť dobytok na obecných pašienkoch nám Slovákom. Ak by nebolo jeho zakročenia, bolo by sa stalo to najhoršie. Stačilo jeho slovo na rozzúrených občanov: „Hanbite sa!“ aby nastal pokoj. A koľko bolo ďalších takýchto prípadov, keď by si boli Slováci vytrpeli, ak by nebolo deda Gerga. Bol priaznivcom a ochrancom Slovákov v ich ťažkých začiatkoch“ (AMBRUŠ 1929).

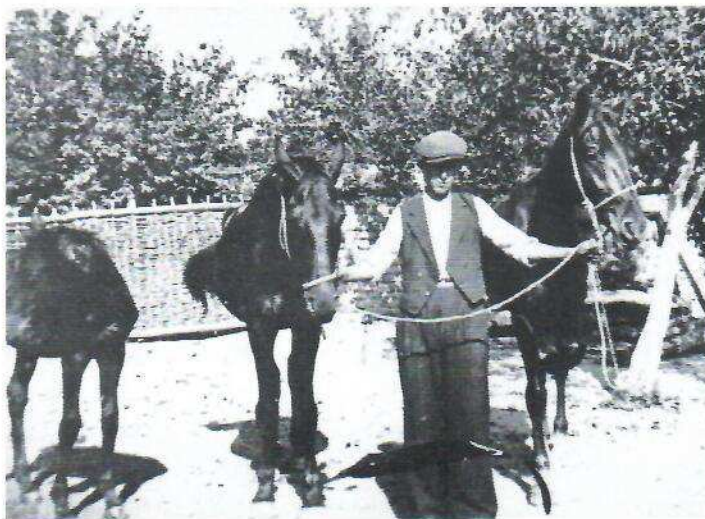

Parné lokomobily a mechanické mláčačky

Chýrečné kone z nadlackého chovu

Vo všetkých troch lokalitách Plevenskej oblasti, v ktorých sa usadili slovenskí kolonisti, žilo etnicky zmiešané obyvateľstvo, pričom najpočetnejšie boli zastúpení Bulhari. Slováci v nich boli menšinovými komunitami, skoncentrovanými v osobitných, čiže v čisto slovenských častiach, ktoré cudzorodým pôvodom ich obyvateľov, odlišným jazykom, zvláštnymi domami, ale aj odevom panónskeho typu, ako aj ďalšími osobitosťami ich spôso-

bu života, vtlačali týmto balkánskym a južnoslovanským dedinám výrazné znaky kultúrnej inakosti. Slováci so záujmom, a zaiste, aj s určitým uveličením si všímali, ako ich vnímajú a hodnotia ich bulharskí spoluobčania. Zuzana Omastová z Podemu si v roku 1959 o tom takto zaspomínala:

„Keď Slováci došli medzi Bugárou, hneď bolo veselšie. Slováci si pekne čiže držali. Nemali veľké čiže, ale slovenské čiže boli ždi cistie. Keď išli sviatke, naša robota bola šecko vikaliť, vibieliť zvonka, ešte zme aj stienke vicifruvali. A vizametali sme, popolievali zem, abi sa ňeprášilo. Spravili zme si hrnčok z dvoma dierkami a zme vodou takie cifri vipolievali. Bugárke tag ňecifruovali ako mi. A keď zme sa poobliekali do tich krojov, ako sa na nás tí Bugári pozerali. Gecele zme mali nakrochmálenie, len tak šuchotali. Chlapi nosili v ňeďeľu čižmi, nohavice a košeľe višívanie. Ale aj ženi mali višívanie hábi. Aj na sobáš išli v bielom, višívanie rukávi, blíske a samie stuhe. Mláďeňec mau na klobúku pierko, rozmarín a šecia družbovia mali kiřice a stuhle dlhie po zem. Tag išli na sobáš stima paličkami pred muzikou. Tí Bugári sa na nás s údivom pozerali. Bugári si Slovákou uvaživali, hej, vážili si ich, ucřili. Oñi o nás ždi pekne rosprávali. Bugári ešte aj teras vravia, že Slováci krásili našu dedinu“ (HABOVŠTIK 1998).

Azda so žiadnou skupinou zahraničných Slovákov nebola tak často zvyrazňovaná a vysoko oceňovaná ich kultúrno-civilizačná misia, ako v prípade slovenských kolonistov v Bulharsku.

V bulharských dedinách udomácnili dolnozemske klbásky

Poukázali na to všetci slovenskí a českí publicisti, bádatelia či iní dejatelia, ktorí navštívili bulharských Slovákov. V týchto súvislostiach je dôležité uvedomiť si, že slovenskí kolonisti prichádzali do Bulharska z najvyspelejších poľnohospodárskych oblastí niekdajšieho Rakúska-Uhorska. Je preto pochopiteľné, že vo svojich nových, Turkami spustošených sídlach na žirnej Podunajskej nížine, udomácnili agrárnu kultúru, ktorá spočiatku udivovala, no zároveň vzbudzovala aj rešpekt u starousadlého bulharského obyvateľstva. Najmä ak zoberieme do úvahy, že v tom čase v poľnohospodárstve Bulharov doznievali formy občinného, čiže kolektívneho vlastníctva pôdy, najmä pasienkov, prielohový a úhorový spôsob využívania pôdy, ktorá sa nechávala určitý

čas oddýchnuť, pričom používali starobyľý poľnohospodársky inventár s neefektívnym byvolským záprahom. Z čias tureckej nadvlády pretrvávalo uprednostňovanie extenzívneho pastierstva a chovu dobytky pred pestovaním plodín. Odlišnosti tradičnej agrárnej kultúry Slovákov a Bulharov neboli natoľko badateľné v tom, čo príslušníci týchto dvoch spoločne žijúcich etník pestovali a chovali, ale v tom, ako to pestovali a chovali. Poukazujú na to svedectvá obsiahnuté v rôznych bulharských prameňoch. „Prvopočiatková nedôvera ku Slovákom“ – píše Atanas Stoilov v rukopisnej práci o histórii obce Podem – „pretrvávala ešte zo smutných čias tureckých. Postupne sa však rozplynula a Bulhari začali so Slovákami družne žiť a pracovať. Netreba si však myslieť, že takéto družné vzťahy boli plodom pohostinnosti Bulharov. Veľkú úlohu pri tomto zblížovaní zohrala vyššia úroveň poľnohospodárstva u Slovákov“ (STOILOV 1960). O progresívnejšej agrikultúre slovenských kolonistov, ktorú udomácnili v lokalitách Plevenska, nachádzame záznam aj v Letopisnej knihe chrámu Svätej Trojice v Gornej Mitropoliji: „Slováci udomácnili v našej obci západnú kultúru a spôsob života. Počas svojho 50 – 60 ročného pobytu u nás v mnohom ovplyvnili našich sedliakov. Zaviedli obrábanie pôdy pomocou pluhu (namiesto radla používaného u Bulharov), ako aj moderné poľnohospodárske stroje, ako sú sejačky, kosačky, samoviazače, mláťačky atď.“ V takomto zmysle vyznieva aj svedectvo brašljanického rodáka a predstaviteľa tamojšej samosprávy: „Na poľnohospodárske práce a furmanky používali len kónsky záprah. Doviedli sem veľa krásnych koní, najmä rakúskych plemien. V ich najväčších gazdovstvách začali používať najmodernejšie poľnohospodárske stroje, ako sú samohybné parné stroje, mláťačky s elevátormi a iné“ (MICHAJLOV 1970).

Rukopisná práca Nanko Nikolov Michajlova je neobyčajne cenným dokladom, ktorý sprostredkúva širokú škálu prejavov tradičnej kultúry Slovákov, ktoré sa vyznačovali výraznými osobitosťami v porovnaní s kultúrou brašljanických Bulharov. Dokladá ich podrobnou charakteristikou ich domov a vnútorného zariadenia, slovenskými pecami a kuchynského riadu, kysnutým chlebom a ďalších jedál, zvláštnosťami ich mužského a ženského odevu, kvalitou ich vozov a postrojov záprahových zvierat, ako aj ďalšími osobitosťami každodennej kultúry bulharských Slovákov (HROZIENČIK 1985: 31 – 35). Spomienky na niekdajších slovenských spoluosadníkov, ako aj na osobitosti ich kultúry a spôsobu života, ktorými ozvláštnili, ale aj obohatili viaceré dediny na Plevensku, nachádzame aj v najnovšie vydaných monografiách o týchto lokalitách (BITUNSKI 2009, PETKOV 2005, SARAFOV 2005).

Etnické kontakty a etnokultúrne súradnice

Bulharskí Slováci počas ich dlhého hľadania domova, s ktorým sa spájali viaceré medzipriestátia v rôznych krajinách, prichádzali do kontaktu s príslušníkmi rôznych etník či národov. Na svojej vystáhovaleckej púti po multietnickom dolnozemskom a balkánskom priestore, zakotvili a viacero desaťročí aj prežili v regiónoch, v ktorých starousadlým a spravidla aj prevládajúcim obyvateľstvom boli príslušníci maďarského, inde zasa srbského alebo rumunského a napokon aj bulharského etnika. Spoluzitie s nimi nemalo krátkodobé trvanie, stalo sa životným príbehom viacerých generácií týchto vystáhovalcov. Za takýchto okolností bolo prirodzené, že obyvatelia etnicky zmiešaných osád, museli sa navzájom občiansky stýkať. Vynucovalo si to už samotné spoluzitie v spoločných dedinách, nevyhnutná kooperácia pri zabezpečovaní administratívnych a hospodárskych úloh, ale aj komunikácia pri bežných spoločenských situáciách dedinčanov. Podmienkou pre napĺňanie takýchto občianskych a medzietnických kontaktov bolo vzájomné dorozumievanie. Osvojovanie jazyka tých druhých bolo pre slovenských vystáhovalcov prirodzeným aktom ich adaptácie v multietnickom a viacjazyčnom prostredí Dolnej zeme a Balkánu. Preto slovenskí kolonisti, najmä dospelí muži v čase, keď prichádzali do Bulharska, hovorili aj po maďarsky, pretože vtedy bola maďarčina

ИМЕ Собствено <u>Адам</u> Башино <u>Яков</u> Прѣкоръ <u>Сорвичак</u> (или пѣ. проз.) Занетие <u>земледелецъ</u> Роденъ на <u>22-III-1885</u> въ <u>с. Коварича-Югославия</u> Община <u>Стеда</u> Околия <u>Тангофико</u> Преднино мѣсто <u>Коварича</u> Сегашно мѣсто <u>Г. Минироме</u> Народность <u>Словак</u> Религия <u>Св.вѣдомий</u> Семейно положеніе <u>зрѣлъ</u>			ОТЛИЧИТЕЛЬНИ ЧЕРТИ Ръсть <u>Среденъ</u> Очи <u>Кестенъзвѣ</u> Коса <u>чрочара на</u> Особ. белези <u>Няда</u> Ориентиръ въ окрѣпа паметъ:
Издадена на <u>4. I. 1918</u> год. въ <u>Г. Минироме</u> и записана въ регистръ на общината, томъ <u>7</u> стр. <u>12</u> год. бон. кметъ: <u>Михаил</u> Секретарь: <u>Урбан</u>		Заѣрена на 191... год. въ околийско управленіе и заведена въ регистра подъ № 191... год. Гр. 191... год. бон. у-лъ: Секретарь:	

Občiansky preukaz bulharského občana

v celom Uhorsku, teda aj v dolnozemských slovenských ostrovoch, z ktorých prichádzali, úradným jazykom a na mnohých miestach aj jazykom obklopujúceho maďarského obyvateľstva, ako napr. v Nadlaku. Pristáhovalci z Padiny a Kovačice v srbskom Banáte okrem maďarčiny ovládali hlavne srbštinu, viacerí Nadlačania okrem maďarčiny aj rumunčinu. Zakrátko po usadení sa v Bulharsku, všetci sa naučili rozprávať aj po bulharsky.

Dlhodobý život slovenských vysťahovalcov v multietnickom prostredí Dolnej zeme a Bulharska, ako aj s tým súvisiace ovládanie viacerých jazykov, začalo sa pomerne skoro prejavovať aj postupným preberaním značného počtu slov najskôr z maďarčiny a neskôr aj zo srbštiny, rumunčiny a bulharčiny. Vplyv maďarčiny bol najsilnejší v Peštianskej a Békeško-čanádskej oblasti, kde predkovia bulharských Slovákov zotrvali celé desaťročia a kde Maďari boli prevládajúcim obyvateľstvom. Z týchto oblastí sa slovenskí kolonisti vo veľkom počte presídlili aj do Kovačice, Padiny a Nadlaku. Takže už do týchto sídiel si priniesli aj mnohé slovné výpožičky z maďarčiny. Je síce pravda, že mnohé maďarské slová prenikli do slovenčiny ešte predtým, ako došlo ku sťahovaniu Slovákov na Dolnú zem. Lenže na ne sa potom navrstvili ďalšie prevzatia, ktoré sú pre nás zaujímavým dokladom, ako si slovenskí kolonisti na Dolnej zemi a potom aj v Bulharsku, nevystačili s jazykovou a kultúrnou výbavou, ktorú si priniesli so sebou z materskej krajiny.

Už od príchodu slovenských kolonistov do dolnozemských sídiel začali z maďarčiny prenikať slová označujúce súčasti panónskej prírody – *káka/šachorina*, *taraska/pýr*, *balangov/bodliak*, *tízok/drop*, *herčok/škrečok*, *góľa/bocian* a iné. Zakrátko sa do nárečia dolnozemských Slovákov dostali slovné výpožičky súvisiace s chovom hospodárskych zvierat, s obrábaním pôdy a pestovaním plodín – *birka/ovca*, *mangalica/druh svine*, *pujka/morka*, *juhás/ovčiar*, *kondáš*, *kanás/pastier sviň*,

Mečkári s cvičeným medveďom zavítali aj medzi slovenských osadníkov

čikóš/pastier koní, *gul'áš*/pastier hovädzieho dobytku, *karikáš*/pastiersky bič, *lanča*/šošovica, *gerega*/melón, zo slova *görög* dinye – grécka dyňa atď.

Slovami z maďarčiny sa v nárečí bulharských Slovákov označujú prvky tradičných sídiel, staviteľstva a bývania, ako aj najrozličnejšieho gazdovského a kuchynského riadu - *šor*/ulica, *sálaš*/chotárne sídlo, *tornác*, *felešov*/gánok, podstene domu, *patka*/ohnisko, *kuckov*/priestor za pecou, *dugov*/uzáver čelustí pece, *paráz*/pahreba, *perňa*/popol, *hášov*/rýľ, *šalov*/kosák, *takarov*/hrablica na kosu, *darálov*/šrotovník, *reseľov*/struhák na zeleninu, *poňva*/veľká konopná plachta, *šajdruha*/plachtička na odtečenie syra, tvarohu a iné.

Viacere prevzatia z maďarčiny natrvalo zakotvili v jazyku bulharských Slovákov ako príbuzenské názvoslovie – *apo*, *apko*/otec, *apouka*/starý otec, *mamouka*/stará mať, *apóš*/svokor, *mamóška*/svokra, *and'ika*/bratova žena, *ňaňa*, *ňaňička*/matkina sestra, *báči*, *báča*/ujec, strýko.

Maďarské slová sa v slovenčine bulharských Slovákov používajú aj na pomenovanie odevných súčastí, tradičných jedál a ďalších reálií – *keteňa*/zástera, *bekeš*/kabát, *cipele*/topánky, *fateľ*/závoj mladuchy, *cipov*/peceň chleba, *rejteš*/cestovinový závin, *herouke*/vyprázaná cestovina a ďalšie.

V porovnaní s vplyvom maďarského jazykového prostredia, oveľa skromnejšie boli vplyvy srbčiny a rumunčiny. Predsa si však aj odtiaľ prišli také srbské slová ako *dr'áča*/tŕňová brána na oráčiny, *čardák*/sušiareň kukurice, *móba*/vzájomná výpomoc, *čámeč*/čln a ďalšie. Z rumunčiny bolo prevzaté slovo *mamaliga*/kukurličná kaša.

Vo vývine bulharských Slovákov sa najvýraznejšie presadil vplyv bulharského prostredia. Vplyv bulharčiny je zrejmy vo všetkých jazykových plánoch, avšak najvýraznejšie sa prejavil

Bulharská nevesta Chubavka v rodine Hruškovcov

v slovnej zásobe, v ustálených slovných spojeniach, aj v gramatike. Slovné výpožičky z bulharčiny boli zistené pri pomenovaní nasledovných reálií:

Poľnohospodárstvo a chov hospodárskych zvierat: *dekár* (miera pôdy = 0,1 ha), *kofa* (miera obilia), *bostan* (pole s vysadenými melónmi), *vršačka* (mláčačka), *govedar* (pastier dobytky), *košara* (ohrada pre ovce), *potkarvač* (honelník), *šile* (staršie jahňa, jarka), *magarec* (somár), *torelnik* (hnojisko), *ganaj* (sušený hovädzí trus), atď.

Strava a kuchynský riad:

presna pita (nekysnutý chlieb), *kačamák* (kukuričná kaša), *kozunák* (zapletený koláč), *ľutika* (lečo), *trošija* (miešaná, v sude kvasením zakonzervovaná zelenina), *giveč* (zeleninové jedlo s mäsom), *škara* (rošt na grilovanie mäsa), *ľufte* (mleté grilované mäso), *delva* (hlinená nádoba), *tigán* (plechová panvica), *kľcalnik* (tlčík na zeleninu), *bóza* (nápoj z prosa), *madžim* (sladidlo z cukrovej trstiny), *chalva* (sladkosť zo slnečnicových semien), *sladko* (sladkosť z kvetinových lupienkov).

Odevné materiály a súčasti odevu: *šajak* (súkno), *koprina* (prírodný hodváb), *opandžák* (vrchný odev zo súkna do nečasu), *fanela* (sveter), *kasket* (čiapka so šiltom), *darák* (česák ovčej vlny), *nalami* (drevená obuv), *rokľa* (sukňa), *kolan* (opasok), *fiba* (sponka), *vrška* (kravata) atď.

Rodina a spoločnosť: *majka* (matka), *tate* (otec), *bate* (strýko), *vijčo* (ujec), *lelja* (teta), *zolva*, *baldaza* (švagriná), *opššina* (obecný úrad), *kmet* (starosta, richtár), *činovník* (úradník), *beleška* (úradná listina), *kvitancia* (potvrdenka), *zbor* (hodová slávnosť), *dviženia* (nedeľné korzo) atď.

Doprava a zdravotníctvo: *gara* (železničná stanica), *bilet* (cestovný lístok), *konduktor* (sprievodca vo vlaku), *kaldrma* (kamenná cesta), *fajtón* (brička), *akuišerka* (pôrodná babica), *bolnica* (nemocnica), *lekarstvo* (liek), *bint* (obväz), *pandisit* (zápal slepého čreva), *skarlantina* (šarlach) atď.

Bulharskí Slováci preberali z bulharčiny nielen rôzne slová, ale spravidla aj príslušné reálie, ktoré súviseli so slovnými výpožičkami. Z bulharského prostredia preberali Slováci mnohé javy materiálnej a duchovnej kultúry preto, lebo ich dôverne spoznali a mohli si nimi obohatiť a spestriť svoju každodennú kultúru. Do tejto spadá napr. veľká obľuba bulharských zeleninových a cestovninových jedál – *ľjutika*/lečo, *pita*/nekvasená chlebovina, *trošija*/konzervovaná zelenina a iné.

Dlhodobé spolužitie Slovákov s Bulharmi v spoločných dedinských komunitách prispievalo k tomu, že sa Slováci zúčastňovali na rôznych bulharských zábavách, slávnostiach a obradoch, akými boli tanečné zábavy, hodové slávnosti a rôzne ďalšie obyčaje z rodinného, no hlavne výročného zvykoslovného cyklu – *Baba Marta*, *Ťorova kobila*, *Trifun Zarezan*, *Todorica*, *Pesi ponedelnic*, *Opšta trapeza* atď. Bolo preto prirodzené, že postupne sa Slováci naučili spievať bulharské ľudové piesne a tancovať tradičné bulharské tance – *choro* a *račenicu*. Od Bulharov si Slováci osvojili, a aj medzi sebou začali používať, viaceré prí-

Označenie smútočného domu Slovákov na bulharský spôsob

Bulharský text na hrobe Slovákov

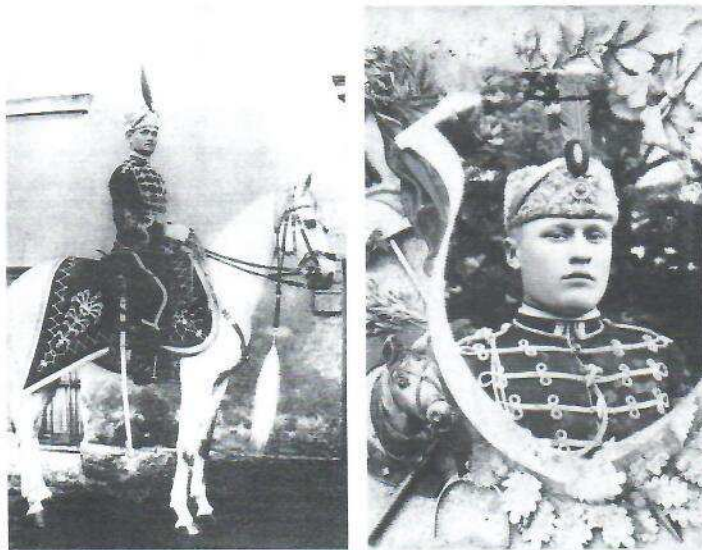

Slovenské dievčatá v bulharských krojoch

buzenské termíny, ako *dever*, *baldaza*. Medzi Slovákov prenikla aj u Bulharov bežná zvyklosť sobáša formou únosu, pri ktorej namiesto pytačiek mladuchu uniesli, čomu hovorili, že sa *prestanala* alebo že *pobegla*.

Pre národnostne zmiešané dedinské komunity je príznačné, že kultúrne vplyvy a výpožičky neprúdia iba jedným smerom, čiže z majoritného prostredia do minoritného, ale aj opačným smerom. V slovensko-bulharských lokalitách v oblasti Plevenska žilo mnoho Bulharov, ktorí hovorili aj po slovensky. Spolužitie bulharského a slovenského obyvateľstva v Gornej Mitropoliji zanechalo stopy aj v slovníku miestneho bulharského obyvateľstva. Vzťahuje sa to na názvoslovie reálií, s ktorými sa tamojší Bulhari oboznámili prostredníctvom slovenských prisťahovalcov. Sú to napr. názvy jedál – *ahiški* (halušky), *taron* (tarhoňa), *opekanci* (opekance), *kolači* (koláče), názvy častí slovenskej pece – *kuckol* (kuckou, zápecie), časti slovenského voza – *šaragla* (dno voza), príbuzenské názvy – *bači* a *švagor*, názvy tancov – *čardáš*, *friško* a iné (BLANÁR, 1994).

Bulhari si od Slovákov osvojili nielen ich jazyk alebo jednotlivé slová. Naučili sa aj pripravovať a pravidelne konzumovať rôzne jedlá prevzaté z tradičnej stravy Slovákov, hlavne cestovinové. Od Slovákov si osvojili aj spôsob pečenia kysnutého chleba a koláčov. Na tento účel si v mnohých bulharských domoch postavili aj slovenskú pec. Od Slovákov prevzali aj postup pri domácich zabíjačkách a pri príprave rôznych výrobkov zo *svinského* mäsa a vnútorností – *klbásy*, *hurke* (jaternice), *matej* (tlačienka) a ďalšie. Bežné bolo, že na tanečných zábavách Bulharov, na ktorých sa zúčastňovali aj Slováci, bulharskí muzikanti hrávali aj slovenské melódie a tance, ktoré poznali pod názvom *friško*, *friško* (čardáše). Počiatky takýchto kultúrnych výpožičiek spadajú do tridsiatych a štyridsiatych rokov (MICHALKO 1936, BOTÍK, 1994).

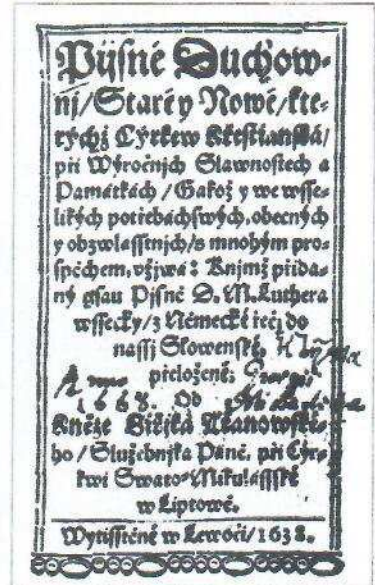

Slovenskí chlapci v osobnej garde bulharského cisára

Spojitosť s materskou krajinou

Po príchode slovenských kolonistov do Bulharska na rozhraní 19. a 20. storočia, ich spojitosti s materskou krajinou, čiže so Slovenskom, vlastne nejestvovali. Do Bulharska prichádzali ako občania Rakúsko-Uhorska, Slovensko ako krajinu mali v povedomí len v podobe horniackych rodných krajov svojich predkov. Slovensko ako krajina nemalo v tom čase nijakú reprezentatív-

nu ustanovizeň a Slovákom sa upierali práva na ich národnú identitu a štátnu zvrchovanosť. Takže Slováci v Bulharsku udržovali určité spojitosti iba so svojimi dolnozemskými rodnými dedinami, výnimočne s významnejšími osobnosťami slovenského pôvodu, akou bol Samuel Zachej usadený v Sofii. Ku zvratu naznačenej situácie došlo až v roku 1918, po vzniku Československej republiky. Čo závažné sa s touto historickou udalosťou vlastne udialo?

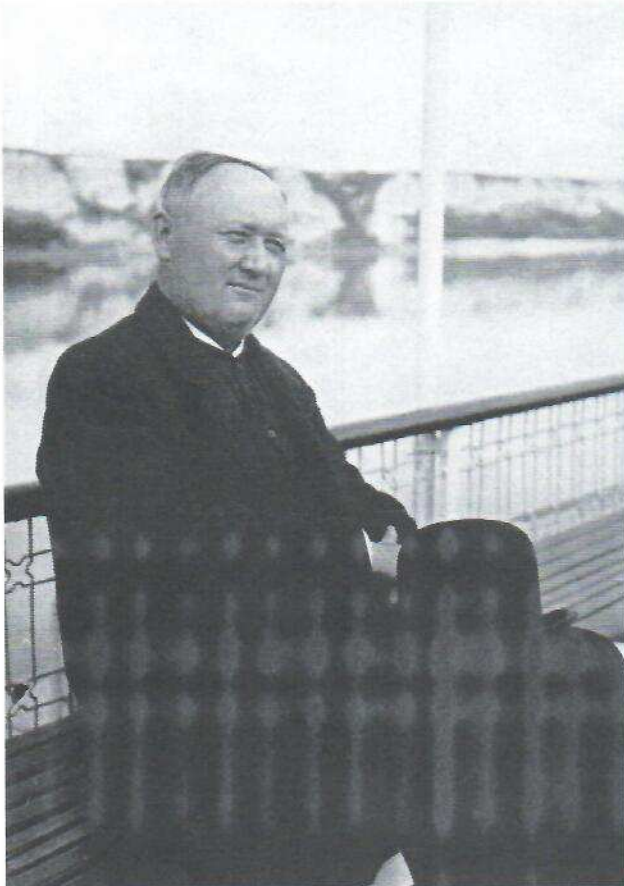
Náboženský spevník - Transcius v bohoslužobnom jazyku Slovákov

Rozpad Rakúsko-Uhorska a vznik Československej republiky sú významnou udalosťou nielen v dejinách Čechov a Slovákov ako štátotvorných národov. Poznačili vývin všetkých Čechov a Slovákov, nech by žili kdekoľvek vo svete. Vznik Československa totižto spôsobil, že približne dva milióny českých a slovenských vystáhovalcov sa týmto sebaurčovacím aktom ocitlo v pozícií zahraničných Čechov a Slovákov. Keďže Československá republika vznikla ako národný štát, jej predstavitelia museli hneď od začiatku hľadať riešenia, aký vzťah zaujať k vystáhovalcom, ktorí v tom čase predstavovali asi jednu pätinu celkového počtu oboch národov nového štátu. Sformulované boli princípy vystáhovaleckej či krajanскеj politiky a vytvorené boli inštitúcie, ktorých úlohou bolo postarať sa o krajanov v takej miere a takými prostriedkami, aby sa zabránilo ich odnárodňovaniu a asimilácii v inonárodnom prostredí. Mali sa postarať aj o to, aby tí, čo odišli, sa mohli čo najskôr vrátiť.

Dlhodobým programom vystáhovaleckej politiky Československa bolo podporovať prejavy a aktivity národnokultúrneho života krajanov, a zároveň vytvárať podmienky na uspokojovanie ich jazykových, náboženských a národnokultúrnych potrieb. Pri vystáhovalcoch žijúcich na Dolnej zemi, vrátane Bulharska, sa prihliadalo na to, že v 18. a 19. storočí,

Evanjelické kostoly v Gornej Mitropoliji, Podeme a Brašljanici

Kňaz Adam Vereš zo Starej Pazovy – organizátor evanjelickej cirkvi u bulharských Slovákov

Mikulaš Mitaľ vyslaný zo Slovenska medzi bulharských Slovákov s cirkevníkmi v Podeme

Československá škola T. G. Masaryka v Gornej Mitropoliji

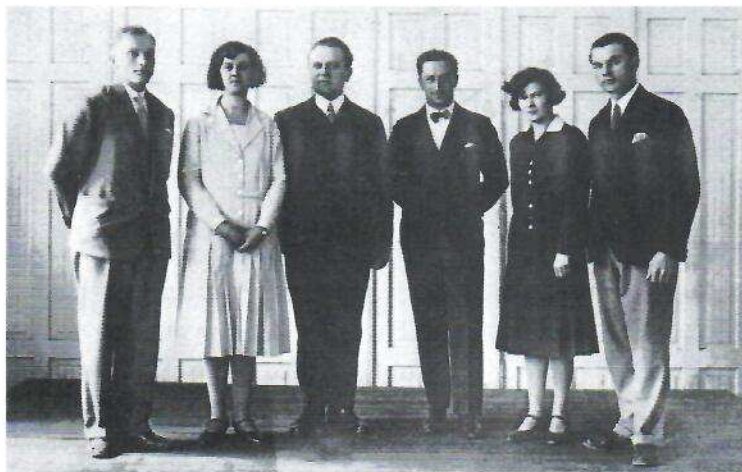

Žiaci slovenskej školy v Brašljanici pri slávnosti vzniku ČSR

keď sa slovenské a české enklávy v niekdajšom Rakúsko-Uhorsku utvárali, v materských krajinách týchto vystáhovalcov sa procesy národného obrodzenia ešte len rozbiehali. Takže znalosť národného jazyka a národné povedomie sa u týchto migrantov nemali možnosť rozvinúť. Práve preto sa v týchto krajinách vo vystáhovaleckej politike hlavný dôraz kládol na krajské školstvo, ktoré sa považovalo za najúčinnější prostriedok udržania jazykovej a etnickej kontinuity vystáhovalcov.

Príkladom azda najveľkorysejšej podpory Československej republiky sú Česi a Slováci v Bulharsku. Za týmto účelom bol v Sofii zriadený *Československý národný dom* (1925). V medzivojnovom období vznikli aj jeho regionálne odbočky v Gornej Mitropoliji, Podeme, Brašljanici a Vojvodove. Využívali sa ako krajské školy, no zároveň aj ako kultúrno-spoločenské a osvetové strediská krajských komunít. Aby tieto domy mohli rozvíjať určené poslanie, už od dvadsiatych rokov boli z Československa vysielaní kvalifikovaní učitelia, učebnice, rôzne časopisy, odborná a krásna literatúra a iné didaktické pomôcky.

V politike krajanstva z medzivojnového obdobia bol obsiahnutý jednak koncept národného sebauvedomenia zahraničných Čechov a Slovákov, no zároveň aj koncept štátotvorný, ktorého zámerom bolo pestovať u krajanov pocity vlastenectva. V týchto súvislostiach historik Ján Sirácky konštatoval, že vznikom Československej republiky k svojim rodným krajom vystáhovalci nadobudli aj vlasť (SIRÁCKY 1988: 14). Takto to pochopil aj medzi bulharskými Slováckmi pôsobiaci učiteľ, keď napísal: „Každá kolónia príchodom slovenských učiteľov duševne pookriala. Už to vedomie krajanov, že predsa len tá ich pôvodná vlasť nie je taká nedosažiteľná, ako sa im dlho zdalo, pocítili, že môžu byť s ňou duševne spojení, a že sa necítia byť takí stratení“ (MICHALCO 1936:

Učitelia vyslaní z Československa medzi Slovákov v Bulharsku (J. Michalko, T. Michalková, J. Folprecht z ministerstva školstva ČSR, A. Naňák, M. Topofská, T. Topofský)

Vznik Československej republiky vniesol do života bulharských Slovákov nový rozmer vo vzájomných vzťahoch, aj do ich kolektívnej identity. Oživil alebo posilnil v nich prejavy národného sebauvedomenia, pričínal sa o ich jazykovú a národnokultúrnu kontinuitu v cudzom vystáhovaleckom prostredí, ukotvil v nich predstavu o vlasti, aj pocity vlastenectva. To všetko zohralo významnú úlohu aj v akte povojnovej reemigrácie takmer všetkých príslušníkov tejto najodľahlejšej enklávy dolnozemskej Slovákov.

Upomienka účastníkov na Vsesokolskom zlete v Prahe (1926)

192). Zaujímavým svedectvom je aj rozpomienka jedného zo žiakov slovenskej školy z obce Podem: „Pri hodnotení učiteľskej činnosti pána Müllera môžeme konštatovať, že nás naučil nielen základom slovenčiny a zoznámil nás s kultúrou a dejinami slovenského a českého národa a so životom v Československej republike, ale sa mu podarilo aj niečo viacej. Vykresal v nás hrdosť, že patríme k národu, ktorý ďaleko za horami buduje svoju vlasť, kde existuje krajší a lepší život a kam by sme sa mali aj my raz vrátiť“ (MIKULÁŠ 1993: 85).

Naši v Bulharsku v reflexii Jána Michalku a Márie Topol'skej

V medzivojnovom období sa na slovenských školách v Gornej Mitropoliji, Podeme a Brašljanici vystriedali dve desiatky učiteľov. Ich poslaním bolo vykonávať nielen pedagogickú, ale aj kultúrno-osvetovú činnosť. Takmer všetci sa venovali aj publicistike. Do rôznych časopisov a publikácií napísali množstvo najrozličnejšie zameraných článkov, reportáží, fejtónov a drobných správ, v ktorých slovenských, českých, bulharských a ďalších čitateľov oboznamovali o pozoruhodnostiach histórie a vyst'ahovaleckého života Slovákov v Bulharsku. Medzi nimi sa ocitli aj dve výnimočné osobnosti – Ján Michalko (ako učiteľ v Bulharsku 1930 – 1940) a Mária Kučerová-Topol'ská (ako učiteľka v Bulharsku 1929 – 1940), ktorí popri svojom služobnom poslaní urobili pre Slovákov v Bulharsku ešte čosi navyše. Napísali o nich nevšedné bádateľské a umelecké svedectvo.

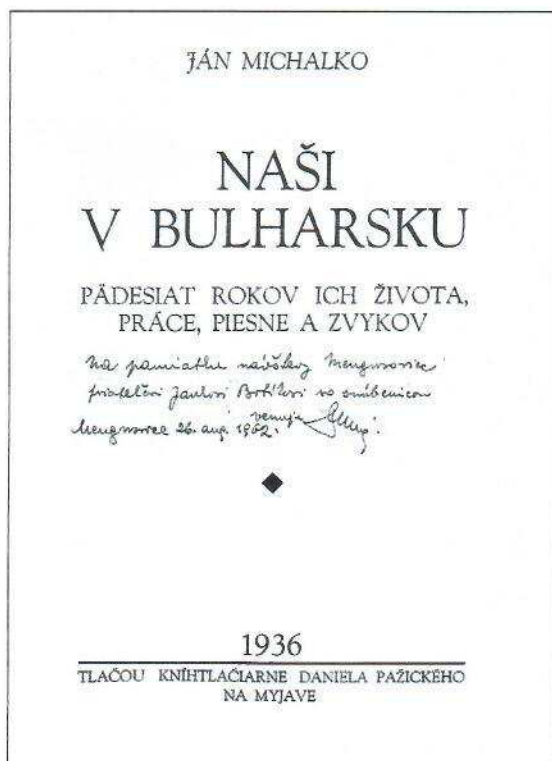
Ján Michalko so svojimi žiakmi v Gornej Mitropoliji

Keď v roku 1930 pricestoval do slovenskej kolónie v Bulharsku Ján Michalko, čoskoro vysvitlo, že v novom učiteľovi zavítal do tejto veľkej komunity mladý, možno práve preto nadšený, a ako sa neskôr ukázalo, aj talentovaný a neobyčajne pracovitý muž. Bol nielen zanietým a medzi žiakmi obľúbeným učiteľom, ale aj činorodým osvetárom. Mladých, ale aj dospelých ľudí dokázal nadchnúť pre ich účinkovanie v ochotníckom divadle, speváckom zbore, čitateľskom krúžku, sokolskom cvičení alebo školskom výbore. Popri tom všetkom stal sa aj ich vnímavým pozorovateľom, oddaným kronikárom aj rozhladeným a zdatným bádateľom. V priebehu piatich rokov zhromaždil široko rozvetvenú škálu historických, demografických, národopisných, jazykových, sociografických, životopisných a ďalších dokladov o pôvode, migračných pohyboch, ako aj o najpodstatnejších stránkach hospodárskeho, pospolitého, náboženského a národnokultúrneho života Slovákov v štyroch bulharských lokalitách. Zhromaždené poznatky spracoval do monografie s názvom *Naši v Bulharsku: Päťdesiat rokov ich života, práce, piesne a zvykov* (Myjava 1936). Aj zo súčasných odborných kritérií možno povedať, že táto komplexne a interdisciplinárne koncipovaná monografia sa zaradila medzi najvydarenejšie a najprínosnejšie publikácie o slovenskom vyst'ahovalctve, ako aj o zvláštnostiach etnokultúrneho vývinu zahraničných Slovákov.

Keď Ján Michalko zhromažďoval empirický materiál pre svoju monografiu, do objemného zosbita s predtlačenou notovou osnovou si hneď na prvej strane napísal povznášajúce herderovské krédo: „Duša každého národa letí, odráža a zrači sa v prirodzenom echu slastných národných piesní“. Keď však zo zozbieraných piesní urobil výber a zaradil ho do svojej monografie o Slovákoch v Bulharsku, ako aj do samostatne vydanéj zbierky piesní bulharských Slovákov, v úvodnej pasáži namiesto citovaného romantického kréda napísal neobyčajne závažný poznatok svojho bádateľského úsilia: „Kým do bežného hovoru bulharských Slovákov (dodajme, že aj do ich každodennej kultúry) dostalo sa mnoho cudzoty vlivom častej zmeny prostredia, slovenská pieseň sa celkom bránila prijať do svojej štruktúry cudzie reálie, preto v nej ani v cudzine nenachádzame skoro nijakej nesúrodosti, ba ona je jedinou nositeľkou najrýdzejšej slovenskosti“ (MICHALKO 2008: 41).

Ján Michalko celkom jasnozrivo a v značnom predstihu dospel k poznatku, ktorý v mnohom korešponduje so závermi neskoršieho etnomuzikologického bádania.

Vďaka záujmu historikov, jazykovedcov, etnografov, folkloristov a mnohých publicistov, máme už o Slovákoch v Bulharsku ucelenú a aj spoľahlivú predstavu o ich enklávnom jestvovaní. Lenže na umeleckú reflexiu ich vyst'ahovaleckých osudov, spôsobu života a mentálneho ustrojenia týchto ľudí, ktorí si celé dve storočia v cudzom svete uchovávali etnokultúrnu svojbytnosť, sa ako jediná podujala ich dlhoročná pani učiteľka Mária Topoľská. Kým na básnickom a beletristickom

Titulná strana monografie Naši v Bulharsku

Mária Topoľská so svojimi žiakmi v Gornej Metropoliji

Obálka publikácie *V putách zeme*

zobrazovaní vojvodinských, maďarských a rumunských Slovákov sa podieľali viaceré generácie spisovateľov, o Slovákoch v Bulharsku nám umelecky stvárnenú výpoveď sprostredkúva iba útlá zbierka noviel *V putách zeme* od M. Topoľskej. Na mieste je preto otázka, čo sa dá o tejto knižke povedať z pohľadu tvorivej symbiózy medzi príslušnou enklávou a materským národom.

Vzhľadom k tomu, že publikácia M. Topoľskej vznikla po jej návrate do Československa (1940), vyšla na sklonku druhej svetovej vojny (Matica slovenská 1944), pričom v prvých povojnových rokoch došlo k hromadnej reemigrácii bulharských Slovákov (1947 – 1950), nemáme predstavu, koľkí z nich sa k tejto knižke dostali, ani o tom, s akým ohlasom sa medzi nimi stretla. Zato veľmi dobre vieme, že vo vtedajších literárnych kruhoch na Slovensku pozitívne zarezovala. Medzi jej recenzentami boli viacerí renomovaní literárni vedci, ako Andrej Mráz, Jozef Felix, Branislav Choma, s odstupom času aj Oskar Čepan a Michal Babiak. Už z prvých ohlasov sa dalo vyrozumiť, že sa zrodila nevšedná literárna reflexia, ktorá predstavila svet našich ľudí z ďalekých balkánskych končín. Napriek tomu, že išlo o prvotinu mladej a takmer neznámej autorky, Jozef Felix privítal túto knižku ako „debut umelecky neobyčajne

vypelý, takže ho možno priradiť k dielam vedúcich slovenských prozaikov“ (FELIX 1944). Nechýbali ani prirovnania M. Topoľskej k takým uznávaným novelistom, ako bola M. Figuli, D. Chrobák či F. Švantner (CHOMA 1944). Takéhoto ocenenia sa dostalo M. Topoľskej vďaka tomu, že vo svojich novelách nedávala priestor prejavom nejakého dolnozemskeho folklóru, koloritu obyčajových praktík, či vábivej balkánskej exotiky, ale, že „záujmom M. Topoľskej bol predovšetkým človek, človek univerzálny, v tomto prípade človek sedliacky, s celým jeho psychickým ustrojením a svojou osudovosťou“ (FELIX 1944). V novelách M. Topoľskej A. Mráz rozpoznal, že jej „sedliacke postavy žijú predovšetkým pudovou túžbou za majetkom. K motívom túžby za zemou pristupuje v týchto novelách rovnako silná druhá zložka, erotická. Ľudia M. Topoľskej si formujú životy podľa svojich dychtivých žiadostí mať majetky. A aj ich ľúbostné vzťahy zauzľujú sa na tejto báze, s mnohými rozpormi a protirečeniami“ (MRÁZ 1944). Ukázalo sa, že A. Mráz „veľmi presne vystihol aj jednu z najpríznačnejších dominant poetiky M. Topoľskej – tragický pocit života. Svojich hrdinov zobrazuje v momentoch životne pohnutých, osudovo rozhodujúcich, prelomových“ (BABIÁK 1994). Tento postreh A. Mráza zaujal M. Babiaka do takej miery, že sa ho podujal domýšľať ďalej. Pokúsil sa rozlúsknuť, ako si M. Topoľská počínala s tým najelementárnejším a všetkým, pre Slovákov v zahraničí spoločným fenoménom, ktorým je akt migrácie, čiže „to rozhodnutie *odísť*“. Vyšlo mu z toho, že takéto prelomové životné situácie hrdinov noviel M. Topoľskej nie sú následkom vonkajších udalostí, ale najčastejšie následkom subjektívnych úvah o správnosti vlastného konania hrdinov M. Topoľskej noviel. Ako to vyrozumel M. Babiak, „rozhodnutie *odísť* nesie v sebe výnimočnú záťaž zodpovednosti za svoj osud. Ttáto zodpovednosť voľby, ktorú si človek uvedomuje cez pocit úzkosti, je jedným z východísk existencializmu. Takto, takmer až programovo v novele *Za svojím chlebom* sa hýbu s početnými zmiešanými pocitmi hrdinovia za svojou projekciou sveta

– idú z vlastného rozhodnutia, prebrali za svoj osud zodpovednosť. Nie vonkajšie neistoty, lež ten vnútorný pocit zodpovednosti, keď som si zvolil sám a nemôžem sa na nič vyhovárať, keď budem tým, čo projektujem, aby som bol – toto je tá existencialistická téza v motíve odchodu, sťahovania, presídlenia, ale aj v motívoch hraničných, prelomových polôh človeka, ktoré Topol'ská stvárnjuje“ (BABIÁK 1994: 42).

V argentínskom Chacu

Dlhé hľadanie domova dolnozemskej Slovákov sa nezavŕšilo ani na Podunajskej nížine Bulharska. V každej generácii naprogramované rodinné a majetkové delenie, ako aj z pokolenia na pokolenie sa drobiaca dedovizeň zapríčiňovali, že hlad za zemou nebol nasýtený ani na žirnej pôde novoosvojených dedín v okolí mesta Pleven. Aj sem si našli chodníčky skúsení agenti transoceánskych plavebných spoločností, ktorí vykresľovali priam statkárske rozlohy pôdy, ktorými lákala Argentína prisťahovalcov do svojej riedko osídlenej krajiny. Takmer dve stovky Slovákov z Gornej Mitropolije, Podemu, Brašljanice a Vojvodova zobralo vážne výzvu neznámej zámorskej krajiny, takže sa na sklonku roku 1922 vyplavili z amsterdamského prístavu za vidinou sto hektárových fariem. Tie na nich čakali v severoargentínskej provincii Chaco, kde sa v meste Saenz Peňa a okolí slovenskí vysťahovalci z Bulharska stali zakladateľmi jednej z najvýznamnejších slovenských kolónií na juhoamerickom kontinente. Keďže títo imigranti mali ešte živé kontakty s Padinčanmi, Kovačičanmi a Nadlačanmi, od ktorých sa boli oddelili, zasielali im zvesti o výhodných možnostiach získať pôdu a usadiť sa v Argentíne. V priebehu niekoľkých rokov sa v provincii Chaco zoskupilo okolo 300 slovenských rodín. Viac ako tri štvrtiny z nich sa poschádzalo zo slovenských dolnozemskej ostrovov v Bulharsku, Srbsku, Rumunsku a Maďarsku, takže slovenská kolónia v Chacu od začiatku nadobudla výrazne dolnozemskej ráz (BOTÍK 2002: 12, 36).

Rodiny Sýkorovcov, Botíkovcov, Molnárovcov a ďalších v Brémach pred vyplávaním do Argentíny v roku 1928

Centrom tejto argentínsko-slovenskej enklávy sa stalo mesto Saenz Peña. Odtiaľ sa rozptýlili aj do okolitých mestečiek – La Tigra, San Bernardo, Villa Angela a Castelli. V meste Saenz Peña si zriadili *Slovenský školský spolok* (1930) a *Slovenský evanjelicko-luteránsky spolok* (1935), ktorých odbočky začali neskôr pôsobiť aj v San Bernarde a Castelli. Napriek tomu, že sídla tejto slovenskej kolónie boli od seba vzdialené od 30 do 100 km, viaceré desaťročia pretrvávali u nich silné komunitné väzby. Azda tým najmocnejším putom bolo ich evanjelicko-luteránske vierovyznanie, pretože nielen celá Argentína, ale aj ich najbližšie okolie bolo napospol katolícke. Spoločný cirkevný zbor s doplňovacím slovenským vyučovaním, pravidelné kontakty nielen na náboženskej, ale aj spoločenskej, príbuzenskej a rodáckej platforme, to boli faktory, ktoré napomáhali k tomu, že viacero desaťročí sa pri výbere manželského partnera uprednostňovali príslušníci tejto komunity. Výsledkom vzájomnej súdržnosti, skupinovej dostredivosti a konvergentných, čiže zblížovacích procesov bolo aj to, že v Chacu sa zrodil argentínsky variant slovenského dolnozemskeho nárečia. O tom, aká vlastne bola táto slovenčina, máme zaujímavé svedectvo od tamojšieho evanjelického farára Jána Evina, ktoré bolo uverejnené v kalendári slovenských evanjelikov v severoamerickom Pittsburghu.

V provincii Chaco sa naši venovali pestovaniu bavlny a chovu hovädzieho dobytka

„Slováci z Dolných zemí – zhovárajú sa baš pravo po slovensky – peknou mäkkou slovenčinou ako to odporúčajú najnovšie učebnice jazyka slovenského. Charakteristické sú tieto koncovky: ruke, nohe, atď., (množný počet). Jakostné prídavné mená: dobrô, peknô, dobre, peknie, atď. V slovesách zase: Ja son bou, dau, jedou, atď., namiesto bol, dal, jedol.“

V ďalšej časti svojho článku J. Evin poukazuje na slová a slovné spojenia, ktoré si argentínski Slováci osvojili od Maďarov, Srbov, Bulharov a ďalších národov, s ktorými im prišlo spolunažívať počas svojho zhruba dvestoročného pobytu na Dolnej zemi: *Tak napr. spomínajú svoje državy, vároše, obštiny, sídiou. Cestovali na hajove, na galii a hajzebáne. Nosia: bekeše, gecele, šľafroke, kabane, leveške, cipele a kalapy. V osloveniach sa užíva: báta, ňaña, báci, báčika a ňanička; andika (bratova žena). Keď sa niečo kúpi, dá sa najprv foglalou alebo kapara. Na čakrách (farmách) ľudia patia hyd a birke (ovce). Keľavný človek, keď chyti čalám ednej robote – napr. kopat vatu, tak skope keľavný kus na dem. Ag ľudia kcú fotografie, tak sa dajú zmaľuvať, alebo dou ziať, alebo slike spraviť. Do polievky sa zavárajú šiflike. Na fruštik a na havránku sa pije káva a čaj z findžou. Nad chyžou je paláš, ta horka sa ide hor lojtron.*

Užívajú sa takéto a podobné vety: Keď hát budeš ísť, keď budeš počuť, budeš alebo nebudeš došiahnuť. Pa som ti vraveu, že totoka sa nerobí taktoka. Baž ma je briga. Makar čo! Džaba ho bola; Nebož sa! Stíhou ma jad. Sedť timu, nechaj tavo!

Porekadlá: Kto sa selí, ten sa neveselí. Svoje chleba ješ, a cudiu brigu vodiš. Bez haláta nemá zanáta.

Na služby Božie sa dopytujeme: De, alebo u koho bude kostou na nedeľu? Tiež: De, u koho sa bude vydržiavať kostou?“ (Tam, kde nemali postavený kostolík, schádzali sa k službám Božím v dome na čakre niektorého z krajanov, poz. J. B.)

Do slovenčiny argentínskych Slovákov v Chacu prenikli aj mnohé slová zo španielčiny:

„Aver či si dáte cuenta milí čitatelia, čo všetko sa robí v Argentíne na čakre. Čakru načim zalambriť, keď prejde entrega, solicitar, picado vysekať, trankery narobiť. Pre kosečero sa narobia rančeta; pre sličky gažinero; pre svine čikero a koral pre statok, načim aj tronkovať, rinkony povyrovávať, kebrače popáliť, aby guardaboske nemiltoval.

V oračkách treba veľa reche kávať, ale teraz sa už orie aj s diskovým pluhom a rastrocherom, s tým je menej lío. Bablnka sa oboráva s kultivátorom; orugu sa kuruje s tangom a venenom, tak tiež i langostu, aby nepožerala planty.

Neskosečovaní bablnku sa fletuje do cooperativi; tam ju dezmontujú a fibra sa predá. Keď je dobrý tipo a veľa rindovala, je nádej, že i precio bude dobrô. Čiernym, (oberačom bavlny – miešancom) keď kosečujú našim dovážať provistu, despčovať a do librety zapísať.

Keď traktor alebo kamión fadžuje alebo zgastuje, načim ho dať do tažeru, aby ho ajustovali, a listo.

V nedeľu sa chodí na posjar. Keď je daždivo zvyknú sa narobiť pantany v pikadách a na teraplenoch a keď kamión zapantaná, tak sa načim niekedy veľa napatíť, potom vypadne slabý pasjar!“

Kvôli zrozumiteľnosti vyššie uvedených ukážok slovenčiny našich argentínskych krajanov v Chau uvádzame

Slovník použitých slov:

Z bulharčiny: država – štát, findža – šálka, jad – zlost', kapara – záloha, obština – obecný úrad, seliť sa – sťahovať sa.

Z maďarčiny: báta -strýko, bekeš – kožuštek, birka – ovca, cipele – topánky, foglalou – záloha, hajov – loď, halát – pokrok, kalap – klobúk, leveška – blúzka, lojtra – rebrík, ňaña – teta, paláš – pôjd, vároš – mesto;

Zo srbštiny: briga – starosť, patiť – trpieť, chovať, slika – obrázok, džaba – zrádnik, zanát – remeslo, halát – náradie;

Zo španielčiny: *ajustár – opraviť, alembiar – ohradiť drôtom, a ver – vid' me, kamión – nákladné auto, corral – ohrada pre dobytok, cultivador – oborávač, curar – liečiť, chacra – farma, chiquero – chliev pre svine, desmotar – oddeliť od semena, despachar – vydávať tovar, destroncar – vyklčovať, disco – disk, falla – chyba, fibra – vlákno bavlny, fletear – vozit', gastar – zodrať,*

Druhá a tretia generácia našich na čakre u Juana Botika

gallinero – kurin, *quardabosque* – horár, *langosta* – kobyľka, *libreta* – zošit, *listo* – hotovo, *lio* – trápenie, *multa* – pokuta, *oruga* – húsenica, *pantarrar* – zaviaznúť, *pasear* – prechádzka, *picada* – cestička lesom, *precio* – cena, *provista* – tovar, *quebracho* – názov stromu, *rancho* – obydlie pre robotníkov, *rastrero* – pluh, *rinde* – cena, *rincón* – polienka, čistinka v lese, *solicitar* – podať žiadosť, *taller* – dielňa, *tanque* – cisterna, *terraplén* – cesta, *tipo* – písmená a, b, c, označujúce kvalitu, *tranquer* – vráta zo žrdiek a drôtu, *tratar* – zachádzať, *veneno* – chemikália.
(EVIN 1959: 37)

Najstarší doposiaľ opatrujú svoje dolnozemske tkaniny

Slováci v Argentíne okrem svojich dolnozemskej koreňov, ako aj dolnozemskej znakov ich jazyka a kultúry, pútajú pozornosť aj ďalšou pozoruhodnosťou. A tou je, že žiadna skupina slovenských prisťahovalcov, nech by sa usadila v ktorejkoľvek končine sveta, nebola prinútená osvojiť si také cudzorodé a neznáme spôsoby hospodárenia ako tí, ktorí zakotvili v subtropickom Chacu pod obratníkom Kozorožca. Podobne ako v USA a Kanade, aj v Argentíne sa poľnohospodárstvo uberalo cestou progresívneho farmárskeho spôsobu hospodárenia na čakrách/farmách s rozlohou 100 – 300 ha so špecializáciou na dopestovanie iba určitého druhu plodín a chovu iba niektorého druhu hospodárskych zvierat. V Chacu to bolo pestovanie bavlny a chov hovädzieho dobytku. Pristáhovalci preto museli zanechať praktiky hospodárenia, ktoré poznali na Dolnej zemi, a čo najskôr si osvojiť praktiky zaužívané v Chacu. Hlavne pri chove dobytku, lebo v Chacu bol založený na celoročnom pasení a ustajnení pod holým nebom. Boli to novoty, ktoré pred príchodom do Argentíny nepoznali. Museli sa naučiť jazdiť a zaobchádzať s koňmi, pretože bez jazdca/gauča s osedlaným koňom a bez gaučovského výstroja sa organizácia chovu dobytku nedala zvládnuť. Najmä manipulácia s lasom a boleadorou, pomocou ktorých sa zadržiali

vali voľne sa pasúce zvieratá, keď ich potrebovali značkovať, ošetriť, kastrovať alebo predať či oddeliť na porážku. Z gaučovského spôsobu života si slovenskí imigranti osvojili nosenie súčasti gaučovského odevu aj prípravu gaučovských gastronomických špecialít. Predovšetkým pripravovať chýrečné *asádo* z hovädzieho mäsa. Spolu s pečeným mäsom pochúťkou je aj *tripagorda* (hrubé črevo) a *činčulines* (tenké črevá), ktoré sa pečú aj s pôvodným obsahom strávenej potravy. Slovenskí prisťahovalci sa naučili od argentínskych gaučov konzervovať hovädzie mäso sušením na slnku. K tradíciám domorodých Indiánov, ktoré si osvojili gaučovia, a od nich aj slovenskí prisťahovalci, patrí popíjanie čaju *yerba mate*. Mate nie je len obyčajné pitie čaju. Je to obrad. Mate sa obradným spôsobom servíruje tak, že sa popíja iba z jednej nádoby a všetci z tej istej trubičky/bombiže pijú. Mate je tradícia vážnosti a úcty k spoločníkom, hlavne k hosťom. Bez rozpakov možno konštatovať, že v žiadnej slovenskej enkláve sa nenavrstвило toľko rôznorodých kultúrno-civilizačných prvkov, ako sa to udialo v kultúrnom uspošobení Slovákov v argentínskom Chacu po ich tristoročnej púti karpatskými, podunajsko-panónskymi, balkánskymi a napokon aj juhoamerickými končinami (BO-TÍK, 2002).

Reemigrácia – návrat do vlasti predkov

Slováci v Bulharsku sú vari jediným slovenským ostrovom v zahraničí, ktorý v dôsledku rozsiahlych migračných presunov po druhej svetovej vojne prestal jestvovať. Na pamätnú výzvu materskej krajiny MAŤ VOLÁ! zareagovalo okolo 95 % bulharských Slovákov. Pre reemigráciu do vlasti predkov sa rozhodli, pretože si uvedomili svoje hospodárske a aj národnostné ohrozenie, ku ktorému došlo v dôsledku zmenených podmienok života po druhej svetovej vojne. Východisko z tejto situácie videli v návrate na volajúcu hrud' materského národa. Hoci sa usadzovali v najrozličnejších častiach niekdajšieho Československa, prevažná časť z nich sa postupne zoskupila v troch západoslovenských mestách – v Bratislave, Trnave, Skalici, ale aj inde.

Mohlo by sa zdať, že reemigranti z Bulharska, ktorí sa po druhej svetovej vojne vrátili do pôvodnej domoviny svojich predkov, v priebehu uplynulých šiestich desaťročí už splynuli s prostredím materského národa. Lenže niektoré špeciálne zamerané výskumy ukázali, že procesy readaptácie reemigrantov po príchode na Slovensko neboli o nič priamočiarejšie a ani rýchlejšie, ako bolo zapúšťanie koreňov v cudzom svete u ich predkov. Cenné a aj prekvapujúce poznatky boli zhromaždené pri výskume bulharských Slovákov, ktorí vytvorili pomerne početnú reemigrantskú komunitu v Trnave. Hlavný dôraz tejto sondy sa sústreďoval na sebadefinovanie skupiny ako aj na jej definovanie

Agitačný plagát Mať volá

Mítiny Podemčanov pred návratom do vlasti v roku 1949

z pohľadu majoritnej spoločnosti. Osobitná pozornosť bola upriamená na mieru živej alebo latentnej identifikácie tejto komunity s hodnotami a kultúrou, ktoré si osvojili počas vyst'ahovaleckého života na Dolnej zemi a v Bulharsku (HLINČÍKOVÁ, 2007).

Najsilnejším putom, ktoré spájalo príslušníkov tejto komunity, bol ich vyst'ahovalecký osud, aj vrátane aktu reemigrácie. Z toho vyplynul intenzívny pocit spolupatričnosti vyjadrený v podobe skupinového sebaoznačenia Bulharskí Slováci či Slováci z Bulharska. Z pohľadu majoritného obyvateľstva sa títo reemigranti dostali do postavenia cudzincov, takže ich často považovali a aj označovali za Bulharov. Slováci z Bulharska sa pri usadzovaní v Trnave snažili usídlit' čo najbližšie k sebe, takže vytvorili dve pomerne kompaktné zoskupenia – na Kopánke a v okolí ulice Cyrila a Metoda. V tejto reemigrantskej komunite sa doposiaľ

Reemigranti z bulharska na Štátnom majetku v Novosedli na južnej Morave (1956)

uchovávajú viaceré prejavy ich špecifického dolnozemskeho variantu tradičnej kultúry stredoslovenského typu, najmä v nárečí, výročnom a rodinnom zvykosloví a v piesňovom repertoári. Slováci z Bulharska po usadení v Trnave boli aj naďalej nositeľmi dvojakej kultúry – dolnozemskej slovenskej a bulharskej. Z bulharských kultúrnych tradícií doteraz pretrváva široký sortiment špecialít bulharskej kuchyne – *banica, presna pita, ljutika, klcana ljutika, sarma, trošija, t'ufteta, kiselo mljako* atď. Vo svojich záhradách pestujú aj z Bulharska prinesené koreniny – *čubrica, džodžen* a iné. Výrazným javom v živote týchto reemigrantov je ich silný citový vzťah k Bulharsku. Prejavuje sa v udržiavaní písomných kontaktov, častými návštevami tejto krajiny a svojich tamojších rodísk, ako aj uchovávaním rôznych úžitkových a dekoratívnych predmetov, ktoré si priniesli z Bulharska.

Svadby reemigrantov z Bulharska sa nezaobišli ani bez bulharských tancov - Jevišovska na Morave (1966)

Naznačené prejavy historického vedomia, skupinovej identity a kultúrnych reminiscencií prerástli aj do inštitucionálnej podoby emocionálnej, kultúrnej a skupinovej sebarealizácie. Dokladom toho bolo založenie Spolku Slovákov z Bulharska (1990). V stanovách tohto občianskeho združenia sa hovorí, že jeho cieľom je uspokojovať rodácke a krajanské cítenie jeho členov, a zároveň aj zhromažďovať doklady o dejinách, živote a kultúrnych pozoruhodnostiach bulharských Slovákov počas ich vyst'ahovaleckého a reemigrantského jestvovania. Pri naplňaní tohto programu vyšlo sedem zväzkov Ročenky Spolku Slovákov z Bulharska (1922 – 2008).

Pri príležitosti 110. výročia príchodu Slovákov do Bulharska bola usporiadaná odborná konferencia (1994), reprezentačná výstava, ktorá po jej uvedení na Bratislavskom hrade (1994) bola reinštalovaná aj v Sofii a Plevene (1995). Najväčší ohlas si však vyslúžilo doterajších dvadsaťosem stretnutí Slovákov z Bulharska, na ktorých sa každoročne zúčastňovalo viac ako po dvesto osôb.

SPOLOK SLOVÁKOV Z BULHARSKA

P O Z V Á N K A

Srdečne Vás pozývame na XIII. stretnutie krajanov - Slovákov z Bulharska, ktoré sa uskutoční
13. OKTÓBRA 2001 (SOBOTA) o 13, 00 hod.
 na Mladej Garde - Račianska ul, Bratislava (spojenie - č.elektríciok : 3,5,7,11).

Program : Spoločenské posedenie
 Kultúrny program
 Hudba, tanec
 Tombola

Poplatok v celkovej sume **230.- Sk** (občerstvenie, večera, hudba) pošlite najneskôr
 do **1.10.2001** na adresu : **Ondrej ŠPROCH, Koprivnícká 15, 841 01 Bratislava**
 č.telef. : **02/ 64 28 20 83, alebo 64 28 76 23.**

Poznámka :
 Potešia nás aj Vaše príspevky do tomboly a ochutnávky „Z koláčov starých materí“.

Štefan Zelenák
 predseda výboru SSB

Pozvánka na stretnutie Slovákov z Bulharska

Účastníci na I. stretnutí Slovákov z Bulharska v roku 1989

Úvodné slovo J. Botika na otvorení výstavy *Slováci v Bulharsku* na Bratislavskom hrade v roku 1994

Na stretnutí Slovákov z Bulharska sa prihovorila aj nezabudnuteľná pani učiteľka Mária Topoľská

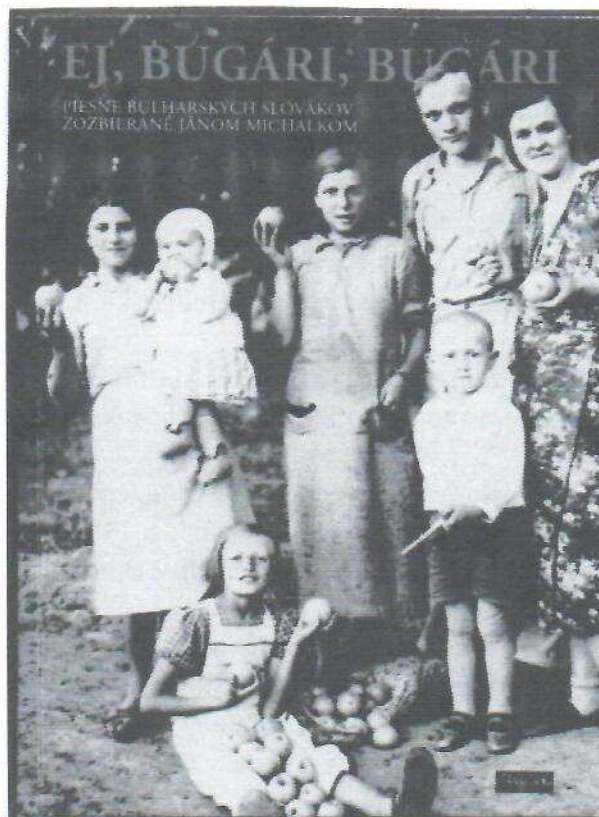

Matej Kabzáni oživoval podujatia reemigrantov ich slovenskými a bulharskými piesňami

LITERATÚRA

- AMBRUŠ, M. Dobře došli. In: Slovenský denník 3. februára 1929.
- BABIAK, J.: Etnická história Slovákov v Juhoslávii. In: Atlas ľudovej kultúry Slovákov v Juhoslávii. Báčsky Petrovec 2002, s. 17–82.
- BABIAK, M.: Slováci v Bulharsku v literárnej tvorbe Márie Topoľskej. In: Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska 3, Bratislava 1994, s. 39–44.
- BITUNSKI, P. G.: Selo Gorna Mitropolija. Sofia 2009.
- BOTÍK, J.: Slováci v Bulharsku, Slovenské národné múzeum, Bratislava 1994.
- BOTÍK, J.: Slováci v argentínskom Chacu. Historický a etnokultúrny vývin pestovateľov bavlny. Bratislava 2002.
- BOTÍK, J.: K storočnici učiteľa a zberateľa Jána Michalku. In: Ej Bugári, Bugári. Piesne bulharských Slovákov zozbierané Jánom Michalkom. Sofia 2008.
- BOTÍK, J.: Bulharskí Slováci a ich kultúrne súvislosti. In: Slovacite i slovakistika v Balgarija. Sofia 2009.
- BOTÍK, J.: Prínos Márie Topoľskej k obrazu o slovenskej dolnozemskej. In: M. Topoľská: V putách zeme. Nadlak 2014.
- BOTÍK, J.: Vznik Československej republiky a politika krajanstva. In: Historické aspekty života dolnozemskej Slovákov. Nadlak 2014.
- BOTÍK, J.: Naši v Bulharsku v reflexii Jána Michalku a Márie Topoľskej. In: V tvorivej symbióze medzi Dolnou zemou a Slovenskom. Nadlak 2015.
- DUDOK, D.: Priezviská Slovákov v Juhoslávii. Nový Sad 1999.
- EVIN, J.: Cieľ, stavba a posviacka Internátu v Saenz Peňa. In: Evanjelicko luteránsky kalendár na rok 1953. Vydala Slovenská evanjelická luteránska cirkev v USA 1959.
- FELIX, J.: Novely M. Topoľskej. In: Slovenský rozhlas 15. 7. 1944, č. 28, s. 881.
- HABOVŠTIK, A.: Nárečie Gornej Mitropolije s osobitným zreteľom na slovnú zásobu. In: Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska 3, Bratislava 1994, s. 24–33.
- HABOVŠTIK, A.: Krátky slovník nárečia slovenského Gornomitropolského. Bratislava 1998.
- HLINČIKOVÁ, M.: Skupinová identifikácia Slovákov v Bulharsku. In: Slovenský národopis 55, Bratislava SAV, 2007.
- HROZIENČÍK, J.: Slováci v Bulharsku. Martin 1985.
- CHOMA, B.: Nová zbierka noviel. In: Národné noviny 75, 17. 6. 1944, s. 8.
- JAKOUBEK, M.: Vojvodovo. Etnologie krajanské obce v Bulharsku. Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010.
- JANČOVIC, J.: Z kolísky na Dolnú zem. Matica slovenská, Martin 2004.
- JUHÁSOVÁ, L.: „Svoj“ a „iné“ u Slovákov v Bulharsku. In: Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska 6, Bratislava 2005.
- LIPTÁK, L.: Múzeum a súčasné historické povedomie. In: Múzejná dokumentácia a prezentácia dejín Slovenska. Slovenské národné múzeum. Bratislava 2000, s. 13–21.
- MICHAJLOV, N. N.: Istoričeska spravka za Slovacite živušti v Brašljanica. Rukopis v Oblastnom archíve, Pleven 1970.
- MICHALKO, J.: Naši v Bulharsku. Päťdesiat rokov ich života, práce, piesne a zvykov. Myjava 1936.
- MICHALKO, J.: Ej Bugári, Bugári: Piesne bulharských Slovákov zozbierané Jánom Michalkom. Editori Katarína Sedláková a Vladimír Penčev. Sofia 2008.
- MIKULÁŠ, O.: Václav Müller – učiteľ na slovenskej škole v Podeme. In: Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska 2, 1993, s. 84–88.
- MRÁZ, A.: Novely M. Topoľskej. In: Elán 14, 1944, s. 9–12.

- NAVRÁTILOVÁ, A.(Ed.): Etnické procesy v nově osídlených oblastech na Moravě. Brno 1986.
- NECOV, P.N.: Dějiny Vojvodova. Vesnice Čechů a Slováků v Bulharsku. Editori M.Jakoubek, Z.B. Nešpor a T.Hirt. Občanské sdružení Vojvodovo 2006
- PENČEV, V.: Paradoxy a (ne)paradoxy alebo o komunitě bulharských Slovákov. In: Slovenský národopis 55, Bratislava 2007, s. 5–18.
- PENČEV, V.: Po serpentínách sebezpoznání a poznání toho druhého. Češi a Slováci v Bulharsku, Bulhaři v České republice. Praha 2012.
- PETKOV, V.: Meždu dva drumá. Iz minaloto na selo Gorna Mitropolija. Sofia 2005.
- ROČENKA Spolku Slovákov z Bulharska 1-7, editor Š. Zelenák, Bratislava 1992 – 2008.
- SARATOV, D.: Oť Mrtvica kam Podem. Veliko Trnovo 2005.
- SIRÁCKY, J.: Slováci vo svete 1. Matica slovenská Martin 1980.
- SIRÁCKY, J.: Z histórie vzniku a činnosti pracoviska. In: Dvadsať rokov práce s krajanmi. Matica slovenská 1988, s. 13–17.
- STOILOV, A. D.: Selo Podem. Sazdavane i razvitie 1878–1960. Rukopis uložený v Oblastnom archíve, Pleven 1960.
- STRÝČKOVÁ-LOVCIOVÁ, M.: Preci len moje najkrajšie dni bezstarostné boli tam, kde som vyrástla, v našej malaj dedinke Vojvodovo. In: Jakoubek, M.: Vojvodovo: Kus česko-bulharské historie očima jeho obyvatel. Centrum pro studium demokracie a kultury, 2011, s. 97–116.
- ŠTOLC, J.: Slovenská dialektológia. Veda, Bratislava 1994.
- TOPOLESKÁ, M.: V putách zeme. Matica slovenská 1944.
- VACULÍK, J.: Poválečná reemigrace a usídlování zahraničních krajinu. Brno 2007.
- ZELENÁK, Š.: K niektorým problémom návratu Slovákov z Bulharska do vlasti. In: Slováci v zahraničí 24, Matica slovenská 2008.

Zbierka piesní bulharských Slovákov od J. Michalka

K REEMIGRÁCIÍ SLOVÁKOV A ČECHOV Z BULHARSKA V ROKOCH 1945 – 1970

Štefan Zelenák

Po prvej svetovej vojne, ale najmä po tej „druhej“, najstrašnejšej v doterajších dejinách ľudstva, myšlienka zjednodušovania národnostného zloženia jednotlivých štátov, najmä krajín strednej a juhovýchodnej Európy, dostala sa do pozornosti aj pri rokovaniach víťazných mocností (ZSSR, USA, Veľká Británia). Rozhodli, že Nemci opustia Poľsko, Československo, Maďarsko, ale aj poľské štáty a územie bývalého Východného Pruska. Maďarsko a Československo sa mali dohodnúť na výmene obyvateľstva, čo malo viesť k zjednodušeniu národnostnej štruktúry v oboch krajinách¹.

Uvedené „makropolitické“ zmeny vyvolávali aj medzi krajanmi na Dolnej zemi, ale aj v širšom kontexte, nádeje pokiaľ ide o možnosť návratu do oslobodeného Československa. Aj Slováci a Česi v Bulharsku dúfali, že návrat do vlasti svojich pradedov môže nadobudnúť reálnu podobu.

Treba zdôrazniť, že medzi Slovákmi na Dolnej zemi (aj v Bulharsku) bola myšlienka reemigrácie živá už po skončení prvej svetovej vojny, najmä v súvislosti s veľkoryso koncipovanou pozemkovou reformou v novovzniknutom štáte. Zástupcovia dolnozemskej Slovákov a Čechov sondať možnosti návratu, no zo zamýšľaného masového návratu zostalo len torzo a do nového štátu Čechov a Slovákov sa vrátilo len niekoľko desiatok rodín (Juhoslávia, Rumunsko, Bulharsko, Maďarsko). Príčin bolo viac. Pozemková reforma v ČSR sa realizovala pomalým tempom; spevnenie československej meny sťažilo možnosti krajanov najmä v balkánskych štátoch; československé úrady prísne selektovali uchádzačov o prídely pôdy – prednosť mali legionári; vláda v Prahe postupne prestala zdôrazňovať nevyhnutnosť návratu krajanov do nového štátu a začala klásť váhu na efektívne využitie krajanov v zahraničí, najmä na Balkáne, pri presadzovaní ekonomických záujmov nového štátu.

Veľvyslanec ČSR v Bulharsku Dr. Ladislav Šimovič pri agitovaní k reemigrácii bulharských Slovákov. Mrtvica, 1949

No niekoľkých rodinám Čechov a Slovákov z balkánskych krajín sa po roku 1918 predsa len podarilo presídliť do nového Československého štátu. Z novej Juhoslávie reemigrovala predovšetkým časť inteligencie, ktorá našla uplatnenie v štátnych službách alebo vo vedecko-výskumných pracoviskách. Niekoľko desiatok roľníckych rodín sa presťahovalo hlavne na južné Slovensko, kde zakladali nové osady, ako napríklad Horný Taráň, Dolný Taráň (dnes Štefanovičová), Dögöš (dnešné Rastislavice) a usídl'ovali sa aj v už existujúcich dedinách². Osobitnou formou reemigrácie bolo štúdium Slovákov z Juhoslávie. Z nich mnohí ostávali v novej ČSR³.

Príchod Čechov a Slovákov z Bulharska do Československa v medzivojnovom období mal svoje osobitosti. Predovšetkým to bol pomerne malý počet rodín, ktoré reemigrovali do Československa. Z Gornej Mitropolije to boli štyria bratia Ambrušovci (Pavel, Martin, Juraj, Ján), ktorí sa postupne usadili na Tône Puste. Z tejto obce prišiel aj Ján Ďurica⁴. Početnejšia skupina prišla z Vojvodova (obec, v ktorej žili Česi a Slováci). Do Československa sa presťahovali: Ondrej Lóci, Štefan Lóci, Ján Lóci, Matúš Štrbka, Ondrej Štrbka, Matúš Štrbka, Štefan Saka, Václav Švejda, Václav Pitra (prišli už v roku 1922) a o rok neskôr Jaroslav Sauer. Viacerí sa postupne vrátili do Bulharska⁵.

Vidíme, že pokusy o masovejší návrat Slovákov z Dolnej zeme po roku 1918 do ČSR boli neúspešné. O to lákavejšie zneli ponuky na emigráciu do Argentíny. Agenti lodných spoločností už od roku 1920 navštevovali aj bulharské dediny a „farbisto“ opisovali nové možnosti získania pôdy v Argentíne. Mámieniu podľahli aj mnohí Slováci a postupne sa vyše sto slovenských rodín vysťahovalo do tejto juhoamerickej krajiny⁶.

No skutočným prelomom v uskutočňovaní zámeru vrátiť našich krajanov domov, do vlasti pradedov, a to nielen jednotlivcov, ale všetkých alebo aspoň skoro všetkých, bolo však zavŕšenie druhej svetovej vojny a prenikavé zmeny, ktoré pod patronáciou víťazných mocností zachvátili aj našich krajanov žijúcich v cudzine. Tendencie, ktoré boli badateľné v postupo-
ch veľmocí proti-

Reemigranti z Bulharska usídlení na Morave. Hrušovany nad Jevišovkou, 1951

a Moskve. V tomto duchu orientovala svoju politiku aj exilová československá vláda v Londýne a k jej realizácii pristúpila už v prvých dňoch po skončení vojny⁷.

V apríli 1945, krátko po prijatí vládneho programu v Košiciach, predseda vlády Zdeněk Fierlinger zdôraznil, že: "Vláda sa bude snažiť otvoriť dvere do vlasti všetkým Čechom a Slovákom, ktorí sú roztroušení v zahraničí."⁸. Už 31. júla 1945 rozhodla sa československá vláda vyzvať Čechov a Slovákov žijúcich v zahraničí k návratu do vlasti a svojich členov poverila, aby na to vytvorili vo svojich rezortoch vhodné podmienky. Celú zložitú „operáciu“ reemigrácie mali realizovať ministerstvá a novo zriaďované orgány (Ministerstvo poľnohospodárstva, Osídľovací úrad a im podriadené pracoviská). Na Slovensku to boli predovšetkým tieto orgány: Poverenie poľnohospodárstva a pozemkovej reformy a Osídľovací úrad pre Slovensko (zriadený bol dekrétom prezidenta republiky č. 27/1945)⁹. Treba zdôrazniť aj ďalšie orgány, ktoré zabezpečovali reemigráciu na Slovensku: Poverenie sociálnej starostlivosti, Fond národnej obnovy pre Slovensko, Ministerstvo zahraničných vecí a naše zastupiteľstvá v krajinách, kde žili naši rodáci.

Nemali by sme zabúdať ani na aktivity vtedajšej legislatívy, no najmä československého parlamentu. Aspoň niekoľko príkladov aktivít Dočasného národného zhromaždenia: Ústavný zákon č. 74 z 12.4.1946 o udelení štátneho občianstva krajanom vracajúcim sa do vlasti. Významný bol aj zákon o hospodárskych a právnych úpravách krajanom prichádzajúcim do domoviny (12.4.1946). Národné zhromaždenie prijalo ďalšie zákony o úľavách pre reemigrantov v oblasti školského a praktického vzdelávania, skúšok a vysvedčení. Veľkú pomoc pre vracajúcich sa krajanov znamenali aj zákonné úpravy pri udeľovaní živnostenského oprávnenia a na pridelenie skonfiškovaného majetku a pod. Medzi posledné zákony k zložitej problematike reemigrácie prichodí zaradiť najmä: Ústavný zákon č. 107 z 28.4.1948, ktorý predlžoval lehotu na podanie žiadosti o udelenie občianstva krajanom do 31.12.1949, ktorého platnosť bola predĺžená o ďalší rok. Posledné zákonné úpravy bolo potrebné prijať aj kvôli meškaniu návratu krajanov z Bulharska¹⁰.

Vo výzve vládnych miest k reemigrácii sa odrážali nielen aktuálne potreby osídlenia prázdnych priestorov po odsune Nemcov z Čiech a Slovenska, ale aj snaha vládnych orgánov o rozhybanie narušeného hospodárstva, čo bolo očividné najmä na Slovensku, ale aj tlak, ktorý vyvíjali naši krajanovia v zahraničí na vládne miesta v Prahe a Bratislave v záujme urýchlenia realizácie návratu do vlasti svojich predkov.

Reemigranti z Bulharska pred evanjelickou modlitebňou. Jevišovka, 1958

Už v júni 1945 navštívila Prahu a Bratislavu 37 členná delegácia dolnozemskej Slovákov (z Maďarska, Juhoslávie, Rumunska a Bulharska), ktorá predsedu vlády podrobne informovala o postavení našich minorít v uvedených krajinách a požadovala prijatie konkrétnych opatrení a urýchlené zabezpečenie ich presídlenia do vlasti svojich predkov¹¹. Na prijatí u predsedu vlády boli prítomní aj podpredsedovia Slovenskej národnej rady Dr. J. Lettrich a K. Šmidke, ktorí reemigráciu Slovákov viazali na pripravované dohody s Budapešťou o riešení postavenia maďarskej menšiny

na Slovensku. Členovia delegácie sa vo svojich postojoch opierali o závery konferencií víťazných mocností protifašistickej koalície, Košický vládný program, ako aj o ďalšie kroky povojnovej československej vlády pri riešení návratu krajanov do nového Československa. V tomto duchu vyznieva aj Memorandum o presídlení, ktoré zástupcovia krajanov predložili vládnym miestam v Prahe a Bratislave. Žiadali krajanov z uvedených krajín usídlieť na južnom Slovensku a každej rodine presídlencov prideliť ornú pôdu, poľnohospodársku usadlosť a potrebný inventár.

V duchu uvedených požiadaviek tlmočených vládnym miestam už spomínanou delegáciou zahraničných Slovákov uvažoval aj povereník poľnohospodárstva a pozemkovej reformy Dr. Martin Kvetko, významný predstaviteľ Demokratickej strany, keď v úvode k známemu traktátu Petra Pavla Dováľa: „Problém presídlenia Slovákov z Juhoslávie, Rumunska a Bulharska z hľadiska národno-sociálneho“ okrem iného zdôraznil: „Naša práca vytvoriť národný štát Čechov a Slovákov by nebola úplná vtedy, keby nebola doplnená snahou vrátiť starej vlasti – Slovensku a oslobodenej ČSR – Slovákov z ostatných štátov, hlavne zo štátov okolitých, kam ich nepriazeň osudu v minulých storočiach vyhnala. Ide tu predovšetkým o Slovákov z Juhoslávie, Bulharska a Rumunska. Úloha presídlieť Slovákov z vymenovaných štátov je tiež veľmi vážna a pre náš národný život dôležitá. Ved' sa jedná o presídlenie okolo 115.000 osôb z týchto štátov, čo v dnešnom sociálnom položení znamená posilnenie i národného i hospodárskeho potenciálu národa doma. Preto i túto vec musíme sledovať veľmi pozorne a so zodpovednosťou najvyšších národných záujmov.“¹².

Rodina Palkovičovcov a Samporovcov. Hrabětice, 1956

K vyššie uvedeným krokom na uskutočnenie reemigrácie zahraničných krajanov ako aj konkrétne kroky vládných miest v Prahe a Bratislave môžeme uviesť aj ďalšie. Išlo o pomerne široký komplex dôvodov spojených s postavením zahraničných Čechov a Slovákov v mimoetnickom prostredí a so snahou o zvýšenie početnosti českého obyvateľstva v Čechách a slovenského na Slovensku po pripravovanom odsune Nemcov a Maďarov. A práve v týchto súvislostiach nám prichodí upozorniť, že československé úrady si od samého začiatku realizácie tohto veľkého „projektu“ uvedomovali, že reemigrácia bude oveľa zložitejšia ako repatriácia, lebo ved' len okrem prepravy osôb bude treba presunúť veľké objemy hnutelného majetku, zmluvne zaistiť nehnuteľné vlastníctvo, ubytovať a umiestniť repatriovaných krajanov do pracovného procesu.

Celý projekt reemigrácie (ak pripustíme istú mieru zjednodušenia) prebiehal v troch etapách:

- prípravné štádium (príprava dohôd s príslušnými štátmi, súpis uchádzačov)
- evidencia a určenie hodnoty hnutel'ného a nehnuteľného majetku, zistenie národnej a politickej spoľahlivosti žiadateľ'ov o reemigráciu a pod.;
- vlastný transfer prisťahovalcov do zhromažďovacích stredísk, registrácia a usídlenie;
- sociálna starostlivosť o reemigrantov (jednorázové podpory, zaopatrenie starých a chorých, poskytnutie pôžičiek, ošatenia, lekárska starostlivosť, zaradenie do pracovného pomeru a pod.).

Československo uzavrelo postupne päť reemigračných dohôd a jednu o výmene obyvateľ'stva. Zmluvy zahrňovali aj osobitné dodatky o technickej stránke realizácie dohôd, o spôsobe vyrovnania sa s problémami v súvislosti s hnutel'ným a nehnuteľným majetkom, ako aj niektoré podrobnosti o riešení finančných otázok. Prvá reemigračná dohoda bola vlastne protokolom k zmluve medzi

Rodina Ondreja Sýkoru. Tekovské Lužany, 1960

Československom a ZSSR o Zakarpatskej Ukrajine z 29. júna 1945, ktorý umožnil tamjším Čechom a Slovákom získať československé štátne občianstvo, presídliť sa do Československa a uplatniť si nárok na zanechaný majetok. Druhou dohodou bola recipročná československo-sovietska zmluva z 10. júla 1946, ktorá umožňovala reemigráciu volynských Čechov zo ZSSR do Československa a československých Ukrajincov, Bielorusov a Rusov z ČSR do ZSSR. Dohoda s Rumunskom mala charakter protokolu z 10. júla 1946, ktorý mal len rámcový charakter

a ostatné otázky mala riešiť osobitná zmluva. K dohode o majetkových otázkach však nedošlo a aj to bol jeden z dôvodov, prečo z Rumunska reemigrovali predovšetkým nemajetní alebo vlastníci len malých hospodárstiev či živnostníci. Česi a Slováci z tejto balkánskej krajiny prichádzali ako námedzní robotníci a zamestnanci. Reemigračná zmluva s Juhosláviou bola podpísaná vo forme protokolu 13. novembra 1948, no zhoršenie medzištátnych vzťahov neumožnilo jej realizáciu. Dohoda s Bulharskom (o jej príprave a realizácii sa zmienime podrobnejšie) zo 6. mája 1949 umožnila v rokoch 1949-1950 reemigráciu Čechov a Slovákov z tejto balkánskej krajiny.

Osobitný charakter mala dohoda medzi Maďarskom a Československom z 27. februára 1946, bola len čiastočným úspechom vládnych miest v Prahe a v Bratislave o „dôsledné riešenie maďarskej otázky na Slovensku“. Bola realizovaná v rokoch 1946 – 1948 (pričom ťažisko bolo v roku 1947). Z niektorých štátov (Francúzsko, Poľsko) bola reemigrácia realizovaná na základe zmlúv o repatriácii¹³.

Odlíšny charakter mala reemigrácia krajanov v rokoch 1945-1949. V tomto období prišli početné skupiny krajanov z Rumunska, Maďarska, Bulharska, Argentíny, z ktorých mnohí prichádzali ako „čierni reemigranti“, na vlastnú päsť a československé úrady ich umiestňovali na práce v poľnohospodárstve a lesníctve, predovšetkým v Čechách.

DOM ZAHRAŇIČNÝCH SLOVÁKOV * DUDVAŽSKÉ KULTÚRNE CENTRUM V GALANTE * SPOLOK SLOVÁKOV Z JUHOSLÁVIE
 SPOLOK SLOVÁKOV Z RUMUNSKA * SPOLOK SLOVÁKOV Z BULHARSKA
 ZÁUJMOVÉ ZDRUŽENIE NOVOKLENOVČANOV NA SLOVENSKU * INICIATÍVNA SKUPINA SLOVÁKOV Z MAĎARSKA

Dovoľujú si Vás pozvať
 na odborný seminár a kultúrno - spoločenské stretnutie

DLHÉ HĽADANIE DOMOVA

Dňa 22. novembra 1997

8.30 - 20.00 h

v priestoroch Mestského kultúrneho strediska v Galante

pri príležitosti 50. výročia reemigrácie a repatriácie
 Slovákov z európskeho zahraničia do vlasti

Pozvánka na odborný seminár.

V druhej polovici roku 1946 bolo jasné, že nie všetci reemigranti môžu počítať s prídedom pôdy, usadlostí, vhodného ubytovania a čo bolo osobitne bolestivé, najmä pre krajanov z Dolnej zeme, nemohli počítať s umiestnením na Slovensku. Problémy s nedostatkom pôdy pre reemigrantov potvrdilo aj uznesenie vlády z 10. januára 1947. V tomto duchu je koncipované aj stanovisko vlády z 19. októbra 1948, ktoré zužovalo reemigráciu len na osoby, ktoré súhlasili s tým, že budú pracovať v pracovnom či zamestnaneckom pomere. Zároveň vláda uložila všetkým organizáciám a orgánom, zapojených do reemigrácie, aby ju ukončili do 30. júna 1949. Tento termín neskôr vláda predĺžila do konca roku 1949 a minister sociálnej starostlivosti bol splnomocnený uskutočniť individuálnu reemigráciu do konca roku 1950. Vládne orgány tieto tvrdé podmienky nie vždy rešpektovali (prihliadalo sa na meškajúcu dohodu o presídlení Čechov a Slovákov z Bulharska), čo sa prejavilo aj v tom, že napríklad Slováci z Bulharska prichádzali v menších, väčších skupinách aj po roku 1950. Odchod Čechov a Slovákov z Bulharska do Československa sa začínal dosť spontánne. Už v rokoch 1945-1946 prišlo do Československa viacero jednotlivcov i rodín. Postupne však živelnosť ustupuje a do popredia sa dostáva organizovanosť, opretá o právne akty a medzinárodné dohody. Už 17. júna 1947 Dr. Ján Čech, predseda Osídľovacieho úradu pre Slovensko predkladá vtedajšiemu predsedovi SNR Karolovi Šmidkemu „náčrt ideového plánu reemigrácie z Rumunska, Juhoslávie a Bulharska“¹⁴. Pokiaľ ide o „skutkový stav“, v ňom sa konštatuje, že z Bulharska, v ktorom žije asi 2000 osôb (tento údaj prechádzal postupne podstatnými spresneniami), z nich 1600 poľnohospodárov (s majetkom 460 hospodárskych jednotiek), „počítame s reemigráciou všetkých tam žijúcich Slovákov“. Náčrt ideového plánu v závere konštatuje, že „pre Slovákov z Bulharska určené sú tieto okresy: Levice, Želiezovce a Šahy“. Nuž, plány, „náčrty, úvahy“, tie najmä, boli, ale skutočnosť bola predsa len trochu iná.

Prvé početnejšie skupiny krajanov z Bulharska začali prichádzať predovšetkým po podpísaní Dohody o najímaní bulharských poľnohospodárskych robotníkov a ich umiestňovaní na práce v Československu zo 16. septembra 1946, ktoré sa predpokladalo iba na jeden rok¹⁵. Na 6. schôdzi koordinačnej komisie pre reemigráciu na Ministerstve sociálnej starostlivosti sa 24. októbra 1947 konštatovalo – „Veľký počet krajanov prišiel do republiky nie ako reemigranti, ale na základe zmluvy o nábore pracovných síl“¹⁶. Zmluva sa začala realizovať a prvé transporty smerovali do Sudet, do pohraničných oblastí západných Čiech, Mariánskych Lázní a do osád v okolí. Dosť veľký počet Slovákov, ktorí poprichádzali v rokoch 1945-1948, „zakotvili“ na južnom Slovensku, v Bratislave,

Podemčania na I. stretnuti Slovákov z Bulharska. Bratislava, 1989

v dedinách v okolí Levíc, hlavne v Tekovských Lužanoch, Tekovských Šarluhách, Hulvinkách, Hornom Várade a v menšom počte aj v ďalších dedinách. Pre všetkých sa však poľnohospodárske usadlosti nenašli a vyše 30 rodín sa ocitlo vo veľmi zložitej situácii najmä v Tekovských Šarluhách, ale aj v ďalších obciach a mestách južného Slovenska (Komárno, Dunajská Streda, Hroboňovo, Most pri Bratislave, Diosek (Sládkovičovo), v Petržalke a inde.

Individuálne príchody Čechov a Slovákov z Bulharska (ako sme to už naznačili) sa začali už v roku 1945. V uvedenom roku prišlo z ďalekej balkánskej krajiny 60 krajanov, o rok neskôr už 504 duší, v roku 1947 to už bolo 725 a v roku 1948 do Československa prišlo 213 krajanov¹⁷. Údaje uverejnil M. Benža v stati Reemigrácia vo výsledkoch sčítania ľudu v roku 1950.

V tomto smere prináša obsirnejšiu informáciu J. Ďuriš v obsiahlej stati o prieskume 803 krajanov (Slovákov) z Bulharska. Výskum potvrdil, že prvou rodinou, ktorá sa presťahovala na Slovensko (o rodinách, ktoré prišli do ČSR po roku 1918 sme už písali) bola rodina nášho učiteľa Tomáša Topol'ského (v roku 1940). Pred ňou i po nej to boli jednotlivci, ktorých môžeme označiť za „veľvyslancov“ pred začatím hlavnej vlny presídľovania rodín z Gornej Mitropolije, Podemu a Brašljanice. Boli to: Michal Topol'ský, Jozef Nosál, Ondrej Mikuláš, Juraj Ďuriš, Pavol Zelenák, Ondrej Hanko, Štefan Adamík, Zuzana Ďuri-

Reemigrantky z Bulharska, Hrabětice 1955

cová, Ján Mikuláš, Juraj Kováč (1932 – vyučil sa za elektrikára, po vyučení sa vrátil do Bulharska) a ďalší. Viacerí sa „ponáhľali“ do Československa hneď po prechode frontu. Uvedme aspoň niektoré mená: Ján Kocka, Michal Zelenák, Pavol Ďuriš z Gornej Mitropolije, bratia Petrákovci z Brašljanice, Juraj Mareček, Samuel Jesenský z Podemu a ďalší. V podrobných tabuľkách uverejnených v ročenke Spolku Slovákov z Bulharska J. Ďuriš uvádza, že v roku 1946 prišlo do Československa 204 osôb. Autor sprístupňuje v tabuľkách počty krajanov, ktorí prichádzali do vlasti svojich pradedov, či už „načierno“, v rámci dohody o príchode pracovných síl, alebo aj základnej dohody o presídlení Čechov a Slovákov z Bulharska do Československa (realizácia v rokoch 1949-1950)¹⁸.

V tomto období sa o krajanov, ktorí prichádzali z rôznych štátov, starali ministerstvá, povereníctva, či iné štátne orgány. Uvedme aspoň niektoré: Fond národnej obnovy, Československý ústav zahraničný, ktorý okrem iného zorganizoval aj I. zjazd reemigrantov v Prahe v dňoch 26.-27. októbra 1946 a Zemský zjazd reemigrantov v Brne v dňoch 24.-25. mája 1947. Na Slovensku pri návrate krajanov v povojnových rokoch aktívne pomáhala Slovenská liga, ktorá sa snažila spolu s Maticou slovenskou zmierňovať počiatkové ťažkosti repatriantov, presťahovalcov i reemigrantov. Keď spomíname Maticu slovenskú a jej snahu o pomoc krajanom, treba spomenúť jej vtedy veľmi populárny časopis Slniečko ako aj ďalšie periodiká, ktoré zabezpečovala táto národná inštitúcia. Pracovníci Matice slovenskej pracovali, a to veľmi aktívne, v presídľovacej komisii v Maďarsku. V tom čase zohrali významnú úlohu medzi krajanmi v Maďarsku Slovenské komorné divadlo z Martina, Robotnícky spevokol Bradlan, Spevácky zbor slovenských učiteľov a ďalšie aktivity Matice slovenskej a prispeli k úspešnej realizácii presídlenia Slovákov z Maďarska. Do pamäti reemigrantov a presídľencov sa vryli aj farebné pohľadnice s textom Matica slovenská víta navrátených Slovákov (išlo o pohľadnice s maľbami piatich renomovaných slovenských maliarov: M. Benka, L. Fulla, K. Ondreička, E. Makovický a V. Stašík¹⁹).

Už sme uviedli, že jednou z významných organizácií, ktoré pomáhali pri reemigrácii a presídľovaní Slovákov do vlasti svojich pradedov bola Slovenská liga. Neprichodí nám podrobnejšie sa tejto problematike venovať, no pravdepodobne postačí spomenúť aspoň niektoré fakty. Slovenská liga vydávala veľmi populárny týždenník Náš národ, pomocou ktorého významne ovplyvňovala

Členovia výboru Spolku Slovákov z Bulharska. Bratislava, 1991 (zľava: J. Kocka, M. Mikuláš, Š. Rusnák, Š. Zelenák, L. Ambrušová, J. Ďuriš, E. Mošková, A. Vagová, Ž. Mahovská, O. Šproch, J. Botík)

myslenie krajanov doma i v zahraničí (po zlúčení s Maticou slovenskou sa tento populárny týždeňnik zlúčil s Matičným čítaním, stalo sa tak v roku 1949).

Slovenská liga už začiatkom roku 1945 vytvorila (na návrh A. Granatiera) Výbor pre štúdium otázok presídlenia Slovákov zo zahraničia. Výbor neskrýval svoju ambíciu stať sa významným poradným orgánom Osídľovacieho úradu pre Slovensko. Do výboru boli zvolení Slováci, ktorí reprezentovali záujmy Slovákov z Maďarska, z Juhoslávie, Rumunska a členmi výboru za krajanov z Bulharska boli J. Kováč a J. Topoľský. S toľkými nádejami vytvorený výbor však nevyvíjal podstatnejšie aktivity, lebo aj jeho funkciu prevzal Zahraničný odbor Slovenskej ligy.

Ako konkrétnu pomoc Slovenskej ligy krajanom treba spomenúť aspoň vydanie poštovej známky, venovanú zložitej otázke reemigrácie. Dňa 15.10.1946 vyšla séria troch známok s nápismi: Odišli ste, Zostali ste naši a tretia známka má nadpis Vrátili ste sa. Okrem ceny každá známka mala aj príplatok v prospech reemigrantov.

Nemôžeme obísť ani starostlivosť Slovenskej ligy o umiestňovanie slovenských študentov na našich školách. Už v roku 1945 sa podarilo umiestniť na slovenských školách 33 študentov z Maďarska, 7 z Rumunska, 7 z Juhoslávie a 2 z Bulharska. Od februára do novembra 1948 pomohla Slovenská liga vybaviť žiakom z Poľska, Rumunska a Bulharska 16 reemigračných legitimácií²⁰.

Slovenská liga v rokoch 1945-1948 primárne riešila otázky spojené s reslovakizáciou, no výrazne pomáhala aj reemigrantom najmä pokiaľ išlo o vytváranie pozitívneho vzťahu k domácomu slovenskému prostrediu. Po zlúčení s Maticou slovenskou vykonávala mnohé úlohy, ktoré predtým boli v kompetencii Slovenskej ligy, Matica slovenská.

Možnosť usídlieť našich krajanov na južnom Slovensku (v tejto súvislosti treba spomenúť osobitné postavenie Slovákov z Maďarska), boli veľmi nepriaznivé (nedostatok pôdy, chýbali ubytovacie možnosti, nedostatok pracovných príležitostí a pod.) spôsobili, že reemigranti z Juhoslávie, Rumunska a Bulharska boli usmerňovaní do Čiech a na Moravu. O tom, aký citelný bol nedostatok pôdy určenej pre reemigrantov na Slovensku, potvrdzujú aj tieto údaje: na Slovensku sebestačné poľnohospodárske usadlosti dostalo len 1622 reemigrantov, a to z Maďarska 566 rodín, z Rumunska 256 rodín, z Podkarpatskej Rusi 300 rodín, z Juhoslávie 102 rodín, Poľska 41 rodín, z Bulharska 49 rodín a z Francúzska 8 rodín. Išlo o rodiny, ktoré prichádzali väčšinou mimo oficiálnych medzištátnych dohôd. Máme na mysli predovšetkým Slovákov z Bulharska, ktorí prišli do ČSR na základe medzištátnej dohody na prelome rokov 1949/1950 (títo už nemohli počítať s prídelením poľnohospodárskej pôdy)²¹.

Problémy reemigrantov z Bulharska osídlených v rokoch 1945-1948 na južnom Slovensku (ako sme už naznačili) boli aj naďalej veľmi zložité. Napríklad 12.marca 1948 štvorčlenná skupina v zastúpení 100(?) slovenských rodín presídlených z Bul-

Žiaci Doplnovacej slovenskej školy v Podeme – 1946. Pani učiteľka Gočová

harska predložila Povereníctvu pôdohospodárstva a pozemkovej reformy a Osídľovaciemu úradu pre Slovensko žiadosť, v ktorej sa domáhajú, aby im bola pridelená pôda z niektorého veľkostatku podliehajúceho konfiškácii, prípadne štátny veľkostatok v Diosku (dnes Sládkovičovo) alebo konfiškát v Košútoch, okres Galanta. Za presídlencov – Slovákov žiadosť podpísali Ján Jesenský, Martin Čeman st., Ondrej Kolárik a Martin Čeman ml.

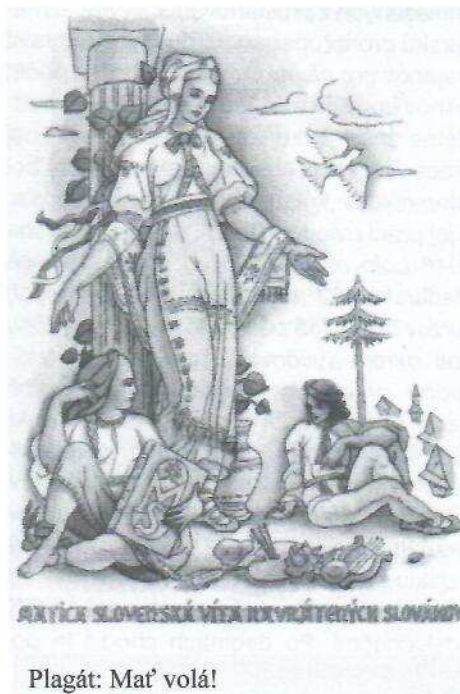
Ťažkosti presídlencov z Bulharska pretrvávali aj naďalej, o čom svedčí aj zápisnica napísaná na Osídľovacom úrade so zástupcami Slovákov presídlených z Bulharska (6. apríla 1948). Išlo o zástupcov Slovákov nachádzajúcich sa v zložitých pomeroch v Dioseku (dnes Sládkovičovo) a v Tekovských Šarluhách. Našich krajanov zastupovali: Martin Záhorec st., Ján Sýkora, Pavel Mikuláš, Štefan Rusnák st., Ján Hekel a Martin Záhorec ml.²²

Ján Praslička s manželkou Zuzanou, Vojvodovo 1926

Išlo o Slovákov, ktorí sa už v roku 1946 začali sťahovať na Slovensko a potom predovšetkým na základe medzištátnej dohody o najímaní pracovnej sily do Československa snažili sa usadiť na Slovensku (Osídľovací úrad pre Slovensko ich usmerňoval – ako sme už uviedli- v okrese Želiezovce). Problémy nadobudli dramatický ráz v rokoch 1948/1949, keď sa Maďari, odsunutí na prácu do Čiech, začali vracieť domov a dožadovali sa návratu majetkov, na ktorých už boli usadení presídlenci z Bulharska. Medzi pôvodnými vlastníkami – „náboristami“ a novými osadníkmi – „dôverníkmi“ dochádzalo často ku konfliktom²³. Podobné pnutia vznikali aj v ďalších oblastiach na južnom Slovensku (obce v okrese Želiezovce, Nové Zámky, Jesenské, Tornaľa, Komárno.).

Krajanom v Tekovských Lužanoch sa pokúsil pomôcť Július Dérer, farár a „národovec“ v Modre. Vo svojom liste (17.3.1949) adresovanom povereníkovi vnútra okrem iného píše: „Dňa 7. marca t.r. som vo funkcii administrátora

seniorátu navštívil presídlencov v Tekovských Lužanoch, Lužiankach a Hulvinkách a s poľutovaním som sa dozvedel, že zo 110 slovenských rodín z Bulharska muselo uprehnúť 66 rodín.“²⁴

Július Dérer vo svojom ďalšom liste (23. mája 1949) adresovanom povereníkovi vnútra už veľmi konkrétne formuluje otázky týkajúce sa zúfalej situácie, a to nielen reemigrantov Slovákov z Bulharska v Tekovských Lužanoch, ale aj presídlencov z Dolnej zeme, ktorí sa dostávali do konfliktov s vracajúcimi sa Maďarmi nasilu odsunutými do Čiech a po návrate sa dožadovali návratu majetku a už obsadených usadlostí a potrebných prostriedkov (Matuškovo, Chanava). Svoj list uzatvára: „Presídlenci v Tekovských Lužanoch mi oznámili, že o týchto prehmatoch podali zprávu raz p. predsedovi Osídľovacieho úradu Dr. J. Čechovi, dvakrát p. povereníkovi pôdohospodárstva, a p. ing. Vrbovskému, ktorý prisľúbil spísanú zápisnicu osobne odovzdať povereníkovi Okálymu“.

K uvedeným listom a žiadostiam Slovákov – reemigrantov z Bulharska podarilo sa nájsť aj prílohu: 12 zápisnične podchytených výpovedí od presídlencov z Bulharska a 4 ďalšie doklady k týmto výpovediam. Uvedme aspoň niektoré mená zo zápisničných výpovedí: Pavel Lehocký, Michal Čeman, Martin Mareček, Tomáš Ďurica, Pavel Mikuláš, Ján Ferkov, Peter Baláž, Ján Kováč.

K problematike Slovákov – presídlencov v Tekovských Lužanoch sa Július Dérer vrátil aj v ďalšom liste (12.8.1949). O situácii v tejto obci informoval Povereníctvo vnútra aj styčný dôstojník špkt. Dohňanský (ide o listy 19.4.1949 a 16.5.1949). Okrem iného (v druhom liste) uvádza:

„Dňa 29.3.1949 odišiel Štefan Lavrovič do Turčianskeho Svätého Martina do továrne a majetok vrátil „náboristovi“ Štefanovi Kisakovi. Niektorí reemigranti z tohto kraja pochádzajúci z Bulharska ťažko sa vracajú do normálnych pomerov“²⁵.

Slováci – reemigranti z Bulharska - postupne odišli z Tekovských Lužian do Bratislavy, Trnavy poprípade po príchode krajanov z Bulharska na prelome rokov 1949/1950 sa usídlili na južnej Morave²⁶.

Aj tento „príbeh“ jasne ukazuje, k akým nepremysleným krokom dochádzalo v prvých rokoch po skončení vojny pri realizácii veľkého projektu reemigrácie, či presídlenia krajanov do ČSR. Nedomyslenosť, nedôslednosť, improvizácia, či negatívne rozhodnutia (napríklad nútený odsun vyše 40.000 maďarských rodín do Čiech) vytvárali rany a dlhotrvajúce pnutia, ktorým sa dalo vyhnúť racionálnym zvažovaním dôležitých rozhodnutí.

Reemigranti, ktorí v rokoch 1945-1950 prichádzali do vlasti svojich pradedov, usilovali sa od počiatku svojho pobytu dokázať svoju snahu byť osožnými občanmi ČSR. Aspoň niekoľko príkladov na ilustráciu práve povedaného: napr. Ján Sýkora, ktorý reemigroval z Bulharska do Hornej Potône ešte v roku 1947 dostal od vládneho zmocnenca Ministerstva poľnohospodárstva v Prahe pochvalný list „za vzorné hospodárenie na pridelenom mu skonfiškovanom majetku“ a súčasne prisľub poskytnutia pomoci bulharským Slovákom²⁷. Slováci – reemigranti z Bulharska a z ostatných krajín dosahovali pozoruhodné výsledky v pestovaní plodín, s ktorými roľníci na Slovensku nemali skúsenosti. S nadšením o nich písal L. Mňačko. O P. Zelenákovi, reemigrantovi z Bulharska napísal aj tieto riadky: „Najprv zasial niekoľko semienok bavlníka v záhrade, aby nemal hanbu. Vyrástla prvo-

I. stretnutie Slovákov z Bulharska. Bratislava, 1989

triedna bavlna. Zašiel na radu k agronómovi, zanesol ukážku do Bratislavy do výskumného ústavu. Obstarali mu semená, sľúbili mu podporu. V tomto roku bavlnu zasialo niekoľko rodín z Bulharska. Doniesli skúsenosti a teraz čakajú. Naša verejnosť nevie, že máme na Slovensku bavlnou osiate asi 15 hektárov pôdy.²⁸ Bavlna a jej pestovanie na Slovensku sa nestalo „hitom“ s prihliadnutím na odlišné klimatické podmienky v porovnaní so severným Bulharskom. Úlohu tu zohralo aj ekonomická náročnosť a v ďalších rokoch bavlnu sme dovážali najmä zo ZSSR.

Nielen pokusy s pestovaním bavlny stáli v centre pozornosti známeho novinára. S nadšením informoval o pokusoch presídlencov z Maďarska z Mezöberénya, ktorí v Gute (Kolárovo) úspešne pestovali ryžu. Presídlenci dokázali, že sú „veľkým prínosom nášmu hospodárstvu. Doniesli nové myšlienky a možnosti, nové poznatky. Dnes majú obdiv národa a uznanie sveta“. Presídlenci v Gute sa pokúsili pestovať aj cukrovú trstinu a vo výskumnej stanici v Komárne vypestovali – gumovník. A na záver tejto nie bezvýznamnej informácie o jednej oblasti aktivít presídlencov po príchode do vlasti svojich pradedov dajme slovo L. Mňačkovi: „Na južné Slovensko vtiahla s príchodom presídlencov revolúcia. Iniciatíva presídlencov robí divy.“²⁹

Doteraz sme podrobnejšie písali o Slovákoch z Bulharska, ktorí v prvých povojnových rokoch prichádzali na „vlastnú päť“ ako „čierni reemigranti“, alebo hűfne prichádzali v roku 1947 s transportami bulharských robotníkov na základe dohôd medzi Bulharskom a Československom. Ide o Dohodu o najímaní bulharských poľnohospodárskych robotníkov a ich umiestňovaní na práce v Československu zo 16. septembra 1946.

Československé veľvyslanectvo v Sofii vo svojom liste adresovanému Povereníctvu pôdohospodárstva v Bratislave (5. januára 1949) obracia sa so žiadosťou o informácie „v záujme čo najskoršieho uskutočnenia reemigrácie“. Krajania už dva roky netrpezlivo čakajú na presídlenie do Československa. V liste vyslanca sa zdôrazňuje, že mnohí rodinní príslušníci týchto krajanov sa už presťahovali do ČSR a pracujú v poľnohospodárstve, vo fabrikách alebo v slobodných zamestnaniach³⁰. List veľvyslanca končí ubezpečením, že „veľvyslanectvo zo svojej strany činí patričné opatrenia, aby reemigračná dohoda s Bulharskom s prípadnými žiaducimi zmenami majetkoprávných a finančných ustanovení bola podpísaná“³¹.

Úrady na Slovensku sa začiatkom roku 1949 začali intenzívne zaoberať možnosťami reemigrácie Slovákov z Bulharska a ich umiestne-

ním na Slovensku. 29. januára 1949 bola na Povereníctve sociálnej starostlivosti porada, na ktorej sa zúčastnil zástupca Zboru povereníkov, tajomník Povereníctva pôdohospodárstva a pozemkovej reformy. Závery boli pre čakajúcich krajanov v ďalekej balkánskej krajine nepriaznivé. Závery z viacerých porád kompetentných úradov zneli: „na Slovensku niet už osídľovacích možností“. Pre osíd-

lenie Slovákov z Bulharska „niet reálnych možností na Slovensku“. Povereníctvo pôdohospodárstva a pozemkovej reformy žiadalo, aby o tom „bolo upovedomené Veľvyslanectvo v Sofii“³².

Napriek problémom s prípravou a realizáciou dohody medzi Bulharskom a Československom o presídlení Čechov a Slovákov z ďalekej balkánskej krajiny došlo 6. mája 1949 k podpísaniu

Okopávanie cukrovej repy. ŠM Jevišovka, 1952

zmluvy, ktorá rozhodla o osude našich krajanov. Zmluva umožňovala právne riešiť všetky otázky spojené s reemigráciou slovenských a českých krajanov z Bulharska. Napr. článok 5 spomínanej zmluvy umožňoval presídlencom vziať si so sebou „osobné zvršky, vlastný nábytok a domáce zariadenie, osobné šperky (skvosty) odpovedajúce ich sociálnym pomerom a najnutnejšie ručné náradie.“ Nachádzame aj ďalšie spresnenia. V Dodatkovom protokole k článku 5 Zmluvy sa dočítame: „Presťahovalci roľ-

níci môžu vziať so sebou desať kusov drôbeže, päť oviec a jedno prasa do 120 kg živej váhy, a to buď živé alebo v spracovanom stave. Môžu si vziať zo svojich zásob 40 kg múky, 4 kg tuku a oleja, 5 kg mäsa, 5 kg lúštenín, 5 kg domáceho mydla, 2 kg bavlníkového semena, 1 kg slnečnicového semena, 500 ks révových sadeníc, krmivo na cestu pre zvieratá, ktoré si berú so sebou“³³.

V súvislosti s uvedenou dohodou dochádzalo aj k niektorým dodatočným spresneniam. Uvedme aspoň niektoré: Ministerstvo práce a sociálnej starostlivosti malo záujem len na „pracovných silách vstupujúcich na územie ČSR do námedzného pomeru“. Všetci reemigranti podpísali prehlásenie, že „nemôžu počítať s prídelením samostatnej poľnohospodárskej usadlosti“. Dohoda ako aj dodatkové protokoly zakotvovali, že presídlenci z Bulharska nemohli voľne disponovať s peniazmi, ktoré vyplátila Bulharská štátna banka Československej štátnej banke za ne-

Rodina Gubíková, Jevišovka 1958

hnuteľný majetok reemigrantov. Problém sa stal opäť dramatickým, keď sa reemigranti z Bulharska rozhodli opustiť pridelené usadlosti na južnej Morave a začali si hľadať nové „bydlo“ na Slovensku.

Presídlenci z Bulharska, ktorí prichádzali do Československa na základe reemigračnej zmluvy z roku 1949 boli usídlení v pohraničí na južnej Morave neďaleko mesta Mikulov, predovšetkým v obciach Jevišovka, Hrabětice, Hevlín, Nový Přerov a v niektorých ďalších dedinách. Českí reemigranti z Bulharska boli usídlení najmä v Novom Přerove a Dolných Dunajoviach.

Zložitá situácia nastala aj po reemigrácii do Československa. Slováci presídlení z Bulharska, ale aj z Rumunska či Juhoslávie (čiastočne aj z Maďarska) do južných oblastí Čiech a Moravy, poprípade do obcí na južnom Slovensku, sa ocitli v spomínanom prostredí ako početná, no značne rozptýlená etnická či národnostná skupina, pre ktorú tu neboli vytvorené ani také podmienky, ako

Posledná konfirmácia v Gornej Mitropoliji - farár J. Kováč

v krajinách, odkiaľ prichádzali (bolo to vidieť najmä u presídlencov z Bulharska a Juhoslávie). Máme na zreteli predovšetkým existenciu slovenských škôl, chýbali možnosti plnohodnotného cirkevného života a pod. A tak sa stalo, že ak sa reemigranti nechceli počesť alebo pomádať, neostávalo im nič iné, len sa opäť pohnúť ďalej. V priebehu päťdesiatych a šesťdesiatych rokov drvivá väčšina reemigrantov z Bulharska opustila pridelené sídla a v početnejších

skupinách sa usadili najmä v Trnave, Bratislave, Skalici, Malackách, Piešťanoch a ďalších mestách a obciach na Slovensku. Opäť im prichodilo vzájomne si pomáhať, priprieť sa k tvrdej robotе a hľadať si nové možnosti obživy. Na potvrdenie práve týchto slov nám prichodí uviesť aspoň dva príklady: „Považoval som za svoju povinnosť pomáhať našim ľuďom pri príchode do Skalice a usmerňovať ich pri hľadaní zamestnania, umiestňovaní detí do škôl a verím, že tí, čo prišli a usadili sa v tomto peknom záhoráckom mestečku, neobanovali. Bol som hrdý, že na všetkých pracoviskách sa osvedčili ako dobrí a svedomití ľudia, čo je prislovečná vlastnosť našich Slovákov“. S takouto silnou citovou ukotvenosťou ešte po rokoch bude spomínať na svoje aktivity Maco Kabzáni³⁴.

Silné rodinné putá, dobré vzťahy v širšom či užšom príbuzenstve, priateľstvá z detstva či mladosti, to všetko boli väzby, ktoré umožňovali vzájomnú pomoc pri hľadaní zamestnania a bývania. Príkladom je aj postupne vysoký počet krajanov, ktorí našli zamestnanie v Dunajplavbe. Zatiaľ sme tieto údaje nepublikovali, no zaslúžia si našu pozornosť. V Dunajplavbe pracovali títo naši krajanovia: Ján Vago, Paľo Vago (bratrance), Ján Petrák (Brašljanica), Stanó Petrák (jeho syn), Adam Kolárik (Podem), Juraj Lavrovič (Gorná Mitropolija), Michal Patak (syn Martina Pataka, ktorý zahynul v „poslednej“ vojne) a jeho meno je aj na pamätníku v Gornej Mitropoliji), Ján Kováč (Gorná Mitropolija), Juraj Kováč (syn

DOM ZAHRANIČNÝCH SLOVÁKOV
SPOLOK SLOVÁKOV Z BULHARSKA
SPOLOK SLOVÁKOV Z JUHOSLÁVIE
SPOLOK SLOVÁKOV Z MAĎARSKA
SPOLOK SLOVÁKOV Z RUMUNSKA
ZDRUŽENIE NOVOKLENOVČANOV

Vás srdečne pozývajú
na slávnostnú prezentáciu zborníka

KONEČNE DOMA

dňa 16. 11. 2000 o 17,00 hod.

v kinosále Domu zahraničných Slovákov

Pozvánka na prezentáciu zborníka

Juraja Kováča, ktorý odišiel z Bulharska na Slovensko do učenia a potom sa vrátil späť), Ján Holík (tragicky zahynul v Bratislave 21. augusta 1968 počas streľby sovietskych vojakov pri Univerzite Komenského), Michal Ferkov (Gorná Mitropolija), Pavel Kolárik (krajan - narodil sa v Bratislave), Milan Labát - plával na lodiach a utopil sa, keď havarovala loď Ďumbier na priehrade vo Freudenu pri Viedni. Ján Hruška, Štefan Červenák, Adam Červenák pracovali na „brehu“ – neplavili sa, Ondrej Hekel - vzpierač, robil zvárača a športoval za Dunajplavbu. Na osobných lodiach Bratislava a Družba pracovali ako chyžné: Zuzana Pataková, rod. Kováčová, manželka Martina Pataka, ktorý zahynul v 2. svetovej vojne, Anna Vagová, manželka Jána Vagu³⁵. Tých konkrétnych príkladov vzájomnej pomoci, či už počas príchodov v rokoch 1946 – 1950, alebo aj pri trvalom usádzaní sa po reemigrácii na Slovensku je veľmi mnoho a takmer by sa medzi našimi krajanmi nenašli rodiny, v ktorej by neboli spomienky na tieto konkrétne prípady vzájomnej pomoci.

Spomeňme aspoň niektoré dôvody, ktoré viedli našich krajanov k presvedčeniu vrátiť sa po takmer dvesto rokoch do vlasti svojich pradedov. Dôvodov bolo veľa. Zdá sa, že hlavným dôvodom bola ich hospodárska situácia (hospodárili síce na úrodnej, ale už na značne rozdrobenej pôde, takže proces pauperizácie postupoval veľmi rýchlo); báli sa straty národnej identity a následnej asimilácie (obzvlášť aktuálne to bolo v Maďarsku, a práve aj v Bulharsku); bola tu aj snaha presídliť sa do všeobecne vyspelejšieho prostredia (obzvlášť silne to pociťovali Česi a Slováci žijúci v krajinách strednej a juhovýchodnej Európy); úsilie zachrániť súkromné vlastníctvo pôdy a živností (pomery v Československu dávali v tomto smere isté nádeje - prvé povojnové roky), na rozdiel od niektorých krajín, v ktorých proces kolektivizácie poľnohospodárstva začal už tesne po skončení druhej svetovej vojny. Máme na mysli predovšetkým opatrenia vlády v Bulharsku. Celková situácia na presídlenie do vlasti svojich dávnych predkov bola oveľa priaznivejšia ako v rokoch po vzniku ČSR (1918 – 1938).

Príčiny masového odchodu Slovákov a Čechov z Bulharska (ide o jedinú slovenskú menšinu žijúcu v zahraničí, ktorá sa celá vrátila do ČSR - 95%): už výrazne oslabené národné povedomie krajanov ohrozovala aj zásada všeobecne presadzovaná po roku 1945, že o menšiny sa má starať štát, na území ktorého menšiny žijú. Obzvlášť krajanovia v Bulharsku si veľmi dobre uvedomovali – najmä po skúsenostiach z medzivojnového

Anton Granatier

obdobia – že úroveň ich národného povedomia je závislá od materiálnej, kultúrnej a ideovej podpory materského národa. K uvedeným dôvodom nám prichodí uviesť ešte jeden: cítili obavy z postupnej degenerácie, ktorá im hrozila pre už časté sobáše medzi pokrvnými príbuznými³⁶.

Ako sme už uviedli, reemigranti z Bulharska, ak nechceli stratiť svoju národnú identitu, ak sa nechceli počesť alebo pomadžarčiť, neostávalo im nič iné, len sa opäť pohnúť z českého a moravského pohraničia a z južného Slovenska do oblastí s prevahou slovenského obyvateľstva. To sa im aj podarilo v priebehu päťdesiatych a šesťdesiatych rokov.

Aj v živote reemigrantov z Bulharska došlo po návrate domov k pozitívnym zmenám. Uvediem aspoň niektoré: výrazne si polepšili pokiaľ ide o hospodárske a sociálne zabezpečenie; zvýšila sa celková kultúrna úroveň; najmä mladá generácia mala nebývalé možnosti získať odborné vzdelanie, ovládnuť moderné remeslá, získať stredoškolské a vysokoškolské vzdelanie a mnohí z našich krajanov (najmä z druhej a tretej generácie) významnou mierou prispeli k hospodárskemu, sociálnemu a kultúrnemu rozvoju nielen seba, ale aj krajiny, v ktorej žijú.

Spolok Slovákov z Bulharska
Krajanské múzeum Ústavu pre zahraničných Slovákov Matice slovenskej

dovoľujú si Vás pozvať na

Odborný seminár

"Z dejín a života Slovákov z Bulharska"

pri príležitosti 110. výročia ich príchodu do Bulharska

12. mája 1994 o 9.00 hod.

kinosála Krajanského múzea, Štefánikova 25, Bratislava

Pozvánka na odborný seminár: „Z dejín a života Slovákov z Bulharska“

Už aj z doterajších, skôr torzovitých ako kompletných, analýz vidíme, v akých zložitých podmienkach prichodilo našim krajanom z Bulharska začínať vo vlasti svojich dávnych predkov. No silné rodinné, príbuzenské i susedské putá, v pôvodných sídlach veľmi pevne a intenzívne prežívané, neoslabil ani v zložitých podmienkach života v Čechách a na Slovensku. Pocit spolupatričnosti a zhodné kultúrne uspošobenie im priam vnucovali myšlienku občasného či pravidelného stretávania sa. Túžba stretnúť sa a pospomínať na spoločne prežitú chvíľu – tam i tu – porozprávať sa, vymeniť si informácie o blízkych či známych, viedli nakoniec k tomu, že Štefan Zelenák zvolal na stretnutie do reštaurácie Štejnoveho pivovaru v Bratislave niekoľkých známych (J. Ďuriš, J. Kocka, O. Hanko, O. Šproch) a predložil im návrh na zorganizovanie stretnutia krajanov. Od nápadu k činom, ako to už u Dolnozemskej Slovákov chodí, neprešlo veľa času. Už 2.6.1989 v Osvetovom stredisku na Kráľovoch v Bratislave sa zišlo vyše 260 krajanov. Účastníci tohto stretnutia dodnes spomínajú na slávnostný ráz večera, na emočne stretnutia, rozhovory, spomienky a nové predsavzatia. Už aj na prvom našom stretnutí sme medzi sebou privítali učiteľov a kňazov, ktorí sa významnou mierou podieľali na uchovaní národnej identity našich krajanov v Bulharsku. Spomeniem aspoň niektoré mená: Mária Topoľská, Ida Kuklišová, Anna Ambrušová-Šebestová, Zuzana Ďuricová-Sochová, Mária Osuská, Martin Petrák, Ján Mikuláš, Ondrej Ilavský, z farárov Mikuláš Mitaľ a Alexander Lichner. Na každoročných stretnutiach organizátori zabezpečujú hodnotný kultúrny program, vysokú spoločenskú atmosféru a príjemnú náladu.

V roku 1990 Štefan Zelenák predložil niekoľkým krajanom návrh na založenie krajanského spolku. Nápad sa stretol s pozitívnym ohlasom a už v tom istom roku bol Spolok Slovákov z Bulharska založený a schválený orgánmi ministerstva vnútra Slovenskej republiky. Ide o významnú kultúrno-spoločenskú ustanovizeň a jej hlavným cieľom je upevňovať národné povedomie, uspokojovať rodácke či krajanské cítenie jeho členov a zároveň uchovávať a zhromažďovať informácie o deji-

Svadba ženicha Pavla Juhása (nar. v Nadlaku 1926) a nevesty Alžbety Grófovej (nar. v Bulharsku 1932). Svadba bola 25. 9. 1950 v Hevlíne

nách, živote, práci a kultúre bulharských Slovákov v rokoch ich života na Dolnej zemi, v Bulharsku i po príchode do Československa³⁷.

Z podujatí, ktoré svojím významom a úrovňou presiahli význam nášho spolku, nám prichodí spomenúť aspoň odborný seminár s medzinárodnou účasťou: Z dejín života Slovákov v Bulharsku (12. máj 1994) usporiadaný pri príležitosti 110. výročia príchodu prvých Slovákov do Bulharska. K čiastkovým odborným problémom sa vyjadrovali významní odborníci: J. Botík, V. Blanár, A. Habovštiak, S. Buralasová, M. Babiak, J. Vaculík, J. Ďuriš, Š. Zelenák, ako aj ďalší znalci a krajanovia³⁸.

Spolok Slovákov z Bulharska pokračuje v týchto trendoch aj v súčasnosti. V minulých rokoch odznali viaceré prednášky, či už v Bulharskom kultúrnom stredisku alebo v „pravidelných podvečeroch v Mestskej knižnici“, v ktorých – okrem ďalších dolnozemskej spolkov – aj náš spolok približuje osudy našich krajanov – „tam i tu“.

Bez nároku na komplexnú a vyčerpávajúcu „inventúru“ (o všetkých aktivitách reemigrantov z Bulharska aj ich potomkov) nemôžeme obísť a nespomenúť aspoň v krátkosti fakty o ďalšej aktivite nášho spolku, aktivite, ktorá pretrváva a už je významným zdrojom poznania a poučenia o živote Slovákov v Bulharsku i o ich osudoch vo vlasti svojich pradedov. Aspoň pár slov treba povedať či napísať o Ročenke Spolku Slovákov z Bulharska. Doteraz vyšlo sedem zväzkov. Vedenie spolku, redakčná rada i zostavovateľ (editor Štefan Zelenák) cieľavedome, koncepčne a premyslene prístupujú pre členov spolku i širšiu verejnosť a odborníkov doma i v zahraničí, doterajšie menej známe informácie, tie spresňujú, dávajú ich do širších súvislostí, v novom svetle ozrejmuje doteraz vydané práce o našich krajanoch v Bulharsku, v Argentíne a nezabúdame ani na našich krajanov, ktorí prišli do Československa už krátko po vzniku nového štátu. Viaceré príspevky uverejnené v spolkových ročenkách približujú aj osudy našich krajanov po príchode do vlasti svojich pradedov v rokoch po „poslednej veľkej vojne“.

No napriek tomu, že reemigrácia Slovákov z Bulharska (podobne ako aj reemigrantov a presídlencov z iných krajín) sa stretla s mnohými ťažkosťami, s vážnymi problémami, dnes by sme sotva našli nášho rodáka, či jeho potomkov, ktorí by oľutovali rozhodnutie vrátiť sa domov, do vlasti svojich dávnych predkov. Hoci toto rozhodnutie, nie vždy ľahké, znamenalo často výrazný zásah do dovtedajšieho spôsobu ich života, predsa len väčšina z našich krajanov i potomkov považuje odhodlanie ich otcov, či starých otcov vrátiť sa po toľkých generáciách domov za čin múdry, rozvážny, vykonaný v pravý čas.

Udalosti, ku ktorým došlo po druhej svetovej vojne významne poznačili životné príbehy niekoľko stotisíc ľudí. Išlo o príbehy s často nepríjemnými sprievodnými javmi. Boli to udalosti, ktoré boli vážnou skúškou nielen pre našich krajanov z Bulharska, ale aj z ďalších krajín, záťažou často veľmi tvrdou a náročnou na psychiku, fyzicky namáhavou a často aj nepríjemnou, no naši ľudia opäť dokázali, že pracovitosť, úfnosť vo vlastné sily, nepoddajnosť nepriazni osudu, všetko vlastnosti zdedené po húževnatých a pracovitých predkoch, priniesli úrodu. Dokázali sme na novom a po novom obrobit' zem, zvládli sme nové a predtým nám neznáme remeslá, mnohí z náš nahliadli do bezodnej studnice poznania, vzdelania a kultúry. No nad všetkým a všetkými tróni pocit najsladší – sme doma.

V roku 1946 Československá pošta vydala sériu známok „Návrat Čechů a Slováků“

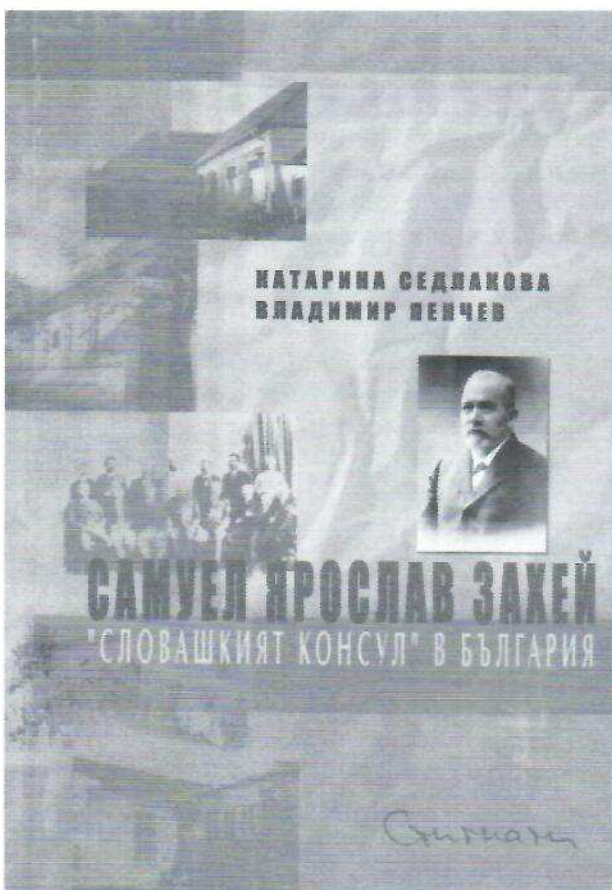
ODIŠLI STE
ZOSTALI STE NAŠI
VRÁTILI STE SA

Platnosť: do 29.2.1948

1. *Bibliografia monografií, vedeckých štúdií a odborných statí k problematike reemigrácie, presídlenia, optácie či migrácie po Druhej svetovej vojne je pomerne rozsiahla. Najväčšia pozornosť v prácach našich odborníkov sa venuje problematike výmeny obyvateľstva medzi Maďarskom a Československom. (No odborníci venujú zvýšenú pozornosť aj ďalším otázkam. Napr.: presídlenie Čechov z Volyne, reemigrácii Čechov a Slovákov z Rumunska, Bulharska, sťahovanie Slovákov z povojnovej Juhoslávie a príchody krajanov aj z ďalších krajín). Uveďme aspoň niekoľko prác: Šutaj, Š.: „Akcia Juh“ - odsun Maďarov zo Slovenska do Čiech. Sešity Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 1993, 85 strán. Faltán, S.: Slovenská otázka v Československu. Bratislava 1968; Kaplan, K.: Pravda o Československu 1945 – 1948. Praha 1990; Svetoň, J.: Slováci v Maďarsku. Bratislava 1942; Deák, L.: Slováci v maďarských štatistikách. In. Historia a politika, 3. Bratislavské sympóziium, konané 12.-15.novembra 1993, s.87-98. Aj ku kľúčovým problémom reemigrácie Slovákov z Bulharska existuje už pomerne dostatočné množstvo kvalitnej odbornej literatúry. Spomeňme aspoň niektoré tituly. Michalko, J.: Naši v Bulharsku, Päťdesiat rokov ich života, práce, piesne a zvykov, Myjava, 1936, s. 387; Hrozičiek, J.: Slováci v Bulharsku, Matica slovenská, 1985, s.165; Botík, J.: Slováci v Bulharsku, Slovenské národné múzeum. Bratislava 1994, s. 80; Botík, J.: Dolnozemskí Slováci, vydavateľstvo Ivan Krasko, Nadlak 2011, s.355. Veľa podnetných štúdií, odborných statí či príspevkov spomienkového charakteru nájdeme predovšetkým v Ročenke Spolku Slovákov z Bulharska (doposiaľ boli publikované: 1992, 1993, 1994, 1997, 2001, 2005, 2008). Celkovú atmosféru povojnovej doby odráža aj slovník príspevkov uverejňovaných v rozhlase či printových médiách. Pokiaľ ide o návrat Čechov a Slovákov zo zahraničia, najväčšiu frekvenciu vykazujú tieto výrazy: repatriant, reemigrant, dosídlenec, presídlenec, optant, vysídlenec, vyhnanec, náborista, dôverník, odsun, usídľovanie, adaptácia, integrácia, dôverník, zlatokop. O atmosfére v oblasti spoločenskej, kultúrnej a politickej veľa napovie aj dobový slovník médií: konfiškácia, národný súd, ľudový súd, vojnový zločinec, šmelinár, režimista, gardista, kontingent, prídellový systém, čierny obchod.*
2. *Labáth, A.: Naši na Slovensku. In: Národný kalendár na rok 1928, Petrovec 1927, s.82-85; Jančovic, J.: Slováci – kolonisti z Dolnej zeme usadení v medzivojnovom období na južnom Slovensku. In: Slováci v zahraničí, č. 15, Martin 1989.*
3. *Jovankovič, S.: Príspevok k problematike reemigrácie Slovákov z Juhoslávie do Československa v rokoch 1945-1948, s.17-24. In: Ročenka Spolku Slovákov z Juhoslávie, č. 4, Bratislava 2010.*
4. *Podrobnejšie o životných osudoch rozvetvenej rodiny Ambrušovcov píše Ján Botík v obsiahlom odbornom článku: Z histórie a odkazu dolnozemskej Ambrušovcov, Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska, Bratislava 2008, s. 31-52*
5. *Zelenák, Š.: Príchody a odchody (K pohnutým osudom potomkov Michala Lóciho). In: Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska, Bratislava 2008, s. 71-76*
6. *Botík, J.: Slováci v argentínskom Chacu. Historický a etnokultúrny vývin pestovateľov bavlny. Bratislava: Lúč 2002. Viaceré zaujímavé detaily k tejto téme autor uvádza aj vo svojej odbornej stati: Slovenskí vysťahovalci z Bulharska do Argentíny. Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska, Bratislava 1992.*
7. *Český kurýr, 5.9.1945.*
8. *Naše vojsko v SSSR, 15.4.1945, s. 4-5.*
9. *Podrobnejšie Hrozičiek, J.: Slováci v Bulharsku. Martin, 1985., s. 100*
10. *Claude, B.: Reemigrácia Slovákov po druhej svetovej vojne v kontexte vtedajšej legislatívy Československej republiky. In: Slováci v zahraničí, Mať volá II., Matica slovenská 2008, s. 20-24.*
11. *Bobák, J.: Výmena obyvateľstva medzi Československom a Maďarskom (1946-1948). In: Slováci v zahraničí, č.8, Matica slovenská 1982.*
12. *Doval, P.P.: Problém presídlenia Slovákov z Juhoslávie, Rumunska a Bulharska z hľadiska národne-sociálneho, Bratislava 1947, s. 3-4.*

13. Zelenák, Š.: *Konečne doma*, Zborník materiálov z odborného seminára – Dlhé hľadanie domova, 22.novembra 1997. Galanta. Bratislava 2000, s. 8-17.
14. Hrozičiek, J.: *Slováci v Bulharsku*. cit.d.s. 103-104.
15. Botík, J.: *Slováci v Bulharsku*. Bratislava: SNM 1994, s. 65 a nasl.
16. *Podrobnejšie: Hrozičiek, J.: Slováci v Bulharsku. cit.d. s. 98.*
17. *Údaje uverejnil M. Benža v odbornej stati: Reemigrácia vo výsledkoch sčítania ľudu v roku 1950. In: Slováci v zahraničí, Mať volá II., Matica slovenská, 24., 2008, s. 25-35.*
18. *Đuriš, J.: Niektoré demografické a vzdelávacie poznatky o Slovákoch presídlených z Bulharska. In: Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska, Bratislava 1994, s. 49-62*
19. *O aktivitách Matice slovenskej v prvých povojnových rokoch, najmä pokiaľ ide o pomoc presídlencom a reemigrantom podrobnejšie píše: Eliáš, M.: Matica slovenská a Mať volá. Účasť Matice slovenskej na reemigrácii Slovákov z Maďarska. In: Slováci v zahraničí, č. 24, Matica slovenská 2008, s. 36-49.*
20. *O konkrétnych aktivitách Slovenskej ligy v prvých povojnových rokoch podrobnejšie píše Róbert Letz v materiálovo podloženej stati: Starostlivosť Slovenskej ligy na Slovensku o reemigrantov v rokoch 1945-1948. In: Slováci v zahraničí, č. 24, Matica slovenská 2008, s. 61-67.*
21. *Zelenák, Š.: K niektorým problémom reemigrácie Slovákov po druhej svetovej vojne. In: Konečne doma, Zborník materiálov z odborného seminára: Dlhé hľadanie domova, 22.novembra 1997, Galanta, s. 8-17.*
22. *Podrobnejšie: Hrozičiek, J.: cit.dielo s. 106.*
23. *Hrozičiek, J.: cit.d. s. 106-107.*
24. *List Júliusa Déreera, „farára a národovca“ v Modre odoslaný 17.3.1949 povereníkovi vnútra uvádza niektoré ďalšie konkrétne fakty o situácii v Tekovských Lužanoch.*
25. *Štkp. Dohňanský: Dodatok k mojej zpráve zo dňa 19.4.1949(Sekretariát povereníka vnútra zprávu prijal 16.5.1949).*
26. *O osude prisťahovalcov píše aj Jančovic, J.: Navrátilci, Navrátilci z Bulharska, s. 172-176. Matica slovenská 2007.*
27. *Hrozičiek, J.: Slováci v Bulharsku . cit.d. s. 107.*
28. *Podrobnejšie o tom píše L.M. (Ladislav Mňačko) Roľnícka nedeľa 13. jún 1948, s. 4. Naši krajanovia sa vo svojich pokusoch mohli oprieť o skúsenosti z pestovania nových plodín v druhej polovici 30. rokov: cukrová repa, konope, sója, ľan, repka, bavlna a ďalšie predtým menej známe plodiny. Gorna Mitropolija sa aj v tomto stáva vzorovou dedinou v celoštátnom merítku.Podrobnejšie o tom píše V. Petkov v knihe Meždu dva drumu. Iz minaloto na selo Gorna Mitropolija., str. 43. Sofia 2005.*
29. *Mňačko, L.: Žatva slovenskej ryže, In: Roľnícka nedeľa 17.októbra 1948, s. 5.*
30. *Podrobnejšie: Hrozičiek, J.: Slováci v Bulharsku „cit.d. s. 107.*
31. *Hrozičiek, J.: Slováci v Bulharsku „cit.d. s. 108.*
32. *Podrobnejšie o tom píše Hrozičiek, J.: Slováci v Bulharsku „cit.d. s. 108. „Pre osídlenie asi 1000 rodín Slovákov z Bulharska niet reálnych možností na Slovensku“: píše tajomník PPPR Ministerstvu zahraničia (5.2.1949). S viacerými materiálmi s podobným obsahom pracuje J. Hrozičiek v citovanom diele.*
33. *Zmluvu uverejnil Hrozičiek, J.: Slováci v Bulharsku „cit.d. s. 110-111. Spolok Slovákov z Bulharska uverejnil úplné znenie Zmluvy o úprave presídlenia osôb slovenskej národnosti z Bulharska do Československa v Ročenke Spolku Slovákov z Bulharska, Bratislava 2008, s. 133-135.*

34. Kabzáni, M.: *Ako sa Slováci z Bulharska dostali do slobodného kráľovského mesta Skalica*. In: *Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska, Bratislava 2008, s.90-93.*
35. *Údaje o tejto forme vzájomnej pomoci pri hľadaní vhodného zamestnania pripravila Anna Koláriková. Prvý raz odzneli tieto informácie v prednáške Š. Zelenáka k 65. výročiu reemigrácie Slovákov z Bulharska (prednáška bola 26.11.2015 v Bulharskom informačnom stredisku).*
36. Botík, J.: *Slováci v Bulharsku, Slovenské národné múzeum, Bratislava 1994, s. 66. Na tieto problémy upozornil už v roku 1937 aj farár Mikuláš Mitál, keď v liste adresovanom biskupovi napísal aj takúto žiadosť: „Nakoniec Vás úctivo prosím, dôstojný pán biskup, aby ste do pastierskeho listu, o ktorý ste bol p. učiteľom Topoľským požiadaný, dotkol sa niekoľkými slovami i otázky križeného manželstva a pokrvného príbuzenstva. Menovite v otázke pokrvného príbuzenstva nie sú tunajšie krajinské úrady dosť prísne, a pretože nám hrozí z toho degenerácia, prosíme Vás o napomenutia v sľúbenom pastierskom liste. Veríme, že posluží to našej veci.“ Mikuláš Mitál, Podem, 18.11.1937.*
37. *Stanovy Spolku Slovákov z Bulharska boli registrované na Ministerstve vnútra SR 15.8.1990 pod registračným číslom VVS/1-900/90-2807.*
38. *Príspevky, ktoré odzneli na uvedenej konferencii sme uverejnili v Ročenke Spolku Slovákov z Bulharska, Bratislava 1994 a 1997.*

Samuel Jaroslav Zachej „slovenský konzul“ v Bulharsku, Sofia 2010

Slováci a slovakistika v Bulharsku, Sofia, 2009

MATICA SLOVENSKÁ
Krajanské múzeum Matice slovenskej

Spolok Slovákov z Juhoslávie, Spolok Slovákov z Maďarska, Spolok Slovákov z Rumunska, Spolok Slovákov z Bulharska na Slovensku si Vás dovoľujú

P O Z V A Ť

na sympóziu k 60. výr. reemigrácie a repatriácie Slovákov – *Mať volá*
a prezentáciu publikácie *Ročenka Slováci v zahraničí Mať volá II,*

17. júna 2008 (utorok)

v Jozefínskej knižnici KM MS, Grösslingova 23, Bratislava o 13.00 hod.
pod záštitou predsedu Matice slovenskej Jozefa Markuša

Gestor podujatia Stanislav Bajaník, riaditeľ Krajanského múzea
Matice slovenskej

**R.S.V.P. do 10. júna 2008 na: +2/52925074, +905 472 583 e-mail
zsms@matica.sk**

Pracovný program 13.00 – 16.00 hod.

1. Odhalenie Pamätnej tabule na priečelí Matice slovenskej v Bratislave
 2. Otvorenie – S. Bajaník (moderátor sympózia) – 5 min.
 3. Privítanie – J. Markuš, predseda MS – 5 min.
 4. Uvedenie témy - hlavný referát – Š. Zelenák, predseda ZSDS – 20 min.
 5. Koreferáty
 - S. Jovankovič- krátke zhrnutie výskumu – 10 min.
 - Juhoslávia – 10 min.
 - M. Paríková – príchod Slovákov z Maďarska – 10 min.
 - M. Andráš – príchod Slovákov z Poľska – 10 min.
 - S. Bajaník – MS a Mať volá – 10 min.
 - J. Porubský – príchod Slovákov z Rumunska – 10 min.
 - J. Bobák – príchod Slovákov z Ukrajiny – 10 min.
 - C. Baláž – príchod Slovákov z Európy – 10 min.
 6. Diskusia – účastníci – á/10 min.
 7. Prezentácia publikácií: *Ročenka Slováci v zahraničí – Mať volá č.24,*
Dr. Ján Bulík, vlastenec, demokrat a martýr a Kovačica pamätá
 8. Záver - S. Bajaník
- Program podlieha možným zmenám a úpravám.

SPOMIENKY REEMIGRANTOV Z BULHARSKA NA NÁVRAT DO VLASTI SVOJICH PREDKOV

Štefan Zelenák

Reemigrácia, výmena obyvateľstva, presídlenie Slovákov z európskeho zahraničia (celá zložitá problematika chápaná v tomto prípade trochu zúžene) boli a ešte stále sú predmetom skúmania zo strany odborníkov, historikov a publicistov z rôznych druhov médií. Máme na mysli vedecké konferencie, odborné semináre, či obsiahle diskusie v rozhlase a televíznych staniach. Spomeňme aspoň niektoré: odborný seminár v Galante (november 1977 – príspevky vyšli v zborníku *Konečne doma*), odborný seminár v roku 1994 zorganizovaný Spolkom Slovákov z Bulharska, významný je aj odborný seminár pripravený spolkami dolnozemsých Slovákov v roku 2007, povšimnutiahodné sú aj aktivity Združenia Spolkov dolnozemsých Slovákov a pod.

Ján Klátik

Pre bližšie spoznávanie tak významných udalostí, ktoré sa odohrávali po skončení druhej svetovej vojny v ČSR je potrebné si všímať aj názory jednotlivcov, zachytiť spomienky krajanov na príchod do vlasti, po dlhých rokoch hľadania skutočného domova. Jednou z metód, dosť intenzívne používanou v posledných rokoch, je zisťovanie názorov pomocou dotazníkovej metódy. Aj náš spolok – inšpirovaný veľmi úspešne realizovaným výskumom dotazníkovou metódou Spolkom Slovákov z Juhoslávie – sa rozhodol spýtať sa touto formou našich krajanov na ich spomienky na príchod do ČSR.

Dotazník Spolku Slovákov z Bulharska má dve časti:

1. Odchod z Bulharska
2. Príchod do ČSR

Dotazník sme poslali 50 krajanom a vyplnený dotazník sme očakávali do 15.8.2016. Dostali sme 23 vyplnených dotazníkov. Pravda je, že sme očakávali viac odpovedí, no aj takú návratnosť považujeme za uspokojivú.

Štruktúra respondentov podľa pohlavia:
ženy – 10; muži – 13.

Štruktúra respondentov podľa posledného miesta pobytu v Bulharsku:

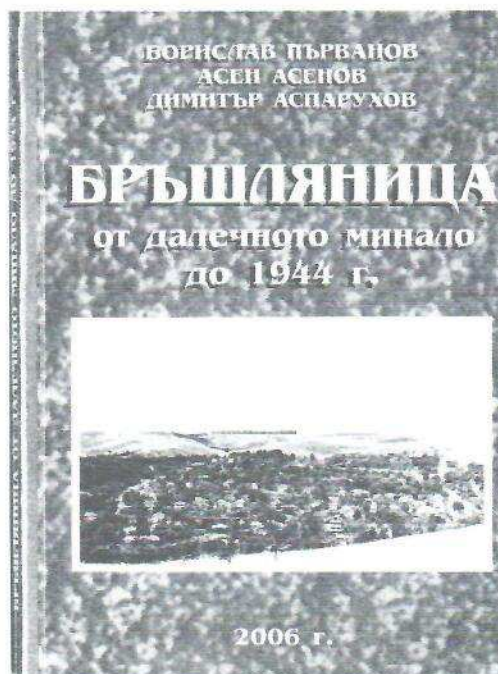
Gorná Mitropolija – 16
Brašljanica – 2
Podem – 5

Rodina Štefana Ďuriša - Malacky 13. 1. 1970

I. ODHOD Z BULHARSKA

1. Dátum presídlenia: Rodiny väčšiny respondentov sa presťahovali najmä v rokoch 1945, 1946, 1947, no veľký počet krajanov prišiel v rokoch 1949/1950, veľká skupina prišla aj v roku 1957. Individuálne príchody boli aj v nasledujúcich rokoch (podrobnejšie údaje uviedol J. Ďuriš v našich ročenkách).
2. Dôvod reemigrácie:
 - túžba vrátiť sa na Slovensko, snaha zlepšiť hospodárske, sociálne a kultúrne podmienky pre život svojich detí
 - príchod do ČSR – záchrana pred asimiláciou, návrat do vlasti svojich dávnych predkov ako prostriedok zvýšenia vzdelanostnej úrovne svojich detí
3. Forma presídlenia:
 - vlakové transporty (1946 – 1947)
 - loďou (1945 – 1948)
 - transporty v rokoch 1949 – 1950 (organizované na základe dohody ČSR - Bulharsko)
 - organizovaný príchod - 1957
 - individuálne príchody (výrazné v rokoch 1945 – 1948)
4. Odchod z Bulharska:
 - jednotlivé dediny
 - Pleven, Jasen
 - bulharské dunajské prístavy
5. Počet presídlených Vašej rodiny:
 - 7 členov – 4 rodiny
 - 6 členov – 3 rodiny
 - 5 členov – 1 rodina
 - 3 členov – 2 rodiny
 - 2 členov – 1 rodina
 - 1 člen – 1 rodina
6. Čo ste zanechali v Bulharsku:
 - dom
 - záhradu
 - kravu (v jednom prípade)
 - kone (v dvoch prípadoch)
 - polia (uviedli traja respondenti)
7. Čo ste si vzali so sebou (ako rodina):
 - ošatenie
 - len to najnutnejšie
 - niektoré rodiny (1949-1950) si vzali so sebou hydinu, ovce, ošípanú
 - hnuťelný majetok (nevýznamné množstvá)

Brašljanica - monografia

II. PRÍCHOD DO ČESKOSLOVENSKA

1. Prvé miesto pobytu v ČSR:

- Tekovské Lužany, Dolný Štál, Hroboňovo, Komárno, Bratislava, Jevišovka, Trnava, Hrabě-
tice, Hevlín, Tõň-Pusta, Horná Štubňa, Konice (okr. Kadaň), Líchov (okr. Planá).
2. Podmienky v prvých dňoch po príchode do ČSR:
 - ťažké
 - dobré
 - sklamanie
 - nespokojnosť
 3. Akú pomoc ste po príchode dostali:
 - 300 Kčs na osobu
 - úrady
 - príbuzní, osídľovací úrad
 - Slovenská liga
 - skúsenosti – pozitívne
 4. Prvé zamestnanie rodičov:
 - ŠM
 - JRD
 - súkromní roľníci (Tekovské Lužany, Komárno, Hroboňovo)
 - spokojnosť so zamestnaním (v rodinách väčšiny respondentov)
 5. Vaše zaradenie do školy:
 - Morava
 - Slovensko
 - skúsenosti – veľmi dobré
 - učitelia veľmi dobrí (chápujú, ochotní pomôcť.)
 - pozitívne
 6. Ako hodnotíte rozhodnutie Vašich rodičov reemigrovať do ČSR:
 - vďaka za prejavenu odvahu
 - urobili pozitívne rozhodnutie
 - návrat: „najmúdrejšie rozhodnutie našich rodičov“
 7. Ako hodnotíte aktivity Spolku Slovákov z Bulharska?
 - pozitívne
 - veľmi dobre
 - len tak ďalej
 - „škoda, že sme sa nezačali stretávať skôr“

Respondenti sa pri vyplňovaní dotazníkov opierali predovšetkým o vlastné skúsenosti, spomienky na významné detaily, mnohí si spomínajú na rozhovory s rodičmi či na starších súrodencov a príbuzných. Odpovede podávajú pravdivý obraz na jedno významné obdobie ich existencie, obdobie v mnohom významné a rozhodujúce pre ich ďalší život. Uvedomujeme si, že táto forma „tvorenia“ obrazu minulosti je len jednou z možností poznávania minulých udalostí.

Sme veľmi povďační našim krajanom, že nám poslali svoje zážitky, spomienky a skúsenosti z reemigrácie Slovákov z Bulharska do Československa. Naša osobitná vďaka patrí všetkým, ktorí nám poslali fotografie, fotokópie dokumentov a dôležitých listín, ktoré sa viažu k obdobiu, ktoré skúmame. Väčšinu obdržaných materiálov uverejňujeme v časti príloh a dokumentov.

Dr. PETER PAVOL DOVAL:

PROBLÉM

presídlenia Slovákov z Juhoslávie,
Rumunska a Bulharska
z hľadiska národne-sociálneho

(Základne poznatky o ich sociálnom živote.)

Vydalo Povereníctvo pôdohospodárstva a pozemkovej reformy

Roľnícka osvetová služba čis. 9.

Peter Pavol Doval: Problém presídlenia Slovákov z Juhoslávie,
Rumunska a Bulharska z hľadiska národne sociálneho, Bratislava
1947

Reemigrácia Slovákov z Bulharska do Československa
v rokoch 1945 – 1970
Akcia Mat' volá

Milá krajanka, milý krajan,

v ostatných dvoch rokoch si pripomíname 65.výročie reemigrácie Slovákov z Bulharska do Československa po poslednej 2.svetovej vojne. Aj cieľom tohto dotazníka je získať konkrétne fakty o našom príchode do Československa. Uvedomujeme si, že dotazník nemá takú historickú silu ako archívne pramene, či iné dokumenty, ale napriek tomu je vhodnou formou na získavanie zaujímavých faktov o historicky významných udalostiach.

Aj touto cestou Vás prosím o pomoc, ktorá spočíva v tom, že vyplníte dotazník a čo najskôr nám ho pošlete.

Ako vyplniť dotazník?

Pri vyplňovaní dotazníka napíšte všetko, čo považujete za dôležité, čo si myslíte, čo ste počuli od rodičov, starších súrodencov, známych..., ak máte z tohto obdobia fotografie, písomné dokumenty (stačia kópie), pošlite nám ich, aj to prispeje k zvýšeniu úrovne nášho prieskumu.

Údaje o respondentovi

Meno: Priezvisko:..... Pohlavie: muž/žena

Rok narodenia: Miesto narodenia:

Prvé miesto pobytu po príchode do ČSR:

Súčasný trvalý bydlisko:

Kontakt: telefón, e-mail...:

I. Odchod z Bulharska

1. Dátum presídlenia (deň, mesiac , rok – aspoň rok)
2. Dôvod reemigrácie (uveďte vlastné poznatky, čo ste počuli od rodičov, od priateľov , známych...)
.....
3. Išlo o organizované presídlenie (transporty 1949 – 1950), individuálne, skupinové...)
.....
4. Miesto odchodu z Bulharska
5. Počet presídlených Vašej rodiny
6. Čo ste zanechali v Bulharsku (zakrúžkovať)
 - a) Dom
 - b) Záhradu
 - c) Polia
 - d) Dobytok (uviesť aký a koľko)

7. Čo ste si vzali so sebou (ako rodina)
 - a) Nábytok
 - b) Zariadenie (obuvnícke, zámočnícke a pod)
 - c) Ošatenie
 - d) Hnuteľný majetok (uviesť aký)
8. Spôsob dopravy (loď, vlak, vlakový transport, auto...)

II. Príchod do Československa

1. Prvé miesto pobytu v ČSR
2. Podmienky v prvých dňoch po príchode do ČSR
3. Akú pomoc ste po príchode dostali (úrady, príbuzní, priatelia, krajanovia...)
4. Prvé zamestnanie rodičov, starších súrodencov.....
5. Vaše zaradenie do školy (Čechy, Morava, Slovensko, ...-pozitívne, negatívne skúsenosti)
6. Ako hodnotíte rozhodnutie Vašich rodičov reemigrovať do ČSR? (pozitíva, negatíva)
7. Ako hodnotíte aktivity Spolku Slovákov z Bulharska

Z reemigrácie a z prvého obdobia po príchode do ČSR dávam k dispozícii tieto materiály, fotografie, dokumenty:

.....

Dotazník spracoval: **Štefan Zelenák**

Váš vyplnený dotazník očakávame najneskôr do 15.8.2016!!!

Adresa:

Štefan Zelenák, Sklenárova 40, 821 09 Bratislava

Tel: 02/53415658, mobil: 0911 43 65 10

e-mail: stefan.zelenak@zoznam.sk

PRÍSPEVKY KRAJANOV

Môj príchod do Československa

Anna Hekelová, rod. Mikulášová

Musím začať od začiatku. Bývali sme v Podeme v Bulharsku. Ja, moji rodičia, aj traja súrodenci. V roku 1946 môj najstarší brat Ján Mikuláš išiel na vlastnú päsť loďou do Československa. Už bol ženatý so Zuzanou Gubikovou a mali vtedy trojročnú dcéru. Ešte sme nedostali ani správu, ako pricestoval a už odchádzal aj mladší brat Michal Mikuláš. Tiež už bol ženatý. Mal za ženu Annu Karbulovú z Vojvodova a mali iba niekoľkomesačnú dcéru. Obaja cestovali dlho, lebo bolo veľké sucho a Dunaj bol veľmi malý. Sestra Mária, vydatá za Martina Červenáka, išla prvým transportom pre bulharských robotníkov, ktorých naverbovali na práce v Sudetách, odkiaľ vystaňovali Nemcov.

Na to moja mama povedala, že bez detí v Bulharsku nezostane. Tak sa naši prihlásili na vysťahovanie ako bulharskí poľnohospodári. Do Československa sme prišli tretím transportom s tým, že ak sa nám tu nebude páčiť, vrátíme sa späť.

V roku 1947 nás priviezli do Mikulova. Umiestnili nás vo vojenských lágroch. Tam prichádzali riaditelia zo štátnych majetkov a vyberali si rodiny. Nakoľko sestra bola už v Starom Arnoštove okr. Jevičko, tak sme aj my išli tam. Moji rodičia sa tam nestihli ani zamestnať, keď brat Mišo poslal telegram, aby sme prišli do Hornej Štubne. Tam boli obaja bratia. Dostali domy po Nemcoch. Tak sme z Moravy odišli. Zostali sme v Hornej Štubni a neskôr sme tam dostali domček. Veľmi sa mi tam páčilo. Otec pracoval v Bibzovej továrni na výrobu drevených výrobkov ako sú lehátka, sánky, lyže a pod. Ja som sa na konci augusta prihlásila do 4. ročníka Meštianskej školy v Turčianskych Tepliciach. Všetky deti z Hornej Štubne tam dochádzali do školy vlakom. Po absolvovaní meštianskej školy som sa prihlásila na strednú školu. Vtedy mala názov Ústav pre učiteľky materských škôl, neskôr bola premenovaná na Pedagogickú školu.

Nakoľko sa rodičia dozvedeli, že prídu na Moravu ďalší Slováci z Bulharska, rozhodli sa v r. 1949 vrátiť do Jevišovky. Otec bol murár, tak opravoval domy, do ktorých sa mali nasťahovať. Tak ako oni, aj my sme zanechali v Bulharsku naše nehnuteľnosti. Otec tam postavil pre našu rodinu na tú dobu moderný trojizbový dom s veľkými oknami, s kuchyňou, komorou a pivnicou. Bulharská a čsl. vláda sa dohodli na finančnom vyrovnaní za majetky, ktoré tam Slováci nechali. Preto moji

Združenie Spolkov dolnozemskej Slovákov na Slovensku

Vás srdečne pozýva na

I. ročník dolnozemskej „klbásiady“

ktorý sa uskutoční v sobotu 16. októbra 2004 od 10.00 hod.

v priestoroch Západnej terasy Bratislavského Hradu, Kaviareň „Mária Kristína“

Program:

10.00 hod. slávnostné otvorenie

prítomných pozdraví zástupca parlamentu SR, známi herci a interpreti slovenských ľudových piesní, richtár oravský a richtár horehronský

v rámci prezentácie „klbás“ vystúpia so svojim programom /spev, hovorené slovo/
Slováci z Bulharska, Maďarska, Rumunska a Srbska a Čiernej Hory

Tešíme sa na Vašu účasť!

Letáčik – 1. ročník dolnozemskej „klbásiady“

rodičia v r. 1949 poslali splnomocnenie maminmu bratovi Jánovi Jesenskému, aby náš nehnuteľný majetok prešiel repatriáciou. Tieto peniaze síce prišli do pražskej banky, ale vlastníkom neboli priamo vyplatené.

Keď sa rodičia odsťahovali na Moravu, počas štúdií som bývala na internáte. Po absolvovaní školy učiteľky Bratislavský kraj rozmiestnil po celom Slovensku.

Vrátim sa k rodičom. Mama pracovala na váhe, kde vážila vlečky so senom, obilím a pod. a zapisovala denné výkony robotníkov. Ráno a večer zasa robila v mliekárni, kde od súkromníkov odoberala mlieko a chladila ho. Časť mlieka si odkúpili drobní občania, zvyšok dávala do veľkej konvy. Tie si chodili brať do veľkej mliekárne, ona všetko zapisovala.

Keď som sa vydala, išla som bývať aj ja do Jevišovky. V roku 1952/53 som učila na Meštianskej škole v Jevišovke. Tu som viedla aj Slovenský krúžok. Nacvičila som s deťmi krátke divadlo. Zahrali ho na Veľkú noc a malo veľmi pozitívny ohlas. Keď sa uvoľnilo miesto v materskej škole, požiadala som o preloženie. Bolo mi vyhovené. Robila som riaditeľku MŠ a viedla som aj stravovanie detí. V roku 1962 sme sa presťahovali do Trnavy. Tu som v školstve pracovala až do odchodu do dôchodku.

Z rozprávania mojej starej mamy - Anny Ferkovej rod. Kováčovej

Katka Koňariková-Koláriková

Spomínam si na babičku. Často mi rozprávala príhody z detstva, zo svojej minulosti. Pomáhalo mi to pochopiť, kto som a vďaka tomu vždy, keď som zišla z cesty, minulosť ma správne naviedla.

Minulosť so sebou prináša rôzne tajomstvá, zaujímavé a niektoré až neuveriteľné príbehy. Mnohé z nich si nezaslúžia zostať v zabudnutí, ani tí, ktorí si ich pamätajú, aby si ich vzali so sebou do večnosti.

Začiatky príbehov starých rodičov a ich starých rodičov sa rozepamätávajú ťažšie ako konce, na ktorých sme my. Ale ja som vďaka babičke kráčala po stopách tých najstarších príbehov, ich životov a priam som cítila, ako sa ma dotýkajú.

Moja babička, Anna Ferková, rod. Kováčová, pochádzala z ôsmich detí. Juraj (1918-1966), Zuzana (1920-1996), Katarína (1921-1955), Anna (1924-2015), Ján (1925-1979), Michal (1927-1997), Žofia (1930-1948) a Štefan (1932-2005). Narodili sa a vyrastali v Gornej Mitropoliji. Odchod z rodnej dediny bol ťažký nielen po citovej stránke, ale aj finančnej. Niektorí sa z rodnej zeme nikdy nedostali a spočinuli s ňou naveky. Tak to bolo aj v prípade Žofky. Babka mi rozprávala, ako sa Žofka s mamou (Zuzana Kováčová rod. Beňová, 1899-1962) spoločne odfotili na pas:

„Žofka mala chlapca, Bulhara, ale nechceli ju za neho vydať. Raz išli na nejakú zábavu a v polovici cesty jej prišlo zle, tak sa museli vrátiť. Ale keďže o pár dní mali odísť aj s mamou do Československa, dom bol už predaný, a teda zatiaľ bývali u Hruškov. Tam ležala na posteli. „Mamko moja, nikdaj ja už na moje nohy nestúpim“, boli Žofkine slová. O tri dni zomrela na ochorenie ľadvín. Mala devätnásť rokov a jej bulharský chlapec jej priniesol na hrob najväčšiu kyticu. Žofka mala už pobalené veci a o pár dní vyšli aj pasy. Zo spoločnej fotky potom Žofku odstrihli. Pochovaná je s otcom.“

Babka mi tiež rozprávala o jej odchode do Československa. Spomínala, že spolu s manželom, teda mojím dedkom (Michalom Ferkom, 1925-2002), odišli medzi prvými a museli predať periny, aby mali na lístok na vlak. Vlak ich však vysadil nie v Československu, ale na Morave. Dostali dom po Nemcoch. Babka mi vravela, že ten dom vyzeral, akoby len pred chvíľou z neho niekto odišiel, dokonca v maštali našli kravu. Príhoda, na ktorú si spomenula, sa viaže na strašidlo na povale:

*Dom zahraničných Slovákov, Mestská knižnica v Bratislave
Spolok Slovákov z Bulharska*

si Vás dovoľujú pozvať na

Michal Adamík
Zrod krídel

prezentáciu básnických zbierok

Katarína Koláriková
Hľadanie lásky

dňa 4. 2. 2004 o 17.00 hod.

*do spoločenskej miestnosti Mestskej knižnice v Bratislave na Klariskej ul. č. 16
DZS, Jakubovo nám. 12, 811 09 Bratislava, tel.: 02/529 31 786, 529 31 529, e-mail: dzs@dzs.sk*

Pozvánka na prezentáciu básnických zbierok K. Kolárikovej a M. Adamíka

„Povrávalo sa, že v tom dome majiteľa Nemca, ktorý nechcel odísť, podrezali. V noci, keď sme spali, niečo buchotalo na povale. Ja som sa bála, že je to duch toho Nemca. Ale Dedo ma len vysmial. Išiel sa pozrieť a bola to len rozbitá okenica, ktorá búchala v prievane o stenu.“

Musím sa priznať, že práve tento príbeh nemám poznačený v poznámkach, a preto sa len matne rozpamätávam na slová, ktoré babka použila pri jeho rozprávaní a nie som si celkom istá, či som ho napísala hodnoverne. A to sú tie chvíle, kedy ma mrzí, že sa to už nikdy nedozviem a musím sa spoliehať na silu toho okamihu, keď mi ho vypovedala a zanechala tak ryhu v mojich spomienkach.

Ale najkrajší príbeh odchodu do Československa má bezpochyby môj ujo (Michal Jančík). Ujo Mišo (1943) sa narodil v Gornej Mitropoliji, ale jeho mladší brat Štefan Jančík (1949) vo vlaku smerujúcom do Československa. Moja maminka, ich najmladšia sestra (Anna Koláriková, rod. Jančíková; 1954), v Bratislave.

Dúfam, že aj moja dcéra raz bude môcť povedať, aká je hrdá na to, odkiaľ pochádza a opierať sa o príbehy minulosti, ktorá sa už nikdy nevráti, ale napriek tomu ostane ako svetlo na majáku a ukáže jej ten správny smer.

Rodina Jána Sýkoru (nar. 1884), manželka Mária, rod. Ambrušová, syn Ján (medzi rodičmi), zľava Pavol, Mária, kojenec Anna. Foto: Gorná Mitropolija 1917

Moja cesta domov

Michal Jančík

My Slováci hovoríme: „Rodný môj kraj, zo všetkých najkrajší“. Môj rodný kraj je Bulharsko, ale môj domov je Slovensko. Takže som aj s mojimi rodičmi a ďalšími krajanmi cestoval z rodného kraja domov.

Bolo to v roku 1949 v decembri pred Vianocami. Mal som vtedy šesť rokov, chodil som do školy a okolnosti okolo nášho sťahovania som až tak nevnímal, ale niektoré momenty sa mi vryli do pamäti. Pamätám si, ako mi moja mama rozprávala, že pôjdeme bývať na Slovensko, ako moji rodičia všetko balili a pripravovali sa na ďalekú cestu. A ešte niečo - moja mama bola v tom čase vo vysokom štádiu tehotenstva, čo som ja ako dieťa vôbec nepostrehol. Ale postrehol som,

a to si dobre pamätám, že keď sme prišli na stanicu, moja mama nastupovala do iného vagóna ako ja. Protestoval som: „Ja si kcem ísť s mojou majkou.“ Boli tam nejaké ženy, ktoré mi vysvetľovali, že nemôžem, ale ja som nechápal prečo. Bolo to preto, lebo môj braček začal javiť záujem o tento svet. Neskôr, už počas cesty ma priviedli do sanitárneho vozňa, kde ležala moja mama a oznámila mi, že mám bračeka a opýtala sa ma ako ho budeme volať. Nevie, čo mi to vtedy napadlo, povedal som - Milanko. Nato mi mama povedala, že jej by sa páčil Števkó. No a ja ako poslušné dieťa, súhlasil som. Môj brat sa volá Štefan Jančík a možno ani neviete, že vám prostredníctvom televíznych novín prináša dianie zo sveta. Je totiž kameraman v spravodajstve RTVS. Takže vycestovali sme z Bulharska traja a na Slovensko sme prišli štyria. Priebeh cesty si až tak nepamätám, viem iba, že sa ma vždy ujali nejaké rodiny, alebo ženy - mami-ne kamarátky. Môj otec sa mi venovať nemohol, pretože všetci chlapi dozorovali nad transportom, lebo všetci sme si viezli aj skromné imanie, ako nábytok, oblečenie a. p. No a tiež statok – ovce, svine atď.

Horný rad zľava:

Mrenica Ondrej, nar. v Bulharsku

Mareček Ondrej, nar. v Bulharsku

Melich Michal, nar. v Bulharsku

Dolný rad zľava:

Juhás Ján, nar. v Rumunsku

Fodor František, nar. v Rumunsku

Mareček Ján, nar. v Bulharsku

No! Lenže my sme neprišli na Slovensko, ako nám bolo sľubované, ale na južnú Moravu. Náš transport zastavil v Hrušovonoch, odkiaľ nás ďalej transportovali do určených dedín: Hevlín, Hrabjetice a Jevišovka, vtedy ešte Frelichov. Našu rodinu ubytovali v Hevlíne. Bolo to 24.12.1949, čiže na Štedrý deň. V dome, ktorý nám bol pridelený, sme strávili Štedrý večer tak, že sme si ustlali

na zemi a uložili sa k spánku. Lenže decembrové noci sú chladné najmä v nevykúrenej miestnosti, kde sme spali. Najťažšie to znášal môj malý brat, ktorý bol ešte len týždeň na svete. V tej zime nám skoro zamrzol. Nebolo inej pomoci, otec v noci zobudil susedov a požiadal ich o pomoc. Boli to tiež presídlenci ako my, lenže z Rumunska a volali sa Tótovcí. Boli to veľmi milí a ochotní ľudia. Hneď nás prichýlili, a tak sme prežili prvú noc v novom domove. Na druhý deň išiel otec na príslušný úrad, myslím že MNV, kde požiadal o pomoc. Hneď sa o nás postarali. Priviezli nám kachle, tzv. „klubovky“, drevo a uhlie. Takto sme začínali v novom domove, ale doma sme neboli.

Ďalšia rodina, ktorá sa nás ujala bola rodina Maglovská. Boli to tiež presídlenci z Rumunska a mamini vzdialení príbuzní. Táto rodina nám bola vo všetkom veľmi nápomocná, dokonca teta Maglovská sa stala krstnou mamou môjho malého brata.

Aj keď na južnej Morave žijú veľmi príjemní ľudia a nažívali sme s nimi v úplnej zhode a porozumení tak ako s Bulharmi v Bulharsku, túžba žiť doma na Slovensku bola silná. Postupne v nás dozrieval plán o presťahovaní sa na Slovensko. Pamätám si výrok nášho otca: „Ni zato sme išli z Bugárskej, aby moje deti boli Češi“. A mal pravdu. Jeden z hlavných dôvodov presídlenia z Bulharska bol ten, že sme sa chceli vyhnúť asimilácii. Je jedno či ma asimiluje Čech alebo Bulhar. A tak sme sa opäť sťahovali, a to do Bratislavy na Slovensko! Naša rodina bola prvá, ktorá sa k tomuto kroku odvážila. Lenže nebolo to také jednoduché. My sme vlastne tajne emigrovali z Moravy na Slovensko, pretože úradnou cestou to nebolo možné. Po presťahovaní sa do Bratislavy - Prievozu nás prichýlili Ferkovci, mamina sestra. Ešte však nebol všetkému koniec. V Bratislave nás nechceli prihlásiť k trvalému pobytu, pretože úrady nám to nepovolili a hrozila nám deportácia späť na Moravu. Našťastie sa v tom čase zakladali JRD a otec vstúpil do takéhoto družstva. To nám pomohlo, mohli sme sa prihlásiť k trvalému pobytu, bol nám pridelený dom tzv. konfiškát po Nemcoch, ktorí boli po vojne deportovaní do Rakúska a Nemecka.

Som veľmi povďačný iniciátorom myšlienky reemigrácie Slovákov do vlasti, ale najmä mojim rodičom, že mysleli na budúcnosť svojich detí, a že nič ich nezastavilo pred cieľom žiť na Slovensku.

Rodokmeň ČERVENÁK

Milan Červenák

Každý z nás má chvíľky, keď rozmýšľa o svojom pôvode. O tom, odkiaľ pochádza, kde a kedy žili jeho predkovia, prečo žijeme práve tu a práve teraz. Aj mňa pochytila zvedavosť získať odpovede na niektoré z týchto otázok. Preto som strávil niekoľko dní a týždňov pátraním po minulosti mojej rodiny a mojich predkov a chcel by som sa s vami podeliť o rodokmeň našej vetvy rodu Červenák.

Na začiatok by som sa rád predstavil. Volám sa Milan Červenák a narodil som sa 2.7.1955 ako najmladší syn mojim rodičom Jánovi Červenákovi a Zuzane rod. Puškárovej. Mám ešte štyroch starších súrodencov, a to Michala nar. v r. 1953, Pavla nar. v r. 1948, Jána nar. v r.1946 a Aničku nar. 28.2.1945, všetci narodení v Gornej Mitropoliji, v Bulharsku. Môj otec Ján Červenák sa narodil 5.10.1919 ako štvrté dieťa rodičom Adamovi Červenákovi a Anne rod. Mikulášovej. Okrem neho mali moji starí rodičia ešte 7 detí a to Adama, Máriu, Annu, Martina, Juraja, Pavla a Ondreja. V súčasnosti je žijúci už len Pavol. Dňa14.6. tohto roku sa dožil deväťdesiatky, nech mu pán Boh dá ešte veľa, veľa zdravia a síl do ďalších rokov. Rád by som ešte pre zaujímavosť uviedol, že najmladší syn môjho strýka, bači Adama je Štefan Červenák, ktorého iste všetci veľmi dobre poznáte. Je totiž súčasným predsedom nášho spolku Slovákov z Bulharska.

Rodina Jána Červenáka pred odchodom na Slovensko v r. 1959

Môj dedo Adam Červenák sa narodil 22.12.1885 v Kovačici v Srbsku rodičom Jánovi Červenákovi a Márii, rod. Zámečnikovej, ako štvrté z piatich detí. Najstarší bol Ján, nar. 15.9.1872. Potom mali dcéru Juditu nar. v r. 1874, ktorá ale zomrela v r. 1897 už ako vydatá za Michala Kováča. Ešte sa im narodil aj syn Peter v r. 1881, ale tiež ako maličký v r. 1882 aj zomrel. No a potom sa im narodil môj dedo Adam a nakoniec ako najmladší Martin 26.12.1887. Všetci v Kovačici, kde naši predkovia žili skoro 100 rokov. Až v r. 1897 sa všetci traja vtedy žijúci bratia, teda Ján, Adam a Martin rozhodli presťahovať do Bulharska skúsiť šťastie a hľadať životné istoty spolu s mnohými ďalšími Slovákami. Ján bol už ženatý s Annou rod. Marčekovou, ale ako môžeme vidieť môj dedo

Adam mal v r. 1897 len 12 rokov a Martin dokonca iba 10 rokov a len z rozprávania našich otcov vieme, ako ťažko sa museli pretĺkať životom a čo všetko si museli zažiť, kým sa postavili na „vlastné nohy“.

Vráťme sa však k samotnému rodokmeňu. Ako som už spomenul, otec nášho deda Adama, Ján sa narodil 12.8.1851 v Kovačici ako prvorodený syn svojim rodičom Jánovi Červenákovi a Márii rod. Bartkovej. Treba uviesť, že toto bola už jeho druhá manželka, pretože ako prvú mal Annu rod. Lukáčovú, ktorá ale zomrela krátko po svadbe a nemali spolu deti. Takže keď mal za manželku Máriu rod. Bartkovú, narodili sa im potom ešte tri deti, a to Pavol v r. 1853, Zuzana v r. 1855 a Adam v r. 1857, ale aj Zuzana, aj Adam zomreli krátko po narodení. V r. 1858 ešte mladá ako dvadsaťšesťročná zomrela aj jeho druhá manželka. Potom mal aj tretiu manželku Annu rod. Tomanovú, s ktorou mali ešte dve deti, ale obe žiaľ zomreli ako maličké.

Takže dedo nášho deda Adama Ján sa narodil 29.4.1827 v Kovačici, ako tretie dieťa Jána Červenáka a jeho manželky Anny rod. Mišíkovej. Ako prvá sa im narodila dcéra Betka 7.3.1818 a ako druhý syn Ondrej 4.11.1821. Po Jánovi sa im narodili ešte štyri deti, v r. 1830 Adam, v r. 1832 Katka, v r. 1835 Pavol a v r. 1838 Anna, ale všetky štyri zomreli ako malé.

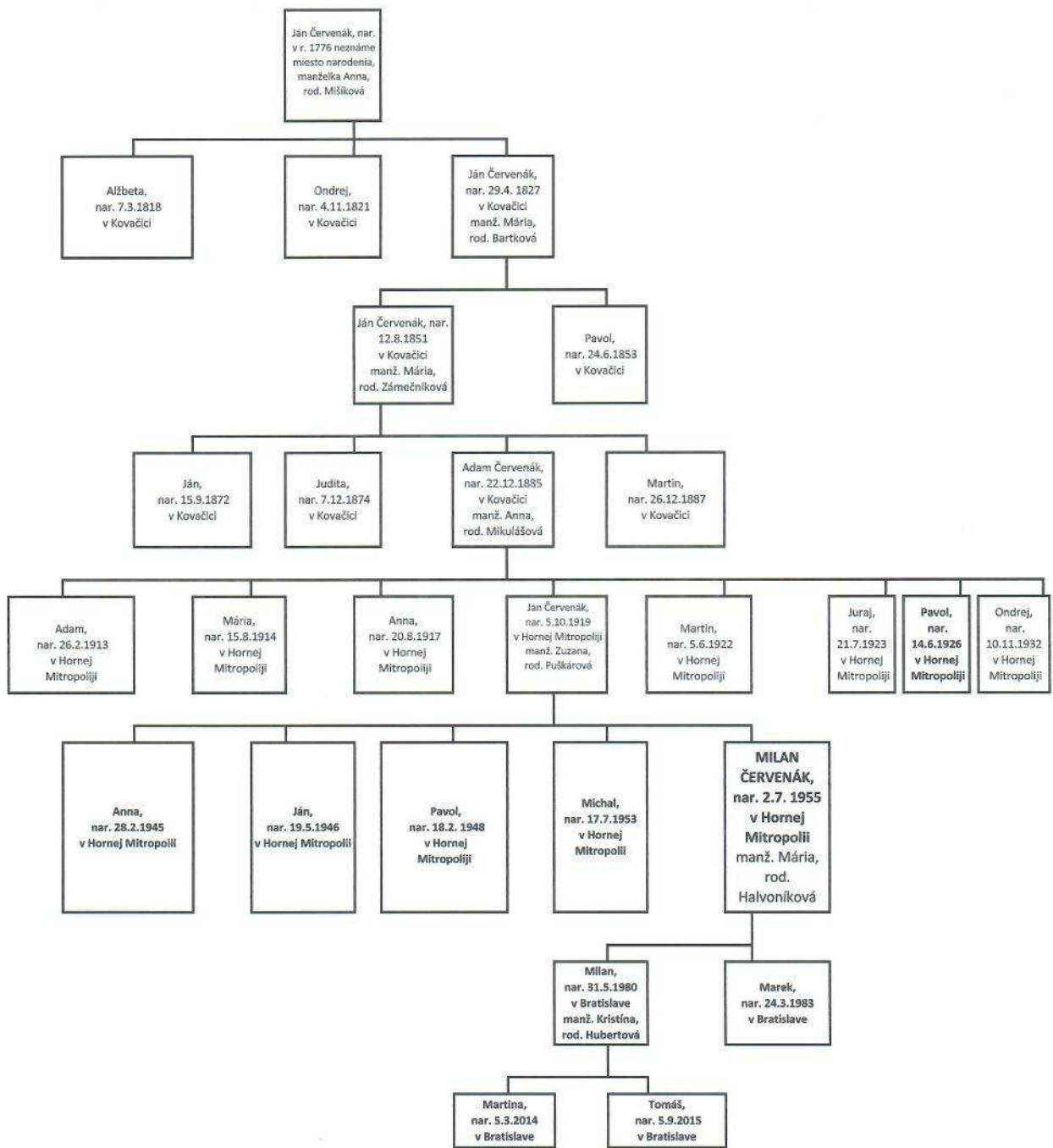
Pradedo môjho deda Adama Ján Červenák, ako som zistil z knihy úmrtí, zomrel 4.2.1844 ako 68 ročný, to znamená, že sa narodil v r. 1776, ale už sa mi žiaľ nepodarilo vypátrať, kde sa narodil, alebo odkiaľ do Kovačice prišiel. A toto sú posledné údaje, ktoré sa mi podarilo zistiť.

Rád by som uviedol, že všetky tu uvedené mená a dátumy som čerpal z matriky obce Kovačica, ktorú mi v digitálnej forme výdatným spôsobom dopomohol získať môj synovec Maroš Červenák, syn nášho predsedu Štefana Červenáka. Čiže aj jemu patrí veľká vďaka za to, že sa teraz môžem s týmito faktami podeliť aj s vami. Ďalej by som chcel poďakovať aj Zuzke Šírkovej, rod. Červenákovej, (dcére môjho strýka, bači Marcina) a jej manželovi Michalovi, žijúcich v Srbsku v mestečku

Pančevo (Šírkovci, slovenská rodina z Padiny). Aj oni mi nemalou mierou pomohli pri získavaní potrebných podkladov a informácií a majú veľkú zásluhu na tom, že som sa nakoniec odhodlal podujat' sa na túto sifyfovskú prácu, ako trefne poznamenal Ing. Ján Jančovič z Nitry, s ktorým som ako s uznávaným odborníkom na zbieranie historických faktov o živote zahraničných Slovákov tiež niektoré veci konzultoval.

Kovačická matrika je vedená v troch častiach a to Kniha narodení, Kniha úmrtí a Kniha sobášov. Je vedená od r. 1802 a jej súčasťou sú aj niekoľkoročné záznamy z matriky obce Ečka. Akokoľvek je táto matrika vedená podrobne, až pri hľadaní konkrétnych údajov, som v plnej miere pochopil slová Ing. Jančoviča o sifyfvskej práci. Môžem zodpovedne povedať, že to boli desiatky hodín strávených pri počítači, kým sa mi podarilo dať dohromady potrebné informácie. Predsa len, jedná sa o záznamy viac ako storočné a niektoré viac ako dvestoročné, písalo sa vtedy zrejme brkom a atramentom, niektoré stránky boli presiaknuté záznamom z predošlej, alebo nasledujúcej stránky, písalo sa poväčšinou v maďarčine, ale aj v nemčine či latinčine, takže aj krstné mená, ale aj priezvisko objavovali sa v rôznych formách. Tak napr. Ján je písaný ako Johanes, Joan, Joanes ale aj Janos, Pavol je raz Paulus, potom Pal ap. O „krasopise“ samotných pisárov ani nehovoriac. Cez to všetko, podarilo sa mi nazbierať veľa údajov o mojich predkoch, ktoré som potreboval. Podarilo sa mi dať dohromady veľa podkladov, ale nie dosť. Nie dosť na to, aby sa mi podarilo zistiť, z akého miesta na Slovensku pochádza náš rod Červenák.

V tejto chvíli sa mi derie na jazyk citát slovenského učiteľa v Gornej Mitropoliji, Jána Michalka z jeho knihy „Naši v Bulharsku“ z r. 1936, kde píše: „Presne zistiť pôvod každej rodiny nebolo by hádam ani možné – alebo ak, bolo by to veľmi ťažké, lebo potrebovalo by sa ísť naspäť po jednotlivých stopách, prehliadať celé matriky a postupne zisťovať staršie a staršie bydlie. K tomu však môže sa odvážať len záujemca dobre materiálne situovaný, aby vedel každú osadu navštíviť“. Ja by som to s dovolením ešte doplnil, že okrem finančných potrieb, bolo by treba aj veľa času a trepezlivosti tomu, kto by sa na toto chcel podujat'. A nakoniec, predsa len by mu to bolo asi aj márne, pretože naši predkovia odchádzali na Dolnú zem z, poväčšine, veľmi chudobných oblastí, dnes už niektoré tieto dedinky ani neexistujú, alebo sú tesne pred zánikom. Ja teda ukončujem svoju iniciatívu v tomto smere iba konštatovaním, že aj my Červenákovci pochádzame zo Slovenska a s nádejou, že možno tieto informácie dopomôžu niekomu ďalšiemu v jeho pátraní...

SLOVÁCI V BULHARSKU A V ČESKOSLOVENSKU VO SVETLE PUBLICISTIKY, POPULÁRNO-VEDECKEJ, ODBORNEJ A KRÁSNEJ LITERATÚRY

Prvé informácie o Slovákoch v Bulharsku sa objavujú v rôznych novinách, časopisoch, zborníkoch i v samostatných publikáciách. Pri ich čítaní získame prvé konkrétne informácie o rôznych stránkach zložitého a často dramatického života našich krajanov.

Správy o Čechoch a Slovákoch v ďalekej balkánskej krajine sa začali objavovať v rokoch 1901 – 1912 v časopisoch Národný hlásnik, Národné noviny a Slovenský denník. Ide o krátke informácie o našich krajanoch. Často nie sú podpísané, alebo sú uvedené len skratkou či pseudonymom (Mladý Mitropolian, De profundis). Nájdeme aj príspevky, ktoré sú už podpísané (Pavel Filko, Theodor Bálent, Samuel Zachej).

Trochu neskôr sa už objavujú príspevky o Slovákoch v Bulharsku, ktoré už majú silnejší informačný či dokonca hodnotiaci význam. Veľa cenných správ o Slovákoch v Bulharsku nájdeme vo významnej publikácii Jubilejná ročenka československé kolonie v Bulharsku 1868-1928), ktorú vydal Československý národný dům T. G. Masaryka v Sofii v roku 1929. Informácie o všetkých slovenských osadách v Bulharsku pripravili učitelia, ktorí pôsobili medzi našimi krajanmi v Bulharsku (M. Matějovská, V. Müller, J. Rusko, J. Novák, J. Findeis). V príspevkoch sa autori snažia objasniť dôvody príchodu Slovákov do Bulharska, všímajú si zložitú začiatky života v novej vlasti a upozorňujú na nezastupiteľnú úlohu vzniku slovenských škôl.

Pre Slovákov v Bulharsku mal veľký význam príchod mladého, talentovaného a pracovitého učiteľa Jána Michalku. Popri podnetnej učiteľskej, kultúrno-osvetovej, ochotníckej a telovýchovnej činnosti urobil pre tamojších našich krajanov niečo navyše – napísal ich dejiny. Ján Michalko v knihe Naši v Bulharsku, ktorú vydal vlastným nákladom, zhromaždil závažné fakty o demografických, štatistických, historických, národopisných, folkloristických, jazykovedných aj ďalších informáciách.

O polstoročie neskôr sa objavila nová monografia o Slovákoch v Bulharsku pod názvom Slováci v Bulharsku. Autorom je slovenský historik Jozef Hrozič, ktorý si všima osudy Slovákov od ich príchodu do Bulharska až po hromadnú reemigráciu do vlasti predkov. Opiera sa o publikované práce a analyzuje dokumenty zachované v bulharských a československých archívoch. Odborná stránka tejto publikácie je oslabená niektorými nepresnosťami a miestami ideologicky zaťažená interpretácia historických udalostí.

Záujem o osudy Slovákov v Bulharsku prejavili aj jazykovedci a folkloristi. Za nové poznatky vďačíme Vincentovi Blanárovi a Antonovi Habovštiakovi. Viera Gašparíková vo viacerých štúdiách objasnila ľudovú prózu (rozprávky, povesti, rozprávania zo života) Slovákov v Bulharsku.

Stretávame sa aj s pokusmi o začlenenie Slovákov v Bulharsku do významnejších syntetizujúcich prác. Prichodí nám spomenúť aspoň niektoré: Ján Auerhan – Pokus o demografiu Čechů a Slováků; Ján Svetoň – Slováci v európskom zahraničí; Ján Siracký – Slováci vo svete I, v rámci nej je významná stať Jána Botíka – Ľudová kultúra dolnozemských Slovákov a ich etnický vývin. Viaceré podnetné štúdie od Jána Botíka nájdeme v jeho knižnej publikácii Dolnozemskí Slováci.

O osudoch Slovákov v Bulharsku veľa zaujímavých faktov prinášajú aj state uverejnené v zborníkoch Slováci v zahraničí, Mať volá II. a Konečne doma.

Viaceré zaujímavé informácie o osudoch Slovákov z Bulharska nájdeme aj v Ročenke Spolku Slovákov z Bulharska. Doteraz vyšlo sedem zväzkov (1992, 1993, 1994, 1997, 2001, 2005 a 2008),

v ktorých nájdeme veľa podnetných analýz osudov našich krajanov v ďalekej balkánskej krajine i objasnenie nových možností života po návrate do vlasti svojich predkov.

Zložité osudy Slovákov v Bulharsku stali sa aj objektom umeleckého stvárnenia. Mária Topol'ská, spisovateľka a prekladateľka, dlhoročná učiteľka medzi našimi krajanmi v Bulharsku sa inšpirovala ich „príbehom“ k napísaniu zbierky noviel a poviedok *V putách zeme*, ktorá vyšla už v štyroch vydaniach. Slovákov v Bulharsku zachytila v ich konaní, myslení a činoch, všíma si ich v situáciách, keď im prichodilo tvrdo sa boriť a vyjsť zo situácií, keď mohli vyhrať i o všetko prísť, a to všetko preto, aby sa mohol naplniť hlavný zmysel ich života a tou bola zem – „ich vykupiteľka, ich záchrana, ich šťastie i prekliatie, ktorá ich spájala i delila, otvárala v nich to dobré i zlé, aby ich napokon na konci prikryla“. Áno, o tom píše vo svojich novelách M. Topol'ská, lebo vedela o nás viac ako mnohí iní.

BOTÍK, J.: Slováci v Bulharsku, Bratislava: SNM 1994, s.75-76

Češi a Slováci v cizině v roce 1945 (v tisících)			
Země	Češi	Slováci	Celkem
Albánie	0,2	0,0	0,2
Belgie	4,0	2,0	6,0
Bulharsko	1,0	3,0	4,0
Francie	5,0	15,0	20,0
Itálie	0,7	0,3	1,0
Jugoslávie	50,0	80,0	130,0
Maďarsko	6,0	470,0	476,0
Německo	15,0	3,0	18,0
Nizozemsko	1,0	0,5	1,5
Polsko	35,0	25,0	60,0
Rakousko	50,0	10,0	60,0
Rumunsko	15,0	45,0	60,0
švédsko	0,2	0,0	0,2
švýcarsko	1,9	0,1	2,0
SSSR	60,0	10,0	70,0
Velká Británie	3,5	0,5	4,0
Ostatní Evropa	0,3	0,2	0,5
Evropa celkem	248,8	664,6	913,4
Asie	3,2	2,0	5,2
Afrika	0,7	0,3	1,0
Kanada	2,9	40,0	42,9
USA	520,4	484,4	1004,8
Argentina	20,0	25,0	45,0
Ostatní Amerika	3,6	1,9	5,5
Amerika celkem	546,9	551,3	1098,2
Austrálie a Oceánie	0,8	0,2	1,0
Úhrnem v zahraničí	800,4	1212,4	2018,8

Pramen: SÚA, fond Ministerstvo práce a sociální péče, k. 268.

Češi a Slováci v cudzine v roku 1945 (v tisícach)

BIBLIOGRAFIA PRÁC O SLOVÁKOCH V BULHARSKU

Zostavil: Štefan Zelenák

- ADAMÍK, M.: V pamäti striedajú sa roky. Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska, Bratislava 1992, s. 2.
- ADAMÍK, M.: Čítanie v ročenke. Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska, Bratislava 1997, s. 85–86.
- ADAMÍK, M.: Zrkadlo času. Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska, Bratislava 1997, s.57–58.
- ADAMÍK, Š.: Spomienky na moje pôsobenie v Zambii. Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska, Bratislava 2005, s.53–65.
- ADAMÍK, Š.: Básne. Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska, Bratislava 2008, s. 124–129.
- Ako žijú Slováci v Bulharsku. Slovenský denník č. 262, roč. 19, 14.11.1936.
- AMBRUŠ, M.: Naši v Bulharsku. Slovenský denník č. 82, 8.4.1927.
- AMBRUŠ, M.: Moja prvá cesta do Československa. Slovenský denník č. 53, 3.3.1928.
- AMBRUŠ, M.: Dobre došli. Slovenský denník, 3.2.1929.
- AMBRUŠ, M.: Máš tabak? Slovenský denník, 8.3.1929.
- AMBRUŠ, M.: Mátoha. Slovenský týždenník, Nadlak, č. 23, 1.9.1929.
- AMBRUŠ, M.: Naši v Bulharsku. Krajana, Praha, 1.8.1934.
- AMBRUŠ, M.: Voľby. Slovenský denník, 16.6.1935.
- AMBRUŠOVÁ, L.: Sokolie hniezdo v zemníku. Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska, Bratislava 1992 s. 34–37.
- AMBRUŠOVÁ, L.: Z rodinnej kroniky. Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska, Bratislava 2001, s. 62–64.
- AMBRUŠOVÁ, L.: Na Tôni-Puste. Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska, Bratislava 2001, s. 65–69.
- AMBRUŠOVÁ, L.: Žitný ostrov v roku 1938. Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska, Bratislava 2008, s. 99–101.
- AMBRUŠOVÁ - ŠEBESTOVÁ, A.: Moje prvé skúsenosti. Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska, Bratislava 1993, s. 88–90.
- AUERHAN, J.: Pokus o demografiu zahraničných Čechů a Slováků. Československá vlastivěda, Praha 1933.
- BABIAK, M.: Slováci v Bulharsku v literárnej tvorbe Márie Topoľskej. Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska, Bratislava 1994, s.39–44.
- BABIAK, M.: In: M. Topoľská: V putách zeme, Vydavateľstvo I. Krasko, Nadlak 2014, s.95-101
- BAČOVÁ, V.: Historická pamäť a identita. Košice: SAV 1996.
- BAJANÍK, S.: Pomník minulosti na pamäť budúcnosti. Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska, Bratislava 1994, s. 5–6.
- BÁLENT, T.: Gorno Mitropolija. Národné noviny č. 126, roč. 43, 1912.
- BÁLENT, T.: Politický pohľad. Národné noviny č. 127, roč. 43, 29.10.1912.
- BEZÁKOVÁ, K.: Pohľad na život Slovákov v Bulharsku cez spomienky pani Judity Kolárikovej. Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska, Bratislava 2001, s. 83–92.
- BIELIK, F. - SIRACKÝ, J.: Slováci vo svete 1-2, MS: Martin 1980.
- BIELIK, F. - SIRACKÝ, J. – BALÁŽ, B.: Zahraniční Slováci a materinský jazyk. MS: Martin 1990.
- BITUNSKI, P.G.: Selo Gorna Mitropolija. Plevenski okrg. Sofija 2007.
- BITUŠÍKOVÁ, A. (Ed.): Kultúrna a sociálna diverzita. Banský Bystrica, UMB 2007.

- BLANÁR, V.: Vplyv bulharčiny na jazyk Slovákov a Čechov v Bulharsku. Jazykovedný zborník SAV 5, Bratislava 1951.
- BLANÁR, V.: Vývin jazyka slovenskej a českej menšiny v Bulharsku. *Slávia* 22, 1953.
- BLANÁR, V.: K zániku slov v ľudovej reči. *Jazykovedné štúdie* 2, 1957.
- BLANÁR, V.: Jeden prípad medzislovanských jazykových vplyvov. Nárečie malej jazykovej skupiny v Pišurke v Bulharsku. *Studie a práce lingvistické I*, Praha 1954.
- BLANÁR, V.: Vlijaneto na balgarski ezik varchu ezika na Slovacite i Čechite v Balgarija. *Ezikovedsko-etnografski izsledovanija v pamet, akad. R. Romanski*, Sofia 1960.
- BLANÁR, V.: Jazyk slovenskej menšiny v Bulharsku zo sociolingvistického hľadiska. *Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska*, Bratislava 1994, s. 17-23.
- BORGUEA, M. - ŠVIHRAN, L.: *Tu sa usadíme*. Bratislava 1979.
- BOTÍK, J.: Ľudová kultúra dolnozemskej Slovákov a ich etnický vývin. In: J. Siracký a kolektív: *Slováci vo svete I*. Martin 1980.
- BOTÍK, J.: Spolok Slovákov z Bulharska. *Slovenské národné noviny* č. 43, 1991.
- BOTÍK, J.: Slovenskí vystaňovalci z Bulharska do Argentíny. *Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska*, Bratislava 1992, s. 15-22.
- BOTÍK, J.: Naberanie druhého dychu. *Slovenské národné noviny* č. 4, 1993.
- BOTÍK, J.: Ján Michalko. *Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska*, Bratislava 1992, s. 41-42.
- BOTÍK, J.: Z Dolnej zeme do Bulharska. *Slovenčinár* č. 1, roč. 3, Békéšská Čaba 1993.
- BOTÍK, J.: Mária Matějovská. *Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska*. Bratislava 1993, s. 94-96.
- BOTÍK, J.: Pamätník vojnovým obetiam v Gornej Mitropoliji. *Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska*, Bratislava 1993, s. 52-55.
- BOTÍK, J.: Historický a národno-kultúrny vývin Slovákov v Bulharsku. *Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska*, Bratislava 1994, s. 7-16.
- BOTÍK, J.: Naša výstava v Bulharsku. *Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska*, Bratislava 1997, s. 77-81.
- BOTÍK, J.: Tehliarstvo u bulharských Slovákov. *Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska*, Bratislava 2001, s. 6-14.
- BOTÍK, J.: Enkláva a diaspora ako zvláštne formy spoločenstva ľudí. *Slovenský národopis* 21, 1973, s. 496-512.
- BOTÍK, J.: Modifikácia atribútov ľudového obydľia v prostredí slovenských enkláv. In: *Slovenský národopis* 24, 1976, s. 232-236.
- BOTÍK, J.: Slováci v Bulharsku. Bratislava: SNM 1994.
- BOTÍK, J.: Kultúra zahraničných Slovákov. In: *Literárny týždenník* 1994, č. 7.
- BOTÍK, J.: Výstava «Slováci v Bulharsku» na Bratislavskom hrade. *Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska*. Bratislava 1994, s. 98-99.
- BOTÍK, J.: Slovacite v Balgarija. In: *Balgarska etnografija* 21, Sofija 1995
- BOTÍK, J.: Tam zložili aj svoji kosti. *Kultúrnohistorické hodnoty náhrobných pomníkov zahraničných Slovákov*. Bratislava 1999.
- BOTÍK, J.: Slováci v argentínskom Chacu. *Historický a etnokultúrny vývin pestovateľov bavlny*. Bratislava: Lúč 2002.
- BOTÍK, J.: Alžbeta Kiráľová. *Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska*, Bratislava 2005, s. 66-69.
- BOTÍK, J.: Etnická história Slovenska. K problematike etnicity, etnickej identity multietnického Slovenska a zahraničných Slovákov. Bratislava: Lúč. 2007.
- BOTÍK, J.: Z histórie a odkazu dolnozemskej Ambrušovcov. *Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska*, Bratislava 2008, s. 31-52.

- BOTÍK, J.: K storočnici učiteľa a zberateľa Jána Michalku. In: Ej, Bugári, Bugári. Piesne bulharských Slovákov zozbierané Jánom Michalkom. Sofia 2008, s. 9-11.
- BOTÍK, J.: Bulharskí Slováci a ich kultúrne súvislosti. In: Slovacite i slovakistika v Balgarija. Sofia 2009, s. 15-31.
- BOTÍK, J.: Prínos Márie Topoľskej k obrazu slovenskej dolnozemskej. In: M. Topoľská: V putách zeme. Nadlak 2014, s. 7-12.
- BOTÍK, J.: Vznik Československej republiky a politika krajanstva. In: Historické aspekty života dolnozemskej Slovákov. Nadlak 2014, s. 12-17.
- BOTÍK, J.: Naši v Bulharsku v reflexii Jána Michalku a Márie Topoľskej. In: V tvorivej symbióze medzi Dolnou zemou a Slovenskom. Nadlak 2015, s. 50-57.
- BOTÍK, J.: Ku konceptom štúdia dolnozemskej Slovákov z pozície materského národa. In: Dolnozemskej Slováci - hranice určenia. Nadlak 2013, s. 14-25.
- BOTÍK, J.: Sériá kníh o bulharskej obci Vojvodovo. In: Slovenský národopis 62, 2014, s. 140-143.
- BOTÍK, J.: Hlinené stavebné technológie v kolonizačom prostredí podunajsko-panónskeho priestoru v 18.-20.storočí. In: Vesnícká stavební kultura. Editori R. Malach - M. Válka, Brno 2014, s. 11-21.
- BOTÍK, J. - BOTÍKOVÁ, M.: Bilingvizmus v živote etnických minorít. In: Bilingvizmus, Minulosť, prítomnosť a budúcnosť. Bratislava: Academic Electronic Press 2002, s. 43-48.
- BOTÍKOVÁ, M.: Slováci v zahraničí. In: Slovensko. Bratislava: Perfekt 2006, s. 332 - 371.
- BURLASOVÁ, S.: Ľudové piesne Slovákov z Bulharska zo zápisov Jána Michalku. Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska, Bratislava 1994, 34-38.
- ČERVENÁK, Š. - ČERVENÁK, J.: Putovanie rodu Červenákovcov. Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska, Bratislava 1997, s. 65-70.
- ČERVENÁK, M.: Spolok Slovákov z Bulharska. Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska, Bratislava 2001, s.93-99.
- ČERVENÁK, Š.: Cesta za pomníkom. Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska, Bratislava 2008, s.104-106.
- ČERVENÁK, Š.: Za Erikou Čaučíkovou. Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska, Bratislava 2008, s.114.
- ČERVENÁK, Š.: Za Štefanom Rusnákom. Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska, Bratislava 2008, s. 115.
- ČIŽÍK, O. - MÜLLER: Naše noviny radi čítajú i v Bulharsku. Slovenský ľud. Buenos Aires, 1937.
- DE PROFUNDIS: Dva dni u slovenských osadníkov v Hornej Mitropoliji v Bulharsku. Národné noviny č. 2, 4, 5, 1907.
- DOVAL, P.P.: Problém presídlenia Slovákov z Juhoslávie, Rumunska a Bulharska, Bratislava 1947.
- ĎURICA, J.: Ako sa boria za svoje naši bratia v Hornej Mitropoliji, Nadlak, č.1š, roč.5, 31.3.1940.
- ĎURICOVÁ - SOCHOVÁ, Z.: Vyznanie učiteľky. Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska, Bratislava 1993, s. 78-83.
- ĎURICOVÁ - SOCHOVÁ, Z.: Za hrst' spomienok. Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska, Bratislava 1993, s. 41-51.
- ĎURIŠ, J.: Niektoré demografické a vzdelávacie poznatky o Slovákoch presídlených z Bulharska. Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska, Bratislava 1994, s.49-62.
- ĎURIŠ, J.: PhDr. Juraj Ďuriš. Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska, Bratislava 2005, s.71-73.
- FERKOVÁ, A.: Z rozpomienok na roky v službe. Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska, Bratislava 1994, s. 71-73.
- FERKOVÁ-KOVÁČOVÁ, A.: Z mojich rozpomienok. Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska, Bratislava 1997, s. 51-60.

- FERKOVÁ-KOVÁČOVÁ, A.: Z mojich rozpomienok II. Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska, Bratislava 2001, s. 70-73.
- FERKOVÁ-KOVÁČOVÁ, A.: Juraj Kováč. Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska, Bratislava 2005, s. 73-74.
- FILKO, P.: Z Hornej Mitropolie. Národný hlásnik č. 5, 1901.
- FINDEIS, J.: Vojvodovo. Jubilejný ročenka československé kolonie v Bulharsku 1868 - 1928. Sofia 1929.
- FRANKOVÁ, H.: Zuzana Sochová (1918-2006). Napísala, pri rakve zosnulej prečítala Viera Babenská. Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska, Bratislava 2008, s. 116-117.
- GALÁD, J.: Výkrik Slováka z Bulharska. Národné noviny č. 28, 6.3.1936.
- GAŠPARÍKOVÁ, V.: Ľudová próza Slovákov v Bulharsku. Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska, Bratislava 1993, s. 5-24.
- GAŠPARÍKOVÁ, V.: Ukážky prozaického folklóru Slovákov v Bulharsku. Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska, Bratislava 1993, s. 25-40.
- GAŠPARÍKOVÁ, V.: Tradícia a inovácia v prozaickom folklóre Slovákov v Bulharsku. Československé prednášky pre 7.medzinárodný zjazd slavistov, Varšava 1973.
- GAŠPARÍKOVÁ, V.: K súčasnému stavu prozaického folklóru Slovákov v Bulharsku. Slovenský národopis 1975.
- GAŠPARÍKOVÁ, V.: Ľudová pieseň Slovákov v Bulharsku. Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska, Bratislava 1997, s. 9-38.
- GAŠPARÍKOVÁ, V.: Contacts of Slovak Folk Prose with the Balkans. Reports de communications tchecoslovaques pour le 4.congrès de l'Associations d'études du sud-est de l'Europe. Praha 1979.
- HABOVŠTIAK, A.: K charakteristike slovnej zásoby slovenského nárečia v Hornej Mitropoliji v Bulharsku. Slavica slovac 3, Bratislava 1968.
- HABOVŠTIAK, A.: Nárečie Hornej Mitropolije s osobitným zreteľom na slovnú zásobu. Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska, Bratislava 1994, s. 24-33.
- HABOVŠTIAK, A.: Krátky slovník nárečia slovensko-gornomitropolského. Print-Servis, Bratislava 1998.
- HANÁK, L.: Po stopách Slovákov v Bulharsku. Lidé a země, Praha 1961.
- HLINČÍKOVÁ, M.: Skupinová identifikácia Slovákov z Bulharska (na príklade komunity v Trnave). Diplomová práca obhájená na Univerzite Cyrila a Metoda v Trnave 2006, 102 s.
- HLINČÍKOVÁ, M.: Slováci z Bulharska v Trnave, Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska, Bratislava 2008, s. 53-70.
- HLINČÍKOVÁ, M.: Skupinová identifikácia Slovákov z Bulharska. In.: Slovenský národopis 55, Bratislava 2007, s. 66-73.
- HOLBOVÁ, K.: Príspevok k výskumu slovenských repatriantov z rokov 1947 - 1948 v okrese Levice. In: Zborník Tekovského múzea v Leviciach 1, 1992, s. 65 - 80.
- HROZIENČÍK, J.: Účasť slovenských kolonistov v revolučnom hnutí bulharského ľudu. Československo-bulharské vzťahy v zrcadle stáletí. Praha 1963.
- HROZIENČÍK, J.: Slováci v Bulharsku. Martin 1985.
- Recenzia: Ján Botík, In.: Slováci v zahraničí 14, Matica slovenská 1988.
- HŘÍBEK, J.: Slováci v Bulharsku. Světozor, Praha, č. 26, rod. 26, 9.9.1925.
- HŘÍBEK, J.: Po stopách československé emigrace v Bulharsku. Naše zahraničí.
- CHURÝ, S.: Slovenské školstvo v Rumunsku a Bulharsku v zrkadle archívneho materiálu. Pedagogické revue č. 2, roč. 45, 1993, s. 67-78.

- CHURÝ, S.: Slovenské menšinové školstvo v Bulharsku. Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska, Bratislava 1993 s. 67-78.
- JANČOVIC, J.: Slováci v Bulharsku. Slovensko č.1, roč. 11, 1987.
- JANČOVIC, J.: Navrátilci. Matica slovenská 2007.
- JUHÁSOVÁ, L.: Obraz "svojho" a "iní" u Slovákov v Bulharsku a z Bulharska. Diplomová práca obhájená na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2004, 79s.
- JUHÁSOVÁ, L.: "Svoj" a "iní" u Slovákov z Bulharska. Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska, Bratislava 2005, s. 7-32.
- JAKOUBEK, M.: Vojvodovo. Etnologie krajanské obce v Bulharsku. Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010.
- JAKOUBEK, M.: Vojvodovo: Kus česko-bulharské historie očima jeho obyvatel. Centrum pro studium demokracie a kultury, 2011.
- JAKOUBEK, M.: Vojvodovo: Historie, obyvatelstvo, migrace. Centrum pro studium demokracie a kultury. 2012.
- JAKOUBEK, M.: Vojvodovo: Identity, tradice a výzkum. Centrum pro studium demokracie a kultury 2013.
- JAKOUBEK, M.: Istorijata na edno češko selo v Balgarija prez pogleda (nesamo) na negovite žiteli. Paradigma, Sofija 2016.
- JESENSKÝ, M.: Slováci v Mrtvici. Jubilejní ročenka československé kolonie v Bulharsku 1868 - 1928, Sofia 1929.
- J. S.: Z Brašljanice v Bulharsku. Národní hlásník č. 5, 1901.
- Jubilejní ročenka československé kolonie v Bulharsku 1868 - 1928, Sofia 1929.
- KABZÁNI, M.: Ako sa Slováci z Bulharska dostali do slobodného kráľovského mesta Skalica. Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska, Bratislava 2008, s. 90-93.
- KABZÁNI, M.: Na návšteve po rokoch. Ročenka Slovákov z Bulharska. Bratislava 1997, s. 71-74.
- KARAS, F.: Dvě uvědomělé československé osady v Bulharsku. Pražský ilustrovaný zpravodaj č. 11, 1935.
- (k.n.): Po stopách slovenských kolonizátorov v Bulharsku. Národná jednota, Petrovec, č. 52, 1934.
- KLIMA, S.: Čechové a Slováci za hranicemi. Praha 1925.
- KMEŤ, M.: Krátke dejiny dolnozemsých Slovákov. Vydavateľstvo, Ivan Krasko, Nadlak 2012.
- KŇOUREK, B. - BUDILOVÁ, J.L.: Dům ve Vojvodovu. Stavebně historický vývoj, kulturní a sociální rozměr. Centrum pro studium demokracie a kultury, 2015.
- KOLÁRIKOVÁ, K. Výber z básnickej tvorby. Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska, Bratislava 2001, s. 74-78.
- KOLÁRIKOVÁ, K.: Krutá láska - úryvok z prózy. Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska, Bratislava 2001, s. 79-82.
- KOLÁRIKOVÁ, K.: Rodný kraj. Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska, Bratislava, 2005, s. 4-6.
- KOŘALKOVÁ, K.: Reemigrace krajanů jako součást migračních změn v Československu po druhé světové válce. In.: Etnické procesy v pohraničí českých zemí po roce 1945. Etnické procesy 3, Praha 1968, s. 162 - 174.
- KOŠTIAL, R.: Slovenskí evanjelici v zahraničí. Martin 1992.
- KOVÁČ, J.: Básne. Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska, Bratislava 2008, s. 130.
- KVAS, A.: Presídlenie Slovákov z Maďarska a evanjelická cirkev na Slovensku. (1946 - 1952). In: Konečne doma. Zostavil Š.Zelenák. Bratislava 2000, s. 34 - 59.
- K 70-ročnému jubileu S. J. Zážeja v Sofii. Národné noviny č. 41, roč. 42, 1911.

- Letopisna kniha na Chrama sv.Troica v selo Gorna Mitropolija. Rukopis v Oblastnom archíve v Plevne, Bulharsko.
- MAJO, J.: Cesta brašlanského zvona. Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska, Bratislava 2008, s. 85-86.
- MALÍŘOVÁ, H.: Obecnstvo, které netleská. A-Zet č.233, Praha, 28.12.1937.
- MALÍŘOVÁ, H.: Jak Palo putoval z Bulharska na Slovensko. Mladý Hlasatel č. 20, roč. 2, Praha 16.1.1937.
- MALÍŘOVÁ, H.: Velikonoční obyčeje v Bulharsku. Mladý Hlasatel č. 30, roč. 2, Praha 27.3.1937.
- MARKUŠ, J.: Pozdrav Slovákom z Bulharska. Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska, Bratislava 1992, s. 3.
- MATĚJOVSKÁ, M.: Slováci v Bulharsku. Slovenský svet, č. 27, roč.4.
- MATĚJOVSKÁ, M.: Kultúrne snahy gornomitropolských Slovákov. Jubilejní ročenka československé kolonie v Bulharsku 1868 - 1928, Sofia 1929.
- MATĚJOVSKÁ, M.: Slováci v Gornej Mitropoliji v Bulharsku. Jubilejní ročenka československé kolonie v Bulharsku 1868 - 1928, Sofia 1929
- MATĚJOVSKÁ, M.: Ako sme slávilí 7.marec v Gornej Mitropoliji v Bulharsku. Slovenský denník č. 56, roč. 21, 8.3.1938.
- MICHAJLOV, N.N.: Istoričeska spravka za Slovacite živušti v Brašljanica. Rukopis v Oblastnom archíve v Plevne, Bulharsko.
- MICHALKO, J.: Naši v Bulharsku. Päťdesiat rokov ich života, práce, piesne a zvykov, Myjava 1936. Recenzie: -šý-: Nová kniha o bulharských Slovákoch. Slovenský východ, č. 169, 20.11.1936; -Bk- Kniha o našich krajanoch v Bulharsku. Slovenský denník, 5.3.1937; Naši v Bulharsku. Komen-ský, Praha, č. 6, roč. 11, 15.2.1937.
- MICHALKO, J.:Ej, Bugári, Bugári. Piesne bulharských Slovákov. Sofia 2008, s. 230.
- MIKULÁŠ, O.: Václav Müller. Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska, Bratislava 1993, s. 84-88.
- MIKULÁŠ, O.: Účasť a podiel podemských Slovákov na živote a vývine slovenskej komunity. Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska, Bratislava 1994, s. 83-90.
- MIKULÁŠ, O.: Naplnili sa opravdu dávne sny a túžby našich dedov a otcov? Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska, Bratislava 1997, s. 74-75.
- MIKULÁŠ, M. - MIKULÁŠ, O.: Zaspomínajme si na Bulharsko. (Literárno-dramatické pásmo). Ročenka Slovákov z Bulharska. Bratislava 1997, s. 39-50.
- MIKULÁŠ, M. - MIKULÁŠ, O.: Malá sága jedného rodu z Podemu. Ročenka Slovákov z Bulharska. Bratislava 2001, s. 45-61.
- MIKULÁŠ, J.: Mladosť moja, mladosť . Ročenka Slovákov z Bulharska. Bratislava 1997, s. 60-65.
- MIKULÁŠ, J.: Priezvez činnosťou menšinových škôl v Bulharsku. Ročenka Slovákov z Bulharska. Bratislava 1994, s. 74-82.
- MITAL, M.: Naši v Bulharsku. Národná jednota, Petrovec, č. 49, 4.12.1937.
- MITAL, M.: Do nového života. Krajan, Praha, č. 24, roč. 6, 15.12.1937.
- MITAL, M.: Medzi našimi v Bulharsku. Stráž na Sione, 1938.
- MITAL, M.: Prosba na evanjelickú verejnosť z bratského Bulharska. Stráž na Sione, 1938.
- MITAL, M.: Naša cirkev v Bulharsku. Tranovský ev. kalendár na rok 1939.
- MITAL, M.: Čo máme robiť? Nový rod, 1939.
- MITAL, M.: Misijná práca medzi Slovákami v Bulharsku. Ročenka Slovákov z Bulharska. Bratislava 1992, s. 24, 33.
- MITAL, M.: Vďaka vám prítomným. Ročenka Slovákov z Bulharska. Bratislava 1993, s. 103-107.
- MLADÝ MITROPOLIAN: Z Hornej Mitropolie. Národný hlásnik č. 3, 1904.

- MO-: Naši v Bulharsku. Z návštevy biskupa S.Starkeho v Mrtvici a Brašljanici. Národná jednota, Petrovec, č. 45, 10.11.1934.
- MRÁZ, A.: Rozhovory o juhoslovanských Slovákoch. Bratislava: Pravda 1948.
- MÜLLER, V.: Československá doplňovací škola v Mrtvici. Jubilejní ročenka československé kolonie v Bulharsku 1868 - 1928, Sofia 1929.
- MÜLLER, V.: Mrtvica, Jubilejní ročenka československé kolonie v Bulharsku 1868 - 1928, Sofia 1929.
- MÜLLER, V.: Naši na bulharskom Balkáne. Slovenský denník, 21. - 22.4.1925.
- NAŠI V BULHARSKU. Z knihy Jána Michalku. Krajan, Praha, č. 5, roč. 6, 1.3.1937.
- NAVRÁTILOVÁ, A.: Etnické procesy v nově osídlených oblastech na Moravě. Brno 1986.
- NECKÁR, P.: Návšteva u bulharských evanjelikov. Evanjelický východ č. 11, roč. 5, 1937.
- NECOV, P.N.: Dějiny Vojvodova. Vesnice Čechů a Slováků v Bulharsku. Editori: M. Jakoubek - Z.B.Nešpor - T.Tirt. Občanské sdružení Vojvodovo 2006.
- NOSÁL, M.: Rozpomienky na Brašljanicu. Ročenka Slovákov z Bulharska. Bratislava 2001, s. 15-28.
- NOSÁL, M.: Návšteva u príbuzných v Argentíne. Ročenka Slovákov z Bulharska. Bratislava 2001, s. 29-44.
- NOSÁL, M.: Slováci v Brašljanici. Ročenka Slovákov z Bulharska. Bratislava 1994, s. 91-95.
- NOSKOVÁ, J.: O pôvodu Slovákov v Čechách. Praha 2001.
- NOVÁK, J.: Vznik slovenskej osady v Brašljanici a život kolonistov od svojho príchodu. Jubilejní ročenka československé kolonie v Bulharsku 1868 - 1928, Sofia 1929.
- OGNIANOV, M.: Poďte k rodákom v Bulharsku. Slovák, 5.7.1939.
- PARÍKOVÁ, M.: Reemigrácia Slovákov z Maďarska v rokoch 1946 - 1948. Bratislava 1999.
- PENČEV, V.: Balgarskite Slovaci. Svobodna kniha, Sofia, č.7 - 9, roč. 4, 1993
- PENČEV, V.: Paralaks v ogledaloto, Sofia 2001.
- PENČEV, V.: Paradoxy o komunitě bulharských Slovákov. In: Slovenský národopis 55, 2007, s. 5 - 18.
- PENČEV, V.: Slováci v Bulharsku. In: Ej, Bugári, Bugári. Piesne bulharských Slovákov zozbierané Jánom Michalkom. Sofia 2008, s. 24 - 32.
- PENČEV, V.: Balgarskite Slovaci - medzi spomenite i realnostite. In: Slovacite i slovakistika v Balgarija. Sofia 2009, s. 32 - 42.
- PENČEV, V.: Po serpentínách sebapoznání a poznání toho druhého. Češi a Slováci v Bulharsku. Bulhaři v České republice. Praha 2012.
- PETKOV, V.: Meždu dva drumu: Gorna Mitropolija. Sofija 2005.
- Pravda víťazí. Žiadosť Hornej Mitropolije o pridelenie slovenského učiteľa. Národný hlásnik č. 12, 1908.
- pt-: Za Teodorom Bálentom. 4.12.1871 - 14.3.1938. Evanjelický posol č. 5, roč. 28, 1938.
- r-: Medzi Slovákami v Bulharsku. Slovenský denník č. 257, 11.11.1937.
- ROZPRÁVANIE PAVLA MARTINEKA. Ročenka Slovákov z Bulharska. Bratislava 2005, s. 69-71.
- RUSKO, J.: Slovenské kolonie v Bulharsku. Jubilejní ročenka československé kolonie v Bulharsku 1868 - 1928, Sofia 1929.
- RUSKO, J.: Slováci v Bulharsku. Slovenské pohľady 1929.
- SARAFOV, D.: Ot Mrtvica kam Podem. Veliko Tarnovo 2005.
- SEDLÁKOVÁ, K.: Ján Michalko 12.9.1907 - 20.2.1982. In: Ej Bugári, Bugári, Piesne bulharských Slovákov zozbierané Jáno Michalkom. Sofia 2008, s. 14 - 23.

- SEDLÁKOVÁ, K.: Príspevok k účasti Slovákov na kultúrnom a duchovnom živote v Bulharsku. In: Slovacite i slovakistika v Balgarija. Sofia 2009, s. 73 - 106.
- SEDLÁKOVÁ, K. - PENČEV, V.: Samuel Jaroslav Zachej. "Slovaškijat konsul" v Balgarija. Sofija 2010, s. 203.
- SCHWARZOVÁ, R.: Medzi bulharskými Slovákami I - IV. Slovenský denník, 3, 13 a 22.12.1936; 13.2.1937.
- SCHWARZOVÁ, R.: Medzi bulharskými Slováky. Český jih, Tábor, č. 6, roč. 65, 6.2.1937.
- SIRÁCKY, J. a kol.: Slováci vo svete. Martin 1980.
- SIRÁCKY, J.: Sťahovanie Slovákov na Dolnú zem v 18. a 19.storočí. Bratislava 1966.
- SIRÁCKY, J.: Dolná zem a Slováci. Historický náčrt. In: Slovenský národopis 23. Bratislava 1975, s. 176 - 182.
- SIRÁCKY, J.: Dvestoročné migrácie Slovákov. In: Zborník Spolku vojvodinských slovakistov. Nový Sad, s. 5 - 45.
- SLAVKOVSKÝ, P.: Tradičná agrárna kultúra slovenských kolonistov na Dolnej zemi - problém sociálnej a kultúrnej adaptácie. In: Slovenský národopis 57, 2009, s. 5 -20.
- Slováci sťahujú sa do Bulharska. Národné noviny č. 51, 1907.
- Slováci v Bulharsku. Národný hlásnik č. 24, 1910.
- Slováci v Bulharsku. Slovenský denník č. 78, 1912.
- Slováci v Gornej Mitropoliji v Bulharsku. Slovenský týždenník, Nadlak, č. 29, roč. 1, 13.10.1929. Slovenskej verejnosti. Šafárikov kraj č. 20, roč. 3, 12.5.1934.
- SLOVACITE I SLOVAKISTIKA V BALGARIJA. Slováci a slovakistika v Bulharsku. Stigmati, Sofija 2009.
- SOFIA, L.: Dopis o vyst'ahovaní slovenských rodín do Bulharska. Národné noviny č. 46, 1906.
- STOILOV, A.D.: Selo Podem. Sazdavane i razvitie 1878 - 1960. Rukopis v oblastnom archíve v Plevne, Bulharsko.
- STREJC, K.: Vánoce u bulharských Slováků. Polední list, Praha, č. 359, roč. 10, 25.12.1925.
- STREJC, K.: Svatební veselí bulharských Slováků. Polední list, Praha, č. 1, roč. 11, 1.1.1937.
- STREJC, K.: Misionár odnárodňuje bulharské Slováky. Polední list, Praha č. 326, roč. 10, 22.11.1936.
- STRÍŽKOVÁ, M. - FRONKOVÁ, A.: Prišli medzi svojich a vlastní ich neprijali. Slovenský denník č. 113, roč. 2, 16.5.1991.
- STRÝČKOVÁ-LOVCIOVÁ, M.: Preci len moje najkrajšie dni bezstarostné boli tam, kde som vyrástla, v našej dedinke Vojvodovo. In: Jakoubek, M.: Vojvodovo: Kus česko-bulharské historie očima jeho obyvatel. Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001, s. 97 - 116.
- SVETONĚ, J.: Slováci v európskom zahraničí. Bratislava 1943.
- ŠVECOVÁ, S.: Poznámky k otázke, či sú dolnozemplí Slováci etnografickou skupinou. In: Národopisné informácie, č. 2, 1988, s. 133 - 137.
- ŠIMÁČEK, B.: Vzpomínka na naše krajany. In: Jubilejná ročenka československé kolonie v Bulharsku 1868 - 1928, Sofia 1929.
- ŠPROCH, O.: Putovanie priateľov a spolužiakov. Ročenka Slovákov z Bulharska. Bratislava 2008, s. 87-89.
- ŠTEFANKO, O.: Pohľadaj korene svoje. Nadlak 1998.
- ŠTEFANKO, O.: Podoby a tváre niekdajšieho slovenského Nadlaku. Nadlak 2003.
- ŠTEFANKO, O.: Ponachodené súvislosti. Nadlak: Vydavateľstvo Ivan Krasko 2004.
- ŠTOLC, J.: Slovenské ostrovy na Dolnej zemi ako predmet jazykového výskumu. In: Slováci v zahraničí 1, 1971, s. 33 - 81.

- ŠVEHLÁK, S.: Súčasný slovenský národopis a tradičná kultúra zahraničných Slovákov. In: Slováci v zahraničí, 1, 1971, s. 5 - 18.
- TARŽESTVO V SELO GORNA MITROPOLIJA. Polagane na osnovnija kamak na Českoslovaškija naroden dom. Severno echo, Pleven, č. 24, 24.10.1926.
- TOPOLESKÁ, M.: Spevácky sbor slovenských učiteľov medzi bulharskými Slovákami. Slovenský ľud, Buenos Aires, č. 286, 24.12.1936.
- TOPOLESKÁ, M.: Posledné udalosti zo života Slovákov. Krajan, Praha, č. 24, roč. 6, 15.12.1937.
- TOPOLESKÁ, M.: Gorno-Mitropolskí Slováci. Krajan, Praha, č. 6, roč. 6, 15.3.1937.
- TOPOLESKÁ, M.: V putách zeme. Matica slovenská, Martin 1944. Recenzie: V putách zeme, Gardista č. 165, roč. 6, 23.7.1944; L.O. Nová sbierka noviel, Gardista č. 115, roč. 6, 21.5.1944; Nové matičné vydania, Gardista č. 102, roč. 6, 5.5.1944; Prekvapenie pre čitateľov, Slovák č. 101, roč. 26, 4.5.1944; Sbíerka noviel M. Topol'skej, Slovenská sloboda č. 104, r. 7, 7.5.1944; Štefánik, J.: Dobrá sbierka noviel, Slovák č. 110, roč. 26, 14.5.1944; (x): Na začiatku novej cesty? Nad novelami M. Topol'skej, Slovenská pravda č. 129, roč. 9, 8.6.1944; Choma, B.: Nová sbierka noviel, Národné noviny, roč. 75, 17.6.1944; -ad-: V putách zeme, Katolícke noviny č. 25, roč. 59, 18.6.1944; K.M.H.: V putách zeme, Slovenské pohľady č. 6, 1944; Felix J.: Novely M. Topol'skej, Slovenský rozhlas č. 28, roč. 5, 9.7.1944; Mráz, A.: Novely M. Topol'skej, Elán č. 10, roč. 14, 1944.
- TOPOLESKÁ, M.: V putách zeme. Vydavateľstvo I. Krasku, Nadlak 2014.
- TOPOLESKÁ, M.: Stretnutie (Fejtón). Slovenský rozhlas, 13.1.1946 (príhovor odznel o 18,20 h).
- TOPOLESKÁ, M.: Požehnané návraty. Slovenský rozhlas, 17.3.1946 (príhovor odznel o 18,45 h).
- TOPOLESKÁ, M.: Príhovor na 1.stretnutí Slovákov z Bulharska (2.6.1989). Ročenka Slovákov z Bulharska. Bratislava 1992, s. 49-51.
- TOPOLESKÝ, T.: V Gornej Mitropoliji je reorganizovaná čsl.škola. Krajan, Praha, č. 19, roč. 3, 15.10.1934.
- TOPOLESKÝ, T.: Dopis z Bulharska. Mladý svet, Praha, č. 32, 19.4.1932.
- TOPOLESKÝ, T.: Slováci v Gornej Mitropoliji v Bulharsku. Nový človek, Brno, č. 9, roč. 8, 23.5.1929.
- TOPOLESKÝ, T.: Slovenská vetev v Bulharsku. Národný kalendár na r. 1935, Petrovec.
- TURČÍN, R.: U krajanů v Bulharsku. Krajan, Praha, č. 19, roč. 5, 1.10.1936.
- TUŠKOVÁ, T.: Transcius ako kultúrny kód dolnozemsých Slovákov. In: V službách etnografie. Zborník na počesť sedemdesiatin Ondreja Krupu. Békešská Čaba: VÚSM 2004, s. 429 - 436.
- VACULÍK, J.: Poválečná reemigrace a usídlování zahraničních krajanů. Brno 2002.
- VACULÍK, J.: Reemigrace zahraničních Čechů a Slováků v letech 1945 - 1950. Masarykova univerzita v Brne. 1993.
- VACULÍK, J.: Organizovaná reemigrace bulharských Čechů a Slováků a jejich usídlení v pohraničí. In: Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska, Bratislava 1994, s. 45-48.
- VAŇO, J.: Študovali sme na bulharských stredných školách. Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska, Bratislava 2008, s. 77-84.
- VASILIEVA, B.: Slovaškata obštност v Balgarija sled vtorata svetovna vojna. Svobodna kniga, Sofia, č. 7 - 9, roč. 4, 1993.
- VEREŠ, A.: Slovenská evanjelická kresťanská cirkev a.v. v Kráľovstve juhoslovanskom. Petrovec 1930.
- VEREŠ, A.: Odkaz môjmu milému národu slovenskému v Juhoslávii. In: Evanjelický hlásnik 6, 1931, s. 142 - 143.
- VIŠŇOVSKÝ, R.: Komunita ako autentický domov človeka? In: Filozofia 62. 2007, s. 44 - 53.
- VRŠKA, M.: Nie sme bulharskí, ale slovenskí Slováci. Slovenský ľud, Buenos Aires, 1937.
- ZACHEJ, S.: Slovacite. Techno minalo i nastojašte. Sofia. Slovanská beseda 1912.

- ZACHEJ, S.: Publicistické články v Národných novinách, Slovenských pohľadoch.
- ZAJAC, D. - HAAN, L.: Dějepis starého i nového Nadlaku. Sarvaš: Tiskem L. Réthyho 1853.
- ZELÉNÁK, Š.: (Ed.): Ročenka Slovákov z Bulharska 1 - 7. Bratislava 1992 - 1993 - 1994 - 1997 - 2001 - 2005 - 2008.
- ZELÉNÁK, Š.: Príchod Slovákov do Bulharska. Ročenka Slovákov z Bulharska. Bratislava 1992, s. 5-15.
- ZELÉNÁK, Š.: Mária Topoľská, Ročenka Slovákov z Bulharska. Bratislava 1992, s. 38-40.
- ZELÉNÁK, Š.: Mikuláš Mitál', Ročenka Slovákov z Bulharska. Bratislava 1992, s. 43-45.
- ZELÉNÁK, Š.: Kultúra a osveta v živote krajanov v Bulharsku Ročenka Slovákov z Bulharska. Bratislava 1993, s. 55-66.
- ZELÉNÁK, Š.: Tomáš Topoľský, Ročenka Slovákov z Bulharska. Bratislava 1993, s. 98-100.
- ZELÉNÁK, Š.: Samuel Zachej, Ročenka Slovákov z Bulharska. Bratislava 1993, s. 90-93.
- ZELÉNÁK, Š.: Príhovory na stretnutiach Spolku Slovákov z Bulharska, Ročenka Slovákov z Bulharska. Bratislava 1992 - 1993, s. 4 ;3.
- ZELÉNÁK, Š.: Niekoľko poznámok k reemigrácii Slovákov z Bulharska, Ročenka Slovákov z Bulharska. Bratislava 1994, s. 63-70.
- ZELÉNÁK, Š.: Konečne doma. Ročenka Slovákov z Bulharska. Bratislava 1997, s. 5-9.
- ZELÉNÁK, Š.: Adam Vereš, Ročenka Slovákov z Bulharska. Bratislava 1997, s. 82-83.
- ZELÉNÁK, Š.: Theodor Bálent, Ročenka Slovákov z Bulharska. Bratislava 1997, s. 84-85.
- ZELÉNÁK, Š.: Za Máriou Topoľskou, Ročenka Slovákov z Bulharska. Bratislava 2005, s. 81-85.
- ZELÉNÁK, Š.: Vzácné jubileum Michala Nosáľa, Ročenka Slovákov z Bulharska. Bratislava 2005, s. 85-87.
- ZELÉNÁK, Š.: Zázjazd do Bulharska 9.9. - 14.9.2004, Ročenka Slovákov z Bulharska. Bratislava 2005, s. 75-81.
- ZELÉNÁK, Š.: K niektorým otázkam reemigrácie Slovákov po druhej svetovej vojne, Ročenka Slovákov z Bulharska. Bratislava 2008, s. 7-19.
- ZELÉNÁK, Š.: Z Bulharska do Československa, Ročenka Slovákov z Bulharska. Bratislava 2008, s. 20-30.
- ZELÉNÁK, Š.: Príchody a odchody, Ročenka Slovákov z Bulharska. Bratislava 2008, s. 71-76.
- ZELÉNÁK, Š.: Pripomínali sme si 60. výročie návratu domov, Ročenka Slovákov z Bulharska. Bratislava 2008, s. 107-109.
- ZELÉNÁK, Š.: Slávnosť skromná ale významná, Ročenka Slovákov z Bulharska. Bratislava 2008, s. 110-112.
- ZELÉNÁK, Š.: Ida Kuklišová, Ročenka Slovákov z Bulharska. Bratislava 2008, s. 117-118.
- ZELÉNÁK, Š.: Ján Kukliš, Ročenka Slovákov z Bulharska. Bratislava 2008, s. 118-120.
- ZELÉNÁK, Š.: Jozef Kováč, Ročenka Slovákov z Bulharska. Bratislava 2008, s. 121-123.
- ZELÉNÁK, Š.: K niektorým problémom reemigrácie Slovákov po druhej svetovej vojne. In: Konečne doma, s. 8 - 17. Združenie spolkov dolnozemsých Slovákov na Slovensku. Bratislava 2000.
- ZELÉNÁK, Š.: Dlhá cesta k domovu. Niekoľko poznámok k 60.výročíu začatia reemigrácie Slovákov a Čechov po druhej svetovej vojne. In: Slováci v zahraničí 24, Mať volá II. Matica slovenská 2008, s. 15 - 19.
- ZELÉNÁK, Š.: K niektorým problémom návratu Slovákov z Bulharska do vlasti. In: Slováci v zahraničí 24, Mať volá II., s. 218 - 224. Matica slovenská 2008.
- Zo života Slovákov v Bulharsku. Vesna, Košice, č. 4, roč. 4, 1942.
- ŽIHLAVSKÝ, P.: Slovenské príslovia, porekadlá a pranostiky. In: Slovenský národopis 7, 1959, s. 132 - 135.

PRÍLOHA

FOTOGRAFIE

Cirkevný zbor s farárom M. Mitáľom.
Gorná Mitropolija, 1939

Biskup Starke z Juhooslávie na návšteve u Slovákov
v Bulharsku. Gorná Mitropolija, 1934

Farár Galád s manželkou. Gorná Mitropolija (okolo
roku 1938)

Ján Botík s rodinou. Fotografia na vystáhovalecký pas do Južnej Ameriky. Gorná Mitropolija, 1927

Konfirmácia v Podeme v roku 1939.
Konfirmandi s farárom Mitáľom.

Ján Hruška vo viníci na Hruškovom sálaši. Gorná Mitropolija, 1969

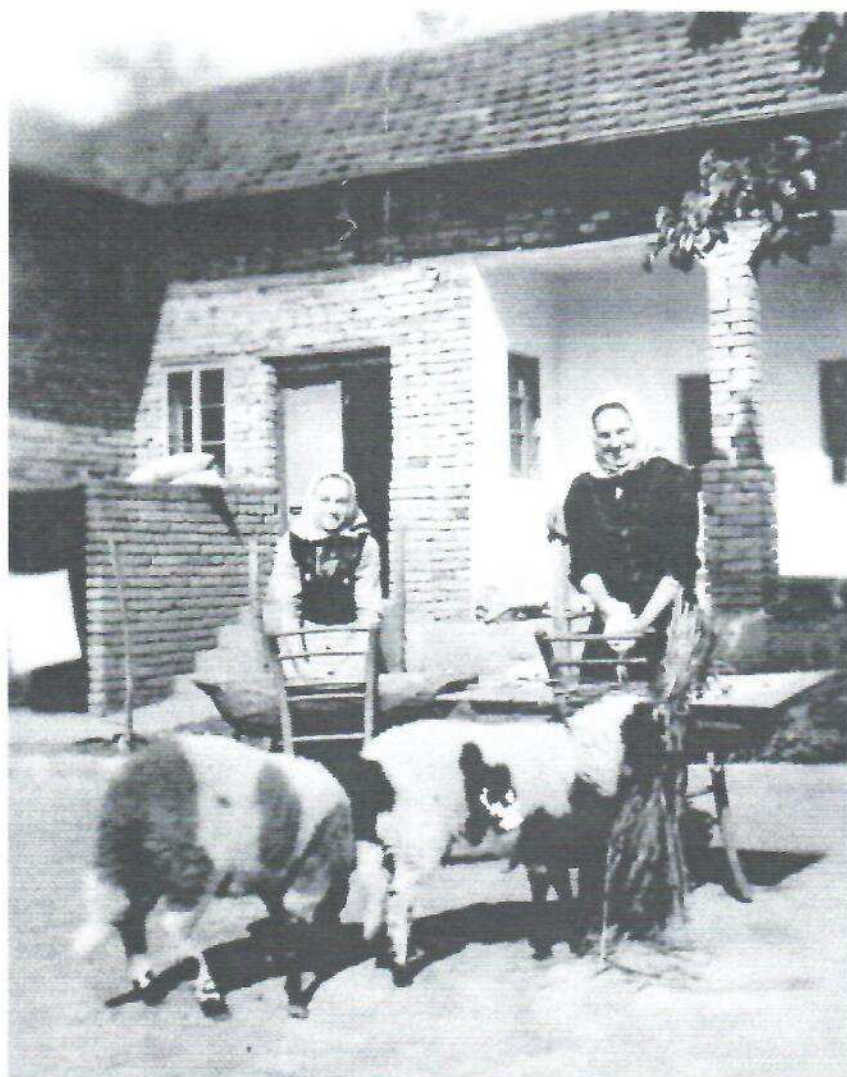

Gorná Mitropolija – žiaci slovenskej školy narodení v rokoch 1921 – 1923

Učiteľka Ida Kuklišová so svojimi žiakmi. Gorná Mitropolija, 1948

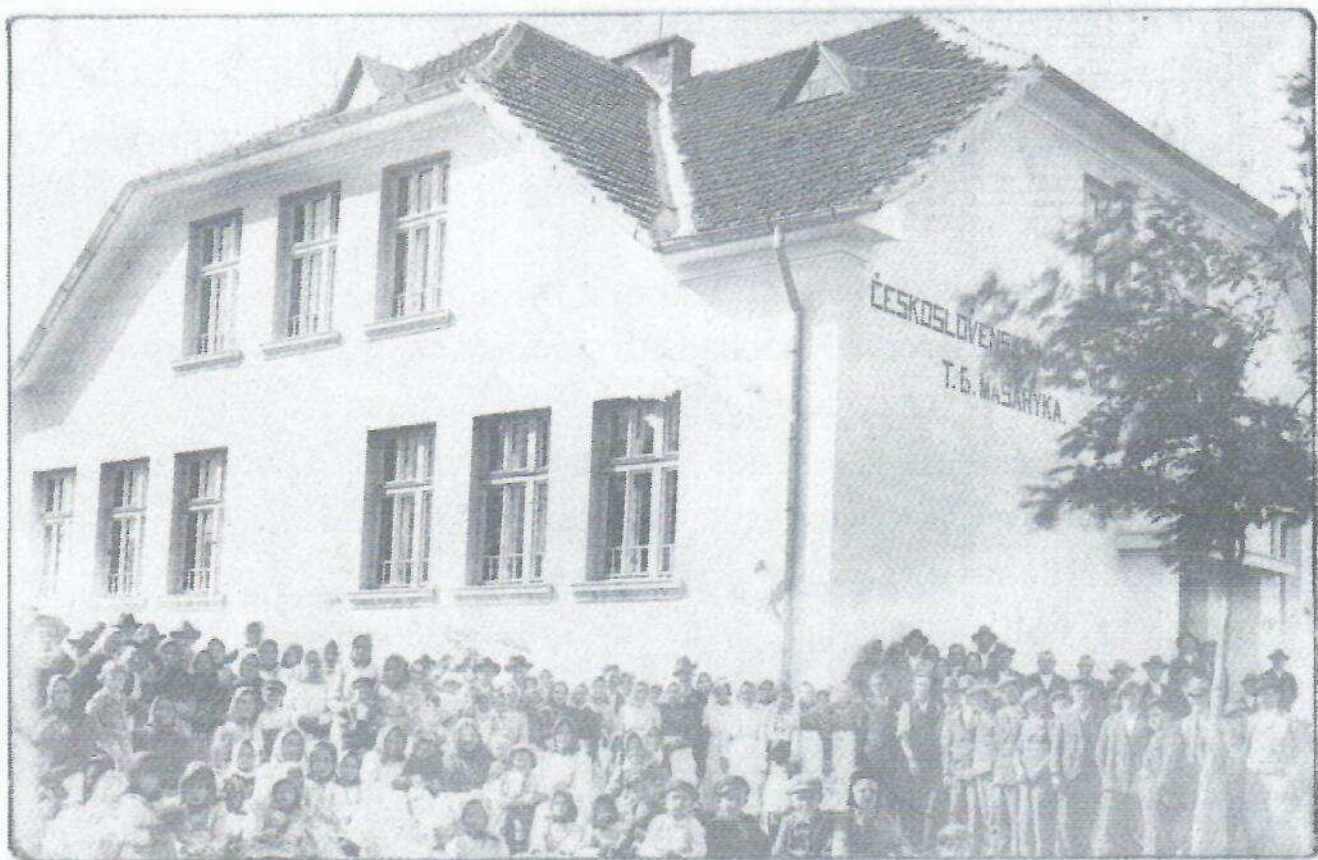
V Podeme pred slovenskou školou s učiteľkou Gočovou, 1946

Mária Mikulášová a Zuzka Mikulášová, rod. Gubíková. Pranie v lete na dvore v korytách. Podem, 1944

Žiaci slovenskej školy s učiteľkou Máriou Matějovskou. Gorna Mitropolija, 1925

Slovenská škola vo Vojvodove, 1942

PRÍLOHA

DOKUMENTY

Štef. Puškár

Mišov Jančík

Onár. Krenica

~~Janov LAČI /s/ Plevna /~~

Janov Botík

Mišov Mega

Ťov Srnka

ČERNOŠ.

~~Beukolna a Plevna~~

~~17. 12. 1944~~

Samov Klátik

anov Palkovič

y po P. Čemanovi

PX - mkoš. - U 113

34 - 11315 242

Číslo: 21.096/I-46.

Budapešť, 24. decembra 1946.

Vec: Samovoľná reemigrácia z Rumunska,
Jugoslávie a Bulharska - opatrenie
v Budapešti.

Povereníctvo vnútra,

B r a t i s l a v a .

Behom roku 1946 až do terajšej doby pokračovala samovoľná reemigrácia Čechoslovákov z Rumunska, Jugoslávie a Bulharska. Krajanovia z týchto zemí v skupinách, lebo jednotlivé najrôznnejšími cestami ilegálne prekračovali hranice a prihlásili sa potom na svojej ceste do ČSR v Budapešti v úrade čs. delegáta pri SKK alebo v ústredí ČsPK.

Odmietnutie týchto krajanov znamenalo by vydat' ich maďarským policajným úradom k nemilosrdnému zachádzaniu, ačkoľvek na druhej strane maďarská polícia a colné orgány na maďarsko-rumunských hraniciach často postupovali čo najblahovoľnejším spôsobom pri prepúšťaní reemigrantov do Maďarska.

Stanovisko úradu čs. delegáta pri SKK vo veci týchto nevolaných a nežiaducich reemigrantov je, že delegácia k postaraniu sa o ďalšie riadenie reemigrantov nemá ani finančných možností, ani potrebného personálu, takže vybavenie týchto krajanov patrí vlastne do obru osobnosti ČsPK.

ČsPK má jasne vymedzené svoje určenie Dohodou o výmene obyvateľstva medzi ČSR a maďarskou Republikou. Riadenie s emigrantmi z iných zemí než z Maďarska vymyká sa teda úplne z kompetencie ČsPK, ktorá nemá ani oprávnenosť konzulárne-diplomatických zázkrokov v záujme týchto vracajúcich sa krajanov a konečne nemá ani oprávnenia venovať sa na takéto reemigračné účele výdavky zo svojich rozpočtových prostriedkov.

Pri poukazovaní reemigrantom na neoprávnenosť a ilegálnosť ich postupu, títo jednoducho odpovedajú, že poslúchli hlas pána prezidenta ČSR, ktorý rádiom volá do vlasti krajanov z celého sveta.

Postup doterajšieho vybavovania horeuvedenej kategórie reemigrantov nemožno nazvať inakšie ako výpomocnú improvizáciu.

Preto predkladám toto podanie so žiadosťou o vydanie smerníc ohľadom postupu v budúcnosti, zvlášť pokiaľ sa týka pôsobnosti úradu čs. delegáta pri SKK a ČsPK pri vybavovaní reemigrantov horeuvedených.

Smernice zakazujúce takúto reemigráciu nepomôžu. Prídu vždy noví krajanovia a už i z hľadiska ľudského musí sa niekto o nich postarať, aby sa mohli vrátiť do vlasti.

Generálny sekretár ČsPK:

Destane: Ministerstvo zahraničia,
Ministerstvo sociálnej starostlivosti,
Foverenictvo vnútra,
Čs. delegát pri SKK,
Osídľovací úrad, Bratislava.

Samovolná reemigrácia z Rumunska, Južoslávie a Bulharska – opatrenia v Budapešti

Паспорт № 3. Плевен
Издаден на 23-11-1944 година
От Околийното Управление
Дата 23-11-1944 година
Паспортът е валиден ТРИ години за следните
държави: за България

Passport № 3.
Fait à Plevne.
Par Sous-Prefecture
Date 23-11-1944 ans
Ce passeport est valable TROIS ans pour les pays
suivants: pour - BULGARIE

Подпис и печат: — Signature et cachet:
Околийно Управление Sous-Prefect.

Подпис на носител: Г. М. Адамик
Signature du porteur:

ЦЕНА 1000 ЛЕВА
ПРИЗ 1000 LEVA

Серия I—1936. № 004177

Cestovný pas Štefana Adamíka na Slovensko

POVERENÍCTVO VNÚTRA

Zn.: NV/2-7954/1957.

Listina

o udelení československého štátneho občianstva.

Povereníctvo vnútra udeľuje podľa § 3 zákona zo dňa 13. júna 1949 č. 194 Zb.

československé štátne občianstvo

nižšie menovan... *zm*

Meno a priezvisko: Ján H r u š k a
Dátum a miesto narodenia: 12. mája 1912 v Hornej Mitropolii /Bulharsko/
Meno a priezvisko manželky: Anna, rodená Sýkorová
Dátum a miesto narodenia: 21. júla 1916 v Hornej Mitropolii /Bulharsko/

Tým nadobúdajú československé štátne občianstvo tiež deti:

Michal, nar. 20. apríla 1944, Pavel, nar. 20. apríla 1944,
Mária, nar. 7. septembra 1949.

V Bratislave dňa 15. júla 1957.

Vedúci I. odboru:

Vrábel
vz. Vrábel.

Štátoobčiansky sľub bol zložený dnešného dňa do rúk podpísaného.

V Bratislave dňa 31. VII. 1957.

L. Čech
predseda ONV
2 Jan.

Bulharské kultúrne a informačné stredisko
Slovenské národné múzeum - Historické múzeum v Bratislave
Spolok Slovákov z Bulharska

Dovoľujú si Vás pozvať na otvorenie výstavy

SLOVÁCI V BULHARSKU

Dňa 7. septembra. 2004 o 16.00 hod.
v priestoroch BKIS, Jesenského č.7, Bratislava

pri príležitosti 120.výročia príchodu Slovákov do Bulharska

Pozvánka na otvorenie výstavy

OSÍDĽOVACÍ URAD PRE SLOVENSKO.

Číslo: 15904 /III-1946.

V Bratislave, dňa 16. októbra 1946.

Predmet: Zelenák Pavel,
pridel pôdy v osídlení-
osídľovací výmer.

Prílohy: 1.

Povereniečíslo 1127, na pozemkové vlastníctvo a pozemkové reformy - príloha B Povereniečíslo 1127, na pozemkové vlastníctvo a pozemkové reformy - príloha B		
Dátum: 19. OKT. 1946		
Číslo: 1406/46-III: v.		
Predkladateľ:	Príjemca:	Recepcant:

V Ý M E R .

V smysle odst.2 dekrétu prezidenta republiky č.27/1945 Sb.osídľujem p. Zelenáka Pavla, roem. z Bulharska s manželkou Máriou rod. Marčok spolu s 5 členmi rodiny v obci Komárno okres: Komárno na pôdohospodársky majetok bývalého vlastníka Ferencu Mézeša ul.Gen.Sv.ohňišťovaný podľa nariadenia 104/1945 Sb.n.SNR, na ktorý vydá výmer na pridel pôdy Povereniečíslo pôdohospodárstva a pozemkovej reformy.

O tom sa upovedomujú:

- 1./ Prídelca /osídlenec/ p. Zelenák Pavel v Veľkom Harčaši
- 2./ Miestny národný výbor /MSK/ v Veľkom Harčaši
- 3./ O-resný národný výbor /OSK/ v Komárno
- 4./ Povereniečíslo pôdohospodárstva a pozemkovej reformy v Bratislave,
- 5./ Pracovná skupina pre pozemkovú reformu v Komárno
- 6./ Oblastná úradovňa Osídľovacieho úradu v Komárno.

Za predsedu:

Naništa v.r.

Za správnosť vyhotovenia:

Zelenák Pavel – pridel pôdy
v osídlení – osídľovací výmer

č.:233.536/1949-VI/4.

Pán

Ján K u k l i š ,
odborný učiteľ

v G o r . Mitropolji.
Bulharsko.

Vzhľadom na prevedenú reemigráciu krajanov z Bulharska odvolávam Vás zo zahraničnej školskej služby.

Na základe uvedeného stráca platnosť dekrét tunajšieho povereníctva zo dňa 11. júla 1949, číslo 168.852/49-VI/4.

Súčasne Vás vyzývam, aby ste nastúpili službu na Strednej škole v Slovenskej Lupči, Školský inšpektorát v Banskej Bystrici dňa 1. februára 1950.

Svojho času složený sľub Vám pripomínam.

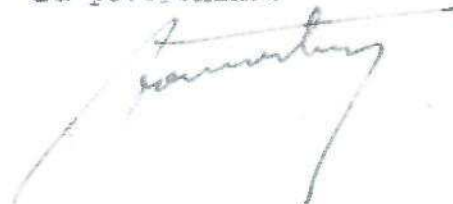
Cestovné výdavky sa Vám uhradia podľa cestovného účtu.

Na základe uvedeného opatrenia zastavujem Vám vyplácanie náhrady za zvýšené výdavky, spojené s pobytom v cudzine /zahraničný prídavok/ dňom 31. januára 1950.

Likvidáciu školy preveďte podľa úprav, ktoré ste dostali od Veľvyslanectva Československej republiky v Sofii.

Ostatné Vaše služobné požitky bude Vám vyplácať od 1. februára 1950 Krajský národný výbor, referát pre školstvo, osvetu a telesnú výchovu v Banskej Bystrici na Vaše nové pôsobíšte.

Za povereníka:

MESTSKÁ KNIŽNICA V BRATISLAVE
A
ZDRUŽENIE SPOLKOV DOLNOZEMSKÝCH
SLOVÁKOV NA SLOVENSKU

Vás pozývajú na prednášku
Doc. PhDr. **Stefana Zelenáka**, CSc.
spojenú s besedou

**OSOBITOSTI REEMIGRÁCIE
SLOVÁKOV Z BULHARSKA**

Prvá prednáška s besedou z cyklu *Konečne doma*
pri príležitosti 60. výročia reemigrácie Slovákov
do vlasti

v utorok 23. októbra 2007 o 17.00 hod.
Galéria Artotéka
Kapucínska 1, Bratislava

VSTUP VOL'NÝ

Zoznam prihlásených k reemigrácii z obce G. Mitropolia.

- 1./ Ján Janov Ďuriš
- 2./ Ján Janov Laurovič
- √3./ Mária Jurova Tanečíková
- √4./ Anna Petrova Mikulášová
- 5./ Juraj Janov Lavrovič
- ~~6./ Martin Janov Červenák~~
- 7./ Juraj Paľov Grof
- 8./ Michal T. Topolšský
- 9./ Peter M. Ďuriček
- 10./ Tomáš Janov Topolšský
- 11./ Ján Mišov Jančík
- 12./ Juraj Todorov Filipov
- 13./ Ondrej Matejov Šproch
- 14./ Jozef Jozefov Mikuláš
- 15./ Era Paľova Mikulášová
- 16./ Ján Janov Palkovič
- 17./ Mišo Mišov Hruška
- 18./ Paľo Paľov Mazúch
- 19./ Paľo Paľov Ďuriš
- 20./ Štefan Ďurica
- 21./ Ján Štefanov Jančík
- 22./ Anna Janova Bolerázová
- 23./ Štefan Janov Michalec
- 24./ Štefan Štefanov Marčok
- √25./ Ján Janov Lavrovič
- 26./ Matej Paľov Kabsáni
- 27./ Štefan Paľov Ďuriš
- 28./ Paľo Janov Mrenica
- 29./ Peter Jurov Vaňo
- 30./ Paľo Mišov Sampor
- 31./ Jan Jozefov Príbeľa
- 32./ Pavol D. Marčok
- 33./ Pavol Mišov Jančík
- √34./ Štefan Štefanov Ďuriš
- 35./ Juraj M. Sampor
- 36./ Ondrej Ondrejov Jančík
- 37./ Samuel Adamík
- 38./ Anna Štef. Srnková
- 39./ Ondrej Paľov Grof

- 40./ Paľo Štef. Puškár
- 41./ Mišo Mišov Jančík
- ✓42./ Paľo Ondr. Krenica
- 43./ Juraj Janov LÁCI /s-plevna /
- 44./ Juraj Janov Botík
- 45./ Ondrej Mišov Mega
- 46./ Ján Paľov Šrnka
- 47./ MARTIN ČERNÝ
- 48./ ~~Ján Benka a.l.~~
- 49./ ~~Pavol Št. 44/1~~
- 1./ Ján Samov Klátik
- 2./ Ján Janov Palkovič
- 3./ Široty po P. Čemanovi
- 4./ Martin Janov Záhorac
- 5./ Mišo Mišov Ďuriš
- 6./ Ján Mišov Kováč
- 7./ Ján Janov Harčok
- 8./ Samo Samov Klátik
- 9./ Ondrej Ondrejov Mega
- 10./ Mišo Ondrejov Mega
- 11./ Ján Mišov Beňo
- 12./ Michal Štef. Ľuráca
- 13./ Martin Andrejov Jančík
- 14./ Štefan Mišov Puškár
- 15./ Ondrej Mišov Jančík
- 16./ Zuzana Jurova Kováčová
- 17./ Juraj Ján Lavrovič
- 18./ Matej M. Šproch
- 19./ Juraj Janov Puškár
- 20./ Mišo Janov Krenica
- 21./ Mišo Janov Botík
- 22./ Pavol Janov Botík
- 23./ ~~Ján Janov~~

Žatva slovenskej ryže

Príšli len nedávno, v júni minulého roku do Republiky. Bolo ich 24, dani účelky rozum, skúsenosti a sila a pustili sa do toho. Zpráva o výsledkoch ich práce roznieša tíh do celej Európy a dnes o nich hovori kde-tu, s hrutosťou, so zadostácnením.

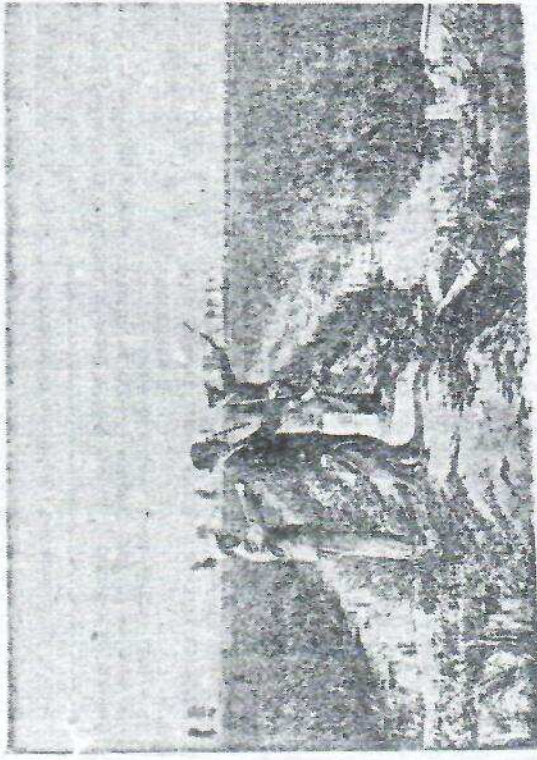
V poslednom čase prinášajú noviny celej Republiky zprávy, že na južnom Slovensku, v Komárne a Güte, sa bude začínať prvá slovenská ryža. A celý okres dnes premýšľa a rozpráva, koľko jej saí sozná, aký bude výnos, či sa im vyplatí ich námaha a úsilie. Oni majú už svoje skúsenosti, vyznajú sa v tom a keď hovoria, že ryža bude, tak bude. Ba dokonca udávajú približný výnos zo zasiatych 14 hektárov — vraj vymätiatia 5 až 6 vagonov.

Ryža dozrieva

Keď sme o tom na jar písali, priznali sme sa, sami sme ich čin považovali za experiment, ktorý sa môže a nemusí podať. Sami sme sa vtedy pýtali — budú sme na Slovensku pestovať ryžu? Príslienci z Güty tvrdili, že áno a rok im šiel za pravdu. Nebol to dobrý rok pre slovenský pestovanie ryže. Bol pomerne slabočný, po ošiatí dlbáň čas prkalo a právalo aj začiatkom leta, keď bolo naj-

tvrdly. Dnes už vedia, že úroda bude, čakajú na dozretie a asi o týždeň začnú so žatvou. Tvrdia, že už ani mraz ne-môže ohroziť ich úrodu.

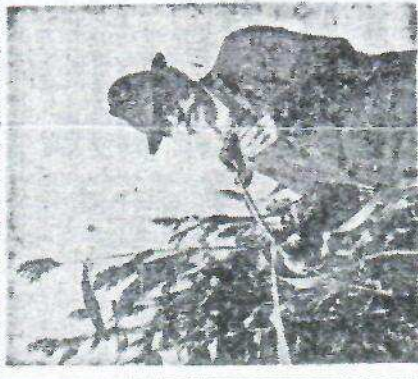
Príšli z Maďarska, z Mezöberény, kde už ryžu pestovali viac rokov. Sotva sa obhliadli v Republikke, už začali hľadať vhodné miesto, kde by mohli založiť plantáž. Našli ho na obecnom pasienku, kde je masná pôda, ktorá nepre-púšťa vodu. Oznamili Poverenctvu pôdohospodárstva, že zakladajú ryžové

Pohľad na ryžové pole v Güte

viac treba tepla pre kŕmenie ryže. Družstvo a požiadali o prídelenie potrebnej pompy a dreva a o podporu. Všetko tamí tvrdili, že zasiatí neskoru. Ale ryža sa už púštila do práce... Keď to už sačúšila, rástla, úsasy sa plhaly, i šilo v Maďarsku, musel to byť aj na juž-

nom Slovensku. Tak odbíjali skeptické hlasy pochybovačov. Dnes majú ryžu. Nemajú len ryžu. Zlé jazzyky všetko narozprávaly o príslencoch. Oni dokázali, že príslenci sú veľkým prínosom nášmu hospodárstvu. Donesli nové myšlienky a možnosti, nové poznatky. Ne-

Sečúňho cukrová trstina

báli sa iniciatívy. Dnes majú obdiv národa a uznanie sveta. A nejdenn roľník sa závislivo pretekne: „Ze som na to nepríšiel, sam už dávno!“

Iniciatívi preslávenci

Poznáte tie mapy s rôznymi farebnými čiarami, na ktorých vo vysvetlivkách stojí: „Hranice obilia, hranice vlničia, hranice ryže?“ Oni sa dali do boja s vedou a podarilo sa im poraziť vedecké poznatky — posunuli hranicu ryže o pekný kus na sever. Ale nielen to — kde rastie ryža, môžu rásť i iné tropické a subtropické plodiny. Teraz záleží na našich výskumníkoch, aby preskúmali znovu možnosti podnebia a pôdy južného Slovenska.

„Ako jednotlivcom by sa nám to nebolo podarilo. Len spojenými silami sme mohli začať a môžeme pokračovať. Je nás 24 v jednom družstve, teraz prídeme ďalších členov, lebo chceme na budúci rok ostať 120 hektárov. Čo jed-notlivec nedokáže ani finančne, ani výkonom, to je ľahké pre výrobné družstvo. Spojili sme sa navzájom a budeme spoločne pestovať ryžu.“ Tak hovoria. Ich plány sú veľkorysé. Obec Güta vlastní 2000 hektárov nevyužitého pasienku. Vážajú z neho chreť premeniť na ryžové plantáže. „Nebudúť rok už

osivo máme. Dŕfame, že sa nám urodí asi 60 000 kilogramov. Z toho už slaná čiastka môže ísť do obchodu, aby sme uhradili naše výrobné výlohy. Nebudu toho veľa, ale za rok chceme zač de-sať ráz viac, to už sa ujde nejednej slovenskej rodine. Len je treba, aby s nami spolupracovali výskumné ústa-vy. My tiež robíme pokusy, s ruskou, talianskou, maďarskou ryžou, ale mož-no sa dá vypestovať celkom nový druh, ktorý sa najlepšie hodí pre naše pomery. To už je práca našich vedátorov.“

Boli sme sa opýtať okresného agromoma Mošného v Komárne za jeho mienku. Iniciatívny človek, po celý čas pomáhal príslencom radou i činom. Je spokojný s výsledkami. Hovorí, že v okrese bude nabudúť rok zasiať ry-že na 270 hektárov a v roku 1950, keď sa budúť rok vydať, už na 2.000 hek-tárov. Sám chce ešte utužiť spoluprácu medzi pioniermi a Poverenctvom pôdohospodárstva. Sňhlasiť s ním, keď ho-vorí, že príslenci si zasližila všemožnej podpory.

Cukrová trstina

Na poli bol a nami starý Sečúň. Nie je členom družstva a na rozdiel od väčšiny obyvateľov Güty hovorí, že do neho nevstúpi, pre svoj vek. Ale zaviedol nás na svoje pole, ukázal nám vysokú, hustú kultúru. Nevedeli sme, čo to je. Len keď odtrhol jedno steblo a dal nám ochutnať zo sladkej dužiny, začali sme šípíť, že to je cukrová trstina. Bola. Mal ošate niekoľko sivorových metrov a jeho pokus sa vydaril. Zasiať zo zve-davosti, či sa vydarí. Hovorí, že z toho bude robiť víno.

Pavínka

I o bulharskom príslencovi Zelená-kovi sme už písali. Na jar zasiať bavunu. No, toho roku mu šťastie neprialo, ako nás na svoje pole, ukázal nám vysokú, hustú kultúru. Nevedeli sme, čo to je. Len keď odtrhol jedno steblo a dal nám ochutnať zo sladkej dužiny, začali sme šípíť, že to je cukrová trstina. Bola.

Mal ošate niekoľko sivorových metrov a jeho pokus sa vydaril. Zasiať zo zve-davosti, či sa vydarí. Hovorí, že z toho bude robiť víno.

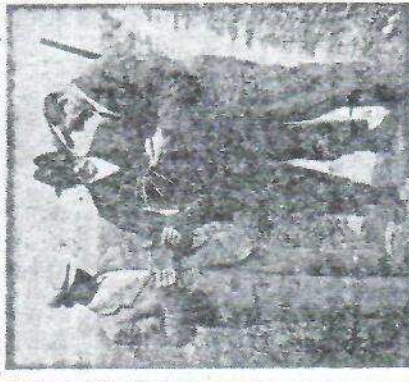
socialistická súťaž, tak sa do nej musí zapojiť každý jednotlivec. Bude lepšie, keď sa s Maďarmi budeme pretakať takto, ako keby to bolo vo zbrojení a v nadávkach.“ O podporu nežiadajú a nechca. Stát vraj nie je dojná krava a nemôže doplácať na každajaky nepoda-rok.

Gumováň

Na južné Slovensko vlietia s príchodom príslencov revolúcia. Iniciatíva príliš zima a musíme sa dostať bližšie k rovníku, ale nie vybojím, ale tým, že prítiahneme rovník k nám. Vo vý-skumnej stanici v Komárne vypestovávajú gumováň.

„Tým nie je povedané, že všetky tieto plodiny budeme pestovať, ale tieto pokusy majú i tak ohromný význam.“

Nie je tomu tak dávno, čo zodpovední činitelia sfubovali roľníkovi, že jeho práca bude radostnejšia, slobodná, zha-

Úroda bude

vená neistoty a biedy. Už sa začína toto tvrdenie prejavovať v praxi. Sme radi ozvlášť preto, že práve príslenci slo-venia v prvých radoch budovateľov nových miest. Ich iniciatíva zaväzuje a na-bada, aby sme každý na svojom mieste preskúšali, či to nejde inak, lepšie. A keď to preskúšame, pôjde to lepšie — vo všetkom a všade.

(Údážku prvej úrody slovenskej ry-že a Sečúňho cukrovej trstiny máme vystaviť v knižkupectve Pravdy v Bratislave, Jesenského ul. 12.)

Zborový list

Ročník 9

December 2006

3-4/2006

Evanjelického a. v. cirkevného zboru v Hanušovciach nad Topľou

Zo spomienok starej učiteľky

... z detstva.

Narodila som sa v pamätnom historickom roku koncom prvého desaťročia 20-tého storočia, v čase konca prvej svetovej vojny, v roku zrodu I. Československej republiky r. 1918 v balkánskom štáte Bulharsko. Presnejšie asi v strede jeho severnej časti, vo veľkej slovensko-bulharskej dedine neďaleko mesta Plevn. Moji rodičia sa sem presťahovali koncom 19. storočia z takzvanej Dolnej zeme, bývalého Rakúsko-Uhorska. Dali ma pokrstiť slov. evanjelickým pánom farárom a na mojom rodnom (a krstnom) liste je záznam Zuzana (na priezvisku teraz nezáleží.)

Z ranného detstva sa pamätám, ako sa moja mamka každé ráno, keď otec odišiel do roboty a my deti sme ešte spali, v rannom tichu a pokoji sústredene modlievala z veľmi ošúchaného starého modlitebníčka. Ja som ju často „po očku“ pozorovala, tváriac sa, že spím nechcela som ju vyrušovať.

Ja som bola najstarším dieťaťom z mamkinho druhého manželstva. Mala som štyroch starších, už odrastených nevlastných súrodencov a po mne pribudli do rodiny ešte dvaja bratia a sestra.

Bývali sme v skromnej, učepenej chalúpku s malými obľôčkami a hlinenou dlážkou. Skladala sa z dvoch miestností: z prednej, ktorú sme volali „chyža“, v ktorej sa bývalo a spalo a z „pitvora“, kde sa varilo, pieklo; kúrilo. V prednej miestnosti v jednom kúte stála vysoká murovaná pec (zo špeciálneho muriva) špeciálneho tvaru. Okolo nej bol tiež murovaný výstupok na sedenie a ohrievanie chrbta. Kúrilo sa v nej z „pitvora“ oblúkovitým otvorom, tesne uzatvárateľným, a to ráno a pred večerom. Palivom bola najčastejšie obilná slama, zriedka ražidie zo stromov. Môj otec, popri svojom strojníckom remese, ktoré vykonával zväčša sezónne ako „mašinista“ pri mláčačkách, vedel stavať takého pece. S dnešným novodobým bývaním sa to ťažko porovnáva a dnešným generáciám sa takého rozprávania zdá ako neuveriteľná bájka. V opačnom kúte stál stôl a v jednom jeho rohu mala svoje miesto stará biblia. Bola hrubá 15-20 cm, jej tuhé pergamenové obaly boli lemované, chránené mosadzným plechom a mala tiež 5-6 cm široké mosadzné uzávery. Otec nám z nej niekedy vo sviatočné dni predčítaval, ale ja som z toho málo chápala, hoci som pozorne počúvala.

Keď som ako 7-8 ročná otvorila túto pre mňa dosť ťažkú bibliu a chcela som z nej niečo prečítať, keďže som už zo školy poznala písmenká, nevedela som z nej prečítať ani slovka. Bola totiž tlačaná (ako aj iné vtedy náboženské knihy ako napr. kancionál alebo mamin modlitebník) tlačou, ktorá sa volala „švabach“ (z nemčiny) a skladala sa z hranatých „kotrbatých“ písmen a k tomu ešte v jazyku, ktorý nazývali „kralická bibličina“, veľmi podobná starej češtine. Postupne nás však rodičia naučili poznať aj toto „písmo“... Hoci sa cítim ako rodu verná Slovenka, v kútiku duše sa priznávam, že keď sa sama modliem modlitbu Pánovu, Vieru obecnú kresťanskú i Desatoro, užívam túto starú bibličinu, tak ako som sa ju učila v svojej predkonfirmačnej príprave. Mám to zafixované „v krvi.“ Ba aj nábožné piesne ako napr. „...a ač duch jest chtivý, ale mdlé je tělo“ a iné mi občas zarezonujú v „pôvodine“...

Vraciam sa však spomienkami ešte do svojho bezstarostného detstva. Žilo sa chudobne, na hračky nebolo peňazí. Jedinou mojou hračkou bola drievkovo-handričková bábika, ktorú som si s pomocou kamarátky sama „ušmrdolila“. Ale bolo nám veselo. Poschádzali sme sa „deti z ulice“, najmä v lete a hrávali sme sa rôzne hry s riekankami na lúčke za dedinou. Od skorej jari do pozdnej jesene sme behávali bosé šetřili sme obuv. V zime, počas dlhých večerov sme sedávali okolo pece pri petrolejových lampách a rozprávali rôzne príbehy a rozprávky...

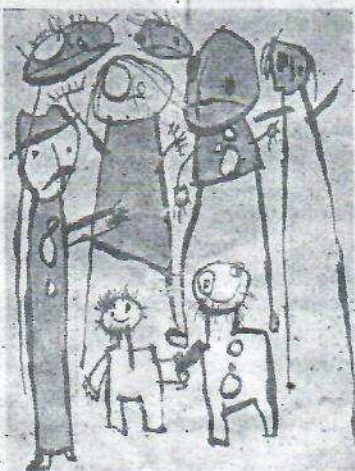
Za našou chalúpkou sme mali dosť priestranú ovocnú záhradu. Boli v nej rodiace višne, ringloty a rôzne sorty jablk. Ako 10-11 ročná som sa vtedy naučila loziť po stromoch a oberať zrelé ovocie. V jednom zákutí tohto sadu rástol košatý ker figovníka. Keď bol priaznivý klimatický rok, narodil. Čerstvé zrelé figy, to bola pochúťka! Pred chalupou bol pomerne priestraný dvor, v jednom jeho rohu menšia záhradka na zeleninu a malý záhon kvetov, zväčša trvaliek. Uprostred dvora rástli dva veľké košaté orechy. Slabo rodili, ale počas letných horúčav poskytovali príjemný osviežujúci chládok. A samozrejme mali sme na dvore aj otvorenú studňu s nízkou ohrádkou, z ktorej sme pomocou korby na valci a vedra čerpávali vodu.

Doteraz považujem za Božie vnutenie a riadenie, že nejakému neznámemu múdreému človeku prišlo na um vyslať do vzdialenej cudziny medzi početnejšiu slovenskú komunitu učiteľky zo Slovenska, ktoré by vzdelávali deti i stárež v rodnom jazyku, aby sa neasimilovali s okolo žijúcim prostredím. Stalo sa tak v roku 1924. Príchod prvých dvoch slovenských učiteľiek bola veľká radostná udalosť pre všetkých nás zahraničných Slovákov. Avšak nadišli aj veľké, temer neprekonateľne ťažké začiatky. Nebolo školskej budovy, slovenské učebnice, o nejakých učebných pomôckach ani nehovoriac...

Náš kostolík bez veže! Jednoduchá obdĺžniková stavba, svojpomocne postavená našimi rodákmi, z nepálených tehál, omietnutá hlinenou „maltou“, ale vybielená vápnom zdnuka i zvonka. A temer v tesnej blízkosti vedľa nej atypická zvonica (ktorú Bulhari pokladali za raritu). Vo vnútri kostola dlhé drevené lavice, v popredí jednoduchý oltár. Nuž tento kostolík slúžil po nedeliach a sviatkoch na bohoslužobné úkony a cez všedné dni ako škola jediná učebňa pre malé a veľké deti učenia chtivých. Príslušníci generácie o málo staršej ako ja, chodievali do bulharských škôl a učili sa v bulharskom jazyku čítať a písať cyrilikou. Rodičia ich doma učili modlitby a nábožné piesne „z pamäti“ v materinskom jazyku...

Som decembrové „dietko“, ale prijali ma protekčne do prvej triedy ako 5-ročnú. Vtedy som dostala od rodičov ako aj moji rovesníci tmavú bridlicovú tabuľku, orámovanú tenkými drevenými doštičkami. Veľkosť asi 25x20 cm. Táto tabuľka bola na jednej strane rozdelená bordovými linajkami, medzi nimi boli nerovnaké medzery, aby sme si od počiatku zvykali na rovnomerné veľkosti písmen. Na opačnej strane bola delená na štvorčeky o strane asi 1 cm, tam sme vpisovali čísllice a znamienka pri rátaní „počtoch“. Písali sme griflikami. Boli to krátke (asi 15 cm) tenké „kolíčky“ z nejakého nerastu. Na užšom konci tabuľky sme mali na krátkej šnúročke malú hubku. Pri pomýlení sme ľahko chybu odstránili naslinenou hubkou. Ako tretiaci a štvrtáci sme si už mohli kupovať zošity, písanky.

Niektoré boli s modrými linajkami, iné s malými štvorčekmi. Písali sme do nich tužkami, ceruzkami (v nárečí „plajbasmi“). Tuha v nich však bola krehká a ak niekto z nás viac pritlačil, tuha sa zlomila, strúhatiek nebolo, a tak „postihnutý“ bol vyradený načas z písania... Horšie to bolo pri omyloch. Gumy sme nemali a chybu sme sa snažili opraviť naslineným ukazovákom. Ach, tá úprava v mnohých písankách vyzerala hrozne!

Ešte horšia pohroma nastala, keď sme si z domu museli nosievať v malých flastičkách kalamárikoch atrament a do neho máčať malé oceľové perá vsadené do drevených „rúčiek“ (pre dnešných žiakov nepredstaviteľné!) Pri neopatrnom namáčaní alebo „nechcenom“ pohybe sa atrament vyliat na lavicu, na písanku, ba i na šatstvo...

Rozvrh hodín sme mali jednoduchý: písanie, čítanie, rátanie počty a spev. Naši učelia a učiteľky (časom ich pribudlo viac) nás učili najmä vlastenecké piesne (dnes už dávno zabudnuté), aby v nás utužovali vlastenecké čítanie a príslušnosť k slovenskému národu. Mnohým našim učiteľom sa podarilo „došikovať“ zo „starej vlasti“ pre žiakov šlabikáre, čítanky, slovenské učebnice a pre dospelákov slovenské knihy literatúry.

V rokoch 1926-1929 sa podarilo našim rodákom vybudovať školskú budovu svojpomocne, ale hlavne za štedrej finančnej pomoci zo „starej vlasti“, poschodovú, s viacerými učebňami, kabinetom, riaditeľňou, ba i s učiteľským bytom.

Mala som z tých prác aj fotodokumenty, ale som ich porozdávala rôznym publikáciám...

Vo vyšších ročníkoch sme mali skvelého, veľmi svedomitého učiteľa. Od neho som „pochytila“ základy slovenského pravopisu a veľmi dôležité vedomosti. Pribudli nám aj nové predmety: bulharský jazyk (ktorý sme museli ovládať aj písmom - cyrilikou, bulharské dejiny, zemepis a „groždansko učenie - občianska náuka), ale pri trochu usilovnosti dalo sa to zvládnuť. V bulharských školách pri klasifikácii bola najlepšia známka 6 a najhoršia 2.

Svoju školskú dochádzku som zakončila dost náročnou, tzv. záverečnou skúškou úspešne. Čo bolo ďalej do je už iná kapitola.

† Zuzana Sochová

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА

КНИЖКА XV.

628
23

□ □ □ БИБЛИОТЕКА □ □ □
НА СЛАВЯНСКА БЕСЪДА

С. Я. Захей.

Словацитъ.

Тѣхното минало и настояще.

Четири сказки,
четени въ Славянска Бесѣда.

ДАРЪ
Или
дарьсь.

СОФИЯ — 1912

Царска Придворна Печатница.

Podem dňa 14 júla 1936.

Veládostojný páni biskup!

Veľá ráz už sme sa k vám obrse našu cirkev
obracali s prosbou, aby ste namu pomohol v tom
našom trapení. Máme tu farára, ale nemáme
naboženstvo. Nechceme žalovať, avšak Boh vidí
ako strádamo. Už pet rokov sme nepočuli od
našho pana farára káranie o pánu Bohu.

Či je to káren keď i v kostole hovorí so sudy, veľkých
chorára, len Boha nerpomína? A naboženstvo pomaly
ale predsa len upadá. A čo z našich dieťok budú?

My známe jstě toho Boha, ktorého nás učili znati
naše zbršim sluhovia páni zo slovenska, dobrý pan
farár Veriš a pan farár Bálenš, ktorý z Mitropole
k namu chodivati. Tak od ich odchodu jme veľa
slovo Božie nepočuli. Učiteľovia na to veľmi nestaci
ani na to nie sú posvetení a pan farár z Mitropole
im to nedovoljuje. Polakelko našich zien už odišlo do
metodistky cirkvi, a to nás boli. Odvrátili sa od nás
a je nam ako by sme jstě boli zahubili. Len u
vás kládame pomoci doštojný pan biskup a prosime
pre našu dedinu farára, ktorého bars sme chudobný
budeme podporovať čo naše sily stacia. Vybudovali
sme si ľásko pekny kostol prosime vás dajte nam
do něho dušiu, zachraňte naše dieťky. Keď aj zábrorníci
majú možnosť slovom Božim sa posilovať, svoju
myšľ zasláchtovať, len naše duše sú nečne a bez
posily. Pred droma rokma tu boli pan biskup
Starčí s jugoslaviem a potěsil nás slubem že už sa
to voláko spravi s tim našom farárom, ale dosiaľ

nič sa nestalo. Pred rokom boli pan farár Kostál
zo Svätej Heleny s Romanie vo vojvodovci a zastavil sa
aj u nás. Na našu prosbu nam obročil volákelbo
dielok a pri tom nam telko pekného povedal, že
sme si ho od ráru zamilovali a rieklí sme si
že by sme si takového službu Páne prišli. Takého
dobrého skromného, kily nam pán Bôh dali.

Do vy to môžete dôstojný ošer spraviť lebo len
na vás to záleží. Prosíme vás že by gte túto našu
vee uvedil lebo bee farára žib nemôžem a do
inej úeru prestupiti nechcem. Necht je pan farár
čich i nás pan učitel je čich a je nam dobrý a
ten pan farár ktorého jome poznali je veľmi dobrý
človek. Už by sme sa oňho starali, že by nás mali
aj oni rádi. My sme tu bedru a nemozim veľa
platiť keď nás nêru veľa ale kelko plaha na Sv.
Heleně aj tu snad budeme mozu

Podpoujeme sa veľky zeny x stbnie či ačo sa teraz
volá x Podemni a modlime k Bohu, aby nás toho
brápenia už zbavil. Verime že vy dôstojný pan
biskup nam pomôžete čo najkorsie a že nás tášou
odpovedou potešite. Kaplat vam pan Boh
nebesky už sprud za vámi isôen.

Karolina Kalarikova Marka Mišova Polkovičova

Musa Mišova Vagova. Mlawa Mrénišovej

Zuda Mikulašova + + + Anna Marešová

Kata Hukova.

Anka Jmova Marešková.

Zba ko rocnik

Anna Markova

Eva Melichova

Anka Mapekova.

xxx Marie Blazeny

zyza Muzakova

vera zardva Mapekova

Evo gubikova

Anna Melichova

Zuzana Marečkova

Marka gubikova.

Kata Melichova.
mava Marečkova

xxxx Marci Marickova

Anna P Marečkova

zyza M. Marečkova
Mora Strakusik

+++ Kata Mokranova
D. Blahova M. Mollckova
Eva Stravinskova.
Zuzana M. Marečkova.
Kalka M. Menicova.
Marka Mokranova.
Erika Mokranova

Kucha J. Menicova.
Kotoc, Holikova
Zuzana Mikulášova

xxx Zuzana Peková.

Anna Vaňova

Anna Tesenská

Anna Bahulova

Juda Bahulova

Zyza Vachova

Anna Menicova

Zyza Melichova

Anka Palova Melichova.

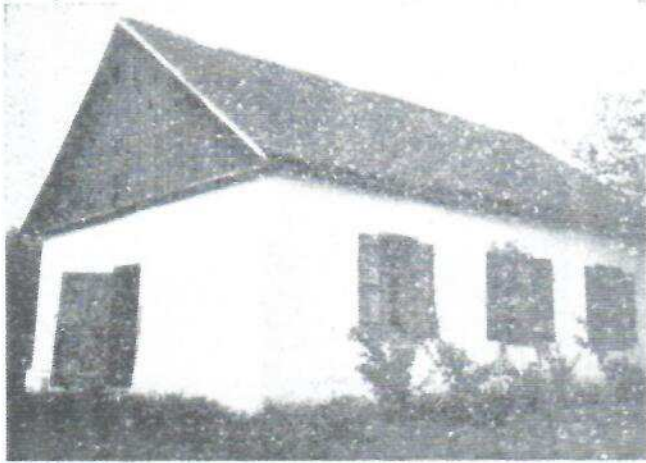
Anna M. Melichova

xxx Kata Menicova

Z bratského Bulharska.
(Prosba na evanj. verejnosť)

Slovenská ev. a. v. cirkev v Gor. Mitropolji, Plevensko, v Bulharsku obracia sa s prosbou na celú slovenskú evanjelickú verejnosť a naše cirkevné sbory o laskavú pomoc pri budovaní nového evanjelického chrámu, stánku Božieho.

Stará modlitebňa už nevyhovuje tak veľkému sboru, aký teraz tvoríme (600) duší. Takže i dp. Dr. V. P. Čobrda, biskup, ktorý nsvätívil sbor v zastúpení gen. ev. a. v. cirkvi na Slovensku dňa 1. novembra 1937 podporoval myšlienku postavenia nového chrámu Božieho a sám položil základinu naň.

Terajšia modlitebňa z vonku.

Tunajší naši veriaci, z ktorých mnohí sú odkázaní len na prácu sezonnú nie sú v stave pri dnešných ťažkých hospodárskych pomeroch sami uskutočniť svoje predsavzatie. Odkázaní sú na pomoc, obracajú sa v prvom rade na svojich domácich viery, aby v cudzom štáte, ktorý sa im stal ich vlasťou, mohli si postaviť dôstojný stánok Boží. Tu v cudzine v dvojnásobnej miere platí Kollárove: náboženstvo a národnosť sú sestry. Len náboženstvo v materinskej reči môže ich zachrániť i pre náš rod slovenský. Ale predovšetkým ide nám o to, aby sme i tu v morí cudzoty my, evanjelici, svietili ako príkladní a dobrí občania, a ako dobrí evanjelici — s povedomím synovstva Božieho, vypestovaného v nás živým náboženstvom kresťansko-evanjelickým.

V nádeji, že nám bude pomôžené, vďačí sa naša cirkev srdečne všetkým, ktorí nám pôjdu v ústrety akoukoľvek pomocou. Dary prosíme posielat na ev. a. v. biskupské úrady v PREŠOVE a BRATISLAVE.

Sme s bratským pozdravom

MATEJ KABZÁNY,
dozorca.

JÁN PALKOVIČ,
kurátor.

MIKULÁŠ MITÁL,
ev. a. v. farár.

Často si myslíš, že Boh je od teba veľmi ďaleko, a práve vtedy je k tebe veľmi často najbližšie.

Není zásluhou Boha v blahobite milovať. Miluj Boha i vtedy, keď tvoju žiadosť odopiera.

Mikuláš Mitál: Prosba na evanjelickú verejnosť. Stráž na Sione XLVI. č. 1, 1938, s. 65-66.

ГОСТУВАХА НИ СЛАВОНИ

Преживявания

скамейка. Той ме подкрепя в трудния професионален път. Не мога да се похваля, че съм била примерна съпруга и майка заради многобройните командирувания в чужбина, конференции, лекциите. Моите дъщери Катето и Нели са "бабините" момичета. Най-глезената ми "дъщеря" е оранжерията под небето.

Имам внук Себастиан. На прощальника си грабна без колебание поплика. Това е гонят на баба и дядо.

— Как станало "Мис Интеркосмос"?
— След завършване на следването си попаднах в новосъздадената на 1 ноември 1969 г. Научна група по физика на Космоса. Тази дата днес се чества като празник на Института по космически изследвания към БАН.

През 1972 г. мои прибори ляха в Космоса на борда на съветската ракета носител от серията "Интеркосмос". Денят беше първи декември. Кристално чистият въздух на космодрума трептеше. Температурата бе -28°C. Голяма беше изненадата на руските журналисти, когато забелязаха в българската делегация едно момиче. Това бях аз. Дотогава жена не беше стъпвала там. Още на другия ден в пресата се появиха материали за мен, а един журналист ме нарече "Мис Интеркосмос".

Разговора води
Иванка ПАВЛОВА

Ондрей Мреница

Преми 120 години в някои села в Северна България се заселили словаци, наричани от местното население славони, а преди 85 години по силата на споразумение между двете правителства около 200 семейства се върнали в тогавашна Чехословакия.

Неотдавна в България пристигна група екскурзанти от Чехия и Словакия, водена от члена на сдружението на словаци, живели в България, Стефан Зеленак, който е горно-митрополитани. След официалното посрещане в

който се е родил и живял Ондрей. Имаше ги къщата и стопанските постройки. Ондрей прегърна дебелото стъбло на крушата, единствена останала тук от онова време.

Тръгнахме нататък и Ондрей показваше на братовчедата си Мартин, който е бил на четири години при заминаването от България, къде са живели други познати семейства. В уличката, където е живял почти целият род

Пред къщата на Ондрей

Мреница, където са звънели детски гласчета и славони в широки фусты са премитали пред дворовете, сега няма обителни къщи. От бащиня дом на Мартин беше останала само една кирпичена стена. Мартин отчули парче кирпич, целуна го и го уви в носната си кърпа, като каза: "Ще го пазя до края на живота си."

На път за бившето славонско училище "Масарик", което сега е детска градина, посетихме 80-годишната Анка Маркушева. Тя разпитваше Ондрей и Мартин за бащата си и за техните семейства, за роднини и близки. На раздала им дядо по една ябълка и насълзена промълви: "Наследано, хлапци мои!"

Обиколката на селото на следващия ден започна с посещението на двора, в

Срешилите на Ондрей и Мартин с жителни на селото продължиха през целия ден и до късно през нощта. Когато групата си тръгнаше, доцент Зеленак се обърна към домакините на чист български език: "Благодарим ви за топлината и гостоприемството и ви казвам догодина на 9 октомври на нашия традиционен словашко-български събор в Братислава. Нека срещите ни продължат и при вас, и при нас. Довиждане, но не и с богом. Наследано!"

Димитър САРАФОВ
с. Подем

МЕН ЗА СИНА НА РОТАТА

зна война. р. на десет о край войми 10-12-го и разбича му бил очинала. С Качил се ово, скрил вал до Пил с нас.

облечено ивим в обота. Войни на ротата. спретнати кан с вни. Никога не лвот. Подслад да бъде

на бойната линия, но му обяснихме, че и в обота не е по-спокойно, защото и тук отвсякъде обстреляваха. Пое задълженията на коневод и започна да ни снабдява с мина, патрони и топла храна. Никога не проявяваше страх и храната и припасите винаги пристигаха навреме. Веднъж другият коневод беше ранен, но синът на ротата не се уплашил, а го качил на коня и го доведе на позицията. Беше с нас до края на първата фаза на войната. Казавахе се Николай.

Синът на ротата и най-малък участник във войната сега навярно е на 66-67 години. Воювалите в ямболския полк биха искали да знаят каква е съдбата му.

Д-р Сотир БОГОСЛОВОВ
Дупница, ул. „Антим I“ 4 а,
тел. 0701 275-17

Gostuvacha ni slavoni Treta vazrast, god. XIII, br. 43, 20.-26. X. 2004

Mikuláš Mitaľ
Jantárová 53
929 01 DUNAJSKÁ STREDA

Li. 03

(2)

13. oktobra 1992

Dôstojný brat gen. biskup,

Slováci z Bulharska sa presťahovali na Slovensko. Sú to naši evanjelici. A už po štvrtý raz sa majú stretnúť v Bratislave. Ja som aj teraz nimi pozvaný na stretnutie, ktoré má byť aj tohto roku v Bratislave 17. oktobra 1992 v spoločenskom dome ISTRICHEM-vernost /predtým CHZJD/. Začne sa už o 14.00 hod. Ja som o tomto stretnutí našich Slovákov-evanjelikov z Bulharska z celej ČSFR, kde sú presťahovaní a roztrúsení, napísal aj článok do nášho Posla, čo si aj oni všimli.

Vlani boli viacerí hostia, medzi nimi aj aj p. Markuš, predseda Mativy slovenskej, ktorý ich pri stretnutí pozdravil. /Teraz o ňom viem, že je medzi Slovákami v USA!/
Br. náš bratislavský senior ma oslovil, či by som neprišiel niečo povedať do jeho zboru v nedeľu, ~~19. 10. 1992~~ o svojej mis. práci do televízie. Čo som rád urobil vo veľmi vymedzenom čase, ale predsa. A dnes som dostal vnuknutie, aby som, ~~keď~~ generálny, napísal a pozval Ťa aspoň na hodinu, alebo ako Ti dovoľuje čas v sobotu, alebo ako sa dohodneš so svojím šoférom. Iste by si vlietol aj Ty tráchu nádeje do ich srdca v týchto našich ťažkých a smutných časoch rozdelenia našej vlasti. Ja budem vo svojom príhovore citovať slová brata Gen. biskupa Dr. V. P. Čobrdu, ktoré im adresoval, kým ešte boli v Bulharsku.

Prepáč, br. generálny, že som sa takmer po roku, čo som Ťa pozdravil a poďakoval sa Ti za rekreáciu vo Švajčiarsku v casa Locarno, teraz sa osmelil pozvať Ťa na stretnutie s našimi z Bulharska u nás na Slovensku v Bratislave. Ja by som si dovolil dať aj návrh, okolo štvrtej hod. ~~popoludní.~~

S predsedom spolku, p. Štefanom Zelenákom, ktorý je tiež Slovákom z Bulharska a z ev. a. v. rodiny, a je profesorom na Kom. univerzite, to všetko zariadím-pripravím.

Tešil by som sa, keby si poctil toto stretnutie aspoň na chvíľu.

Som s úctivým bratským pozdravom

Tvoj v Pánu oddaný

Mikuláš Mitaľ
farár-dôchodca.

Modra 17. marca 1949.

Slovutný pan

Povereník vnútra

v Bratislave

Dňa 7. marca t. r. bol som vo funkcii administrátora seniorá tu Dunajského navštívil našich presídlenecov v Tekovských Lužanoch, Lúčanoch a Pulvíňoch a s poľutovaním som sa dozvedel, že zo 110 presídlených slovenských rodín z Lužarska, ktoré na príkaz im pozemky už mali aj dekrétom Fovereníctva pôdohospodárstva a na týchto už polroka roka pracovali ako na svojich, v novembri, decembri 1948 a v januári 1949 muselo upchnúť 66 rodín pred surovou agresivitou Maďarov, ktorí sa vrátili zo Sudet.

Maďari títo prišli ilegálne a vždy v noci na nákladných autách. Frisrali si v dedine svojich príbuzných a potom už vyhrážkami prišli vyháňať slovenskú rodinu, ktorá bola osídlená do niekoľkého ich domu. Niekde vypukly aj boje vidlami a sekerami, v ktorých slovenská stránka obyčajne podľahla presile. A ak aj kde tu jej odolala, obavajúc sa pomsty Maďarov, odišla za niekoľko dní.

Veľmi nekorektne sa zachoval p. komisár obce a príslušníci národnej bezpečnosti. Miesto toho, aby s ilegálne sa vrátiacimi Maďarmi boli naložili podľa platného nariadenia aj v časopisoch publikovaného a takto slovenským presídlencom poskytli náležitú ochranu, tiež zachovali platnosť dekrétom Fovereníctva pôdohospodárstva, obrátili sa proti presídleným Slovákom a naliehali na n. vpustiť Maďarov do ich bývalých domov, slovami: 'Aj Maďari sú ľudia, nechceme ich nechať na ulici, musíte ich vpustiť do domov'.

Keď chýbili stranu ilegálne sa vrátiacim a ilegálne iným prepadajúcim Maďarom a nechali vytisnúť Slovákov z domov a majetkov, ktorí tieto legálne vlastnili, veď boli im priradené dekrétmi.

Povereníctva pôdohospodárstva. Zo 110 slovenských rodín nechali
vytísniť 66.

Ak by sa tento krikľavý prechmať nechal bez zákroku, len vzra-
tať bude trúflosť Maďarov a klesať dôvera Slovákov.

Máte tiež poňať nariadenie vyšetrovanie nastahovacej akcie
ilegálne sa vrátiť Maďarov v Tekovských Lužanoch, Lužiankách
a Bulvinkách a umožniť, aby sa Slováci vrátili na tie majetky, z
ktorých boli neprávom a teroristicky, mnohorázy vidlami a sokera-
mi vyhnaní.

S úctou

J. Dérer

farár a národovec

Sekretariát povereníka vnútra		
Dňa 18. III. 1949		
1209/49 akcia		
Pracovník:	Podpis:	Prílohy:

667

Predseda Osídľovacieho výboru ev.a.v.gen.cirkvi na Slovensku.

Č. 994/1949.

Prédmet: Ochrana repatriantov-Slovákov
V tek.Lužanoch a na okolí.

Modra 23.mája 1949.

Sekretariát povereníka vnútra

2. VI. 1949 Slovný pan povereník

2345/49 zkr

Príslohy

Srdečne ďakujem, že ste nariadil vyšetriť surové prechmaty proti repatriantom Slovákom v Tek.Lužanoch a na okolí.

Keďže sú podstatné rozpory medzi tým, čo tvrdili repatrianti a čo tvrdil náboristov ubytujúci p.komisár, znovu som si vec vyšetril, tentokrát zápisnične. V záujme dobrej veci veľmi nalievam Vás prosím, ráčte upraviť príslušného p.komisára, aby prechmaty, ktoré sa stali, nezahľádzaľ, ale skutočne vyšetril a nápravu zjeňal.

1. Aj keď prijímate jeho výkaz, že neodišlo 66 rodín, ale len 36, prichodí skúmať, prečo odišli tieto slovenské rodiny po ilegálnom návrate Maďarov, keďže prv pekne, kľudne a spokojne pracovali tam?

2. Prečo neboli ani okamžite, ani dodatočne odstránení z obce náboristi ilegálne sa vrátivší, keďže podľa platných opatrení tým, že sa ilegálne vrátili, stratili právo na Slovensku sa usadiť.?

3. Prečo je trpené, aby náboristi sa vracali do svojich bývalých obcí, natískali sa do svojich bývalých domov, prečo p.komisár, náboristov ubytujúci sa nepostará, aby títo okamžite boli odvedení na miesta, kam boli usmernení? - Najnovšie dochádzajú zprávy o stálom znepokojovaní prisídlencov so strany náboristov z Matúškova a z Chanavy.

4. Podrobne prosím vyšetriť prípojených, zápisnične zistených 12 prípadov prechmatú voči prisídlencom. Menovite:

a. Prečo odoprela zakročiť NB v prípade 3.3 ?

b. Prečo zakročila NB len na oko, alebo vôbec nezakročila v prípade 3.6x.3, 9, 11 a 12 ?

- c. Prečo nadriža Maďarom predseda KSS? Prípady č. 4
- d. Prečo povolil komisár obce náboristovi, aby sobral úrodu, ktorú si dopestoval repatriant? Prípady č. 1-2.
- e. Prečo odníma komisár MNV pôhu, ktorá bola presídlencovi už vlnickým dekrétom pridelená? Prípady č. 12.
- f. Prečo vyhňa komisár presídlenca z jeho príbytku? Prípady č. 5.
- g. Prečo uráža komisár obce presídlencov, ktorí prišli na volanie matky-vlasti, tak neprístojne: ...z Bulharska ste neutkali, prišli ste z južnej strany a ich bitka. Pôjdete to, kde máte miesto. Prípady č. 1.
- h. Prečo tvrdí náboristov ubytujúci komisár, že žiadne bitky neboly hlásené NB, keď bitka v prípade č. 1. bola hlásená?

Presídlenci z Tekovských Lužian mi oznámili, že o týchto prechmatoch podali zpravu raz p. predsedovi O. Čiu Dr Čechovi, dvakrát p. poverenkovi pôdohospodárstva Dr Faltánovi, raz p. ing. Vrbovskému, ktorý prisľúbil spísanú zápisnicu osobne odovzdať p. poverenkovi Dr Okáľmu.

Úctive, ale veľmi naliehavo prosím Vás, slovutný pán poverenik aby ste nariadil aj energické vyšetrenie za účasti interesovaných presídlencov, ale zatým aj dojednanie, nápravy, akú ku ochrane presídlencov platné nariadenia umožňujú a vlastne ukladajú.

S hlbokou úctou

Julius Šeres

farár a seniorský administrátor.

Príloha: a. 12 zápisničných výpovedí od presídlencov
4 ďalšie doklady k týmto výpovediam.

Popribe - reka 13. mája

22

177

SENIORSKÝ URAD
Ev. g. v. seniorátu Dunajského
č. 1367/1949.

Predmät: Ochránenie presídlencom
z Tekovských Lužian.

Slovutný Pán Povereník!

2395/49

Sekretariát povereníka vnútra		
Dňa 23. VIII. 1949		
Číslo: 2395/49 <i>rek</i>		
Prílohy: _____	_____	_____

Vraciam podrobnú zprávu o vyšetrení prechmatov, ktorých sa dopustili Mažari-náboristi proti Slovákom, osídleným v Tekovských Lužianoch a na okolí.

Spriamane ďakujem, že ste nariadil podrobné vyšetrenie sťažností aj konfrontáciou stránok.

Pritom s ľútosťou musím konštatovať, že ak výnos Pov.vnútra z 31.dec.1948 č.65-422/48-III/5 hov.zneje v tom smysle, ako ho zpráva uvažuje, že totiž náboristi neztratili právo na Slovensku sa usadiť, a to i v oščiach, oščiach podchádzali na prácu, tak tento výnos umožnil, aby Mažari-náboristi natoľko roztrpčovali život presídlencom, že títo z Tekovských Lužian čiastočne už odišli, čiastočne odchádzajú. Tento výnosom je vyvrátené, o čom ubezpečil p.minister Dr.Clementis 15.nov.1948: Mažari-náboristi sa nevrátia na svoj pôvodný majetok, ani do svojej pôvodnej obci, ktoré ubezpečenia, potom kopakovala aj vyhláška Povereníctva pôdohospodárstva.

K podrobnostiam dokladám len toľko:

1./V zpráve je v niekoľkých prípadoch poukazané na to, že Slováci-presídlenec neobrobili pôdu, alebo že ju riadne neobrobili. Bolo to však komisionálne zistené?

2./Prijíma sa za spoľahlivé tvrdenie Mažara-náboristu proti Slovenke presídlenke.

3./Šetrnejšie sa malo zaoberať v prípadoch č.5, 10, 11 s ľuďmi, ktorí prišli na volanie vlasti - Maž volá.

Dovoľm si Vás, Slovutný Pán Povereník, znovu poprosiť o

a/u
24. VIII. 1949 *1706*

269

poštedujúcu ochranu presídlencom-Slovákom proti Mažarom-náboristom, aby nebolí vyštvaní z miest, na ktoré boli osídlení, ani z vlasti, do ktorej boli volaní. Späť na to aj prípadov, potom nariadenie výnosu 65-422/48-III/5.

5 kľockou úctou!

Koltra, 12. augusta 1949.

Julius Déra

administrátor Dunajského seniorátu.

Spisovňa pre umiestňovanie náboristov - Styčný dôstojník SNB.

V Bratislave dňa 19. 4. 1949.

Sekretariát povereníka vnútra

Bratislava.

Presídlenci v Tekovských Lužanoch - neprístopnosti.

Odpoveď na č. 1209/49 sekr. z 19. 3. 1949 a urgenciu z 13. apríla 1949.

O situácii presídlencov v Tekovských Lužanoch podal som ústnu zprávu p. povereníkovi vnútra dňa 21. marca 1949. Podrobnú zprávu mal som predložiť po celkovom vyšetrení. Medzitým som však bol poverený organizovaním odsunu Poliakov z východného Slovenska, preto som podrobné vyšetrenie ešte nepreviedol. Hlásim preto stručný výsledok vyšetrenia a podrobnosti oznámim až sa vrátim z východného Slovenska.

Je všeobecne známe, že po návrate náboristov boli mnohí Slováci na juhu znepokojení, obávali sa o svoju budúcnosť a preto niektorí aj odišli. Podľa listu farára Déreera malo z Tek. Lužian, Lužianok a Hulviniek odísť 66 slov. rodín preto, lebo sa báli násilností so strany Maďarov - náboristov.

Z týchto troch obcí odišlo 37 rodín a to 20 do Čiech, 8 na iné miesta na Slovensku a 4 rodiny do Bulharska, ostatní boli jednotlivci z rodín a odišli na rôzne miesta za zamestnaním. Väčšina odišla preto, že nemali pridelené pozemky, o čom podpísaly pri svojom odchode aj osvedčenie, iné rodiny odišli zasa preto, lebo chceli pracovať v továrňach a nie na poli.

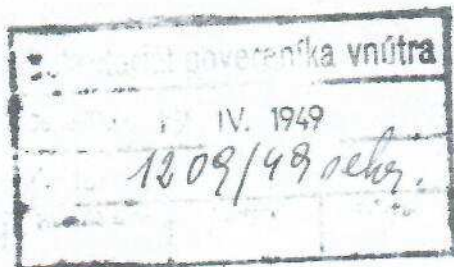
Nikto z presídlencov si na stanici NB v Tek. Lužanoch nestožoval, že mu náborista ubližuje, okrem jedného prípadu. Slovák Ondrej Mega si sťažoval, že býv. majiteľ náborista robí mu ťažkosti. Stanica NB náboristu z bytu dala vystahovať a umiestila ho inde. V druhom prípade presídlenec Mikuláš oznámil, že mu náborista urobil škodu na poli. Veg sa vyšetrila.

Príslušníci NB poučovali dôverníkov, aby z domov náboristov neodchádzali. Mýlne je teda tvrdenie sťažovateľa, že ich nahovárali, aby z bytov náboristov odišli.

Taktiež sa nestal prípad, že by boli Maďari ohrožovali Slovákov vidlami, sekerami a pod. Nikto také niečo na útvaroch NB neoznámil a ani nebolo príčiny na zakročenie. Ani jeden Slovák nebol násilím vyhnaný z bytu.

Styčný dôstojník SNB
škpt. Dohňanský

Dohňanský

11, Pavel Lehočky 1. Lužany 1928

Prihlasujem nasledovné: V jeseň 1947 roku zapísaním ob-
medzenou stranou grúnce bola mi pridelená pôda po uctovis-
tony Marček Ludrej a Čenbo Ludrej vlast. nymier mi na svo-
menitú pôdu dosiaľ nebol vidaný. Pod jeseň minule-
ho roku Madari sa vrátili z Čiech a začali sa uchádzať
o svoju fio. pôdu. Pôd. som po dohlady na obecny dom my
povedaly že pôdu musím odstúpiť lebo mi je dať leu do
úžitku. U pôde som odstúpiť nechcel a keď som išiel na
pôda už bola s' obriata. Hlásil som to na N.B. ktorý mi²⁸

prípade višetrovať a višetrovanie už do dnes. Prihlasujem aj
zapísaním o prevzati pôdy.

Pavel Lehočky

12, Michal Čeman 1.30 1. Lužany 1928

Prihlasujem nasledovné: 26 apríla 1948 dostal som výmer
ktorí prikladajú k tomu to prihlasenie, od tuncajšie komi-
sara s tým aby som mi ne pridelenú vlastnickým dekrétom
vinicu nesmel ďalej obrábať preto že komisár ju prideliť
členom N.B. zo súrodnej obce. Vinica bola už preraná a
čiastočne aj skopaná. Ja som výmer komisara neposl-
chol prídvi jarajú. Za vlastnického dekrétu a na ďalej
som vinicu obrábal, keď raz som vtrhol najatier robot-
níkov členov N.B. von z vinici. V jeseň ale niekto asi
polovicou hrozne pooberal. Hlásil som tuncajšej stanici
N.B. ktorý prípad višetrovajú aj do dnes. Pred zátkou minule-
ho roku bol som povolany k vedúcemu Notarovi s tým že z
pridelení mi pôde po Ludrejovej Salajovi z jednej čiastky mu-
sim platiť arendu jeho svokra na kolko maj táto čiastka
nebola ešte prerodena na meno Ludreje Salaja. Napriek
tomu že tento už viac rokov ju obrába ako manželtino
semo. Táto kni pôda podľa prílože ního poruču poroko vy'ľahu
je ale prepísaná ni na manželtku. Napriek tomu bol
som prinutený zaplatiť arendu 70 kg. pšenice tak isto v.
tamo istom prípade boli mi kemy zaplatiť arendu memo-
vanej Madarke Ludrej Jančík 120 kg. Pavel Mikulda 70 kg.

Čeman n. mespale

Výpoved jednotlivcov presydlencov z
Bulharska ktorí sa usadili na majetkoch po Madaroch
Naboristov, v ich svedčeniech alebo iných veciach.

4. Martyn Mareček 17. 12. 1947. Lužany

Prehlasujem nasledovne: Na jar roku 1948 ovidl šesť my
pridelil pôdu spoločne s Jurajom Púšťkarom smlu-
vor na 1. roč po Madarovy naboristovy Struhelovy 3/4
kde sme sa spoločne zasadili kukuricu. Keď dozrela
kukurica a už bola na lámavie išli sme spoločne
kukuricu lámať a na poly sme zasadili už 7
madarov s kukuricu už skoro polovicu vitnaly
Keď sme sa ju opítali čo ju ne dovolil kukuricu
lámať povedal že je pôda jeho a kukuricu im
 dovolil Komisár lámať. Keď sme ju ošetrovaly
aby rolu opustily začali hráť po Madarovsky
comu sme nerozumeli a začali zbierať kmeny
s toho sme vydaly že sa chcú bit. Na to aj jeden
 Madar zaháčil kmen a udrel ma po pleci.
S toho mi sme sa nahnevaly a začaly sme
ju aj my byť. Vytli sme ju a vitnaly z role.
 Potom nás dali predvolať na N. B. a po všeobecnej
 podaly na nás kúpeľ oznámenie. Potom sme sa
išli opítat p. komisára prečo postal lámať Ma-
dar kukuricu. Komisár povedal že je to jeho pôda
a polovica že ju patrí. Potom sme sa s komisárom
začaly vadit a komisár nám nadával že sme z LB3
Bulharska poukaly a prišli sem ludom brať pôdu

ľuďi biť a tu poriadky robiť, a že pôjdeme tu kde nám
je miesto. Súdil nás okr. súd v Feliešovciach ale
nás uznal za neviných.

Martin J. Marciák

2) Tomáš Dvorník v/38. J. Lužany.

Prehlasujem nasledovne: Niekoľko nás bola pri mne
Maďarka z mojho domu aby som ju pustil ísť do
domu. Ja som odmietol. Potom jednu večer prišla
aj z neložným artom v spoločnosti sjeďným
Maďarom a silou chcely ísť do dvora, keď začaly
otvárať aj bránu. Ja som mal silu do ruky a
som jim povedal že ich neviem ať vojsť do
dvora. Na to Maďari dvor opustily a odišly neďaleko
kde. Potom ma Maďarka predstavila ku komisárovy
ale ja som nešiel. Komisar jej dal povolenie aby
si zobrala jednu časťku z vinice. Keď som se
opítal komisára prečo to urobil odpovedal že
jim nízim dať jednu časťku že aj ony chcu ísť.

+++
Tomáš Dvorník

3) Pavol Mikuláš v/29. J. Lužany.

Prehlasujem nasledovne: Maďar z mojho domu sa
vrátil z Čiech ešte v minulom roku v zlatve. Bol
niekoľko nás u mňa a tlačal sa do domu. Ja
som odmietol a posledný nás som ho aj vyhnul
a povedal som mu že bez tých druhých papierov ^{L 84}

tu čo robiť. Som začal hiesiť po Madarstky a kričal
my že ťecko je jeho a že voni mi ikešče. Potom
v jesen keď som vibral repu a z kj zoral ho a
rasial. Oranal oreche vo vinici pooberal jablka a čina
ku aj z vinici toto všetko som hlásil na N.B. kde
my povedaly že nato nemôžu nič urobiť. Potom
na jar keď sme toly v poly a doma toly lenu deti
prišla Madarka a robila dom a krik z detmi chcela
jich bit ale prišiel sused Juraj Džogan a ju vzhna
von zo dvora. Hlásil som to hved na N.B. ale do
teraz táto vec nebola viže provaná. Potom Madar si
zobral 1. kus vinicu hotou z rezanú a aj do teraz
ju obrába. Hlásil som to komisárovy a ten povedal
abi som priniesol písomne že on to nariadil
že mu to nemu síu dať. Madar posluchnut neche
a na ďalej vinicu obrába.

Sťažnosti reemigrantov - Slovákov z Bulharska - na pomery v Tekovských Lužanoch

Ilustrácie na obálke

- 1.strana: 1.Útek poddaných
2. Hruškov sálaš
- 2.strana: 1.Výkop základov pre slovenskú školu, Brašljanica 1936
2.Kazateľ Michal Jesenský s rodinou, Podem 1928
- 3.strana: 1.Farár Adam Vereš (uprostred) a laický učiteľ a kazateľ Martin Beňo (vľavo),
Gorna Mitropolija
2.Nášteva farára J. Kováča v rodine Michala Mikuláša, Podem 1944
- 4.strana 1.Topoľskovci – obed počas poľných prác

SPOLOK SLOVÁKOV Z BULHARSKA

**Kultúrno-spoločenské aktivity Slovákov
žijúcich v Bulharsku a na Slovensku**

Editor: Štefan Zelenák

Technická spolupráca: Anna Koláriková

Vydal: Spolok Slovákov z Bulharska

Redakčná úprava: Váry s.r.o.

Vydanie: prvé

Tlač: Váry s.r.o.

Náklad: 300 ks

Bratislava 2016

ISBN 978-80-972561-4-2

978-80-972561-4-2